

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**FÂİZ EFENDİ VE ŞÂKİR BEY MECMUASINDA FİHRİST, TERCİ-İ
BEND, TERKİB-İ BEND, GAZEL VE GAZEL-İ MÜZEYYELLER**

Yüksek Lisans Tezi

MÜNEVVER SEVİM

AMASYA

Ekim-2020

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**FÂİZ EFENDİ VE ŞÂKİR BEY MECMUASINDA FİHRİST, TERCİ-İ
BEND, TERKİB-İ BEND, GAZEL VE GAZEL-İ MÜZEYYELLER**

Hazırlayan
Münevver SEVİM

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU

AMASYA-2020

ETİK BEYAN

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin ortaya çıkması durumunda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 09/10/2020

İmza

Münevver SEVİM

ÖZET

FÂİZ EFENDİ VE ŞÂKİR BEY MECMUASINDA FİHRİST, TERCİ-İ BEND, TERKİB-İ BEND, GAZEL VE GAZEL-İ MÜZEYYELLER

Münevver SEVİM

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Ekim / 2020
Danışman: Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU

Klasik Türk edebiyatının çeşitli kaynakları mevcuttur. Bu kaynaklar; dîvânlar, mecmualar ve cönklerdir. Şairler, kendi şiirlerini bir araya getirip dîvânlarda toplayabilirler. Yahut bir veya birkaç şair kendi şiirlerinin yanı sıra başka şairlerin şiirlerini de barındıran eserler oluşturabilirler. Bu şekilde düzenlenen esere şiir mecmuaları denilmektedir. Üzerinde çalışılan bu eser de bir şiir mecmuasıdır. Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey'in kaleme aldığı mecmua Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Kitaplığı, 763 numarada kayıtlıdır. Mecmua, Lâle Devri şairlerinin şiirlerini barındırmakta ve o dönem hakkında bilgi edinmemizi sağlamaktadır. İçerisinde dönemin padişahı III. Ahmed ve Sadrazam Damat İbrâhim Paşa'nın üstün vasıflarının sıralandığı pek çok şiir bulunmaktadır. Aynı zamanda tarih kasideleriyle de Lâle Devri'nde yapılan çeşme, köşk, camii gibi imar çalışmalarının tarihleri ve önemli olayların tarihleri tarih düşürme yöntemiyle belirtilmiştir.

Mecmua, 636 varaktan oluşmakta ve içerisinde 502 şiir bulunmaktadır. Bu çalışmada ise mecmuanın fihrist bölümü, tercî'-i bend, terkîb-i bend, gazel ve gazel-i müzeyyeller üzerinde çalışılmıştır. Mecmuada 19 gazel-i müzeyyel, 10 terkîb-i bend, 5 tercî'-i bend ve 4 gazel tespit edilmiştir. Fihrist bölümü ise mecmuanın ilk 12 varağında yer almaktadır. Belirlenen bu şiirler ve fihrist bölümü öncelikle transkribe edilmiştir. Daha sonra bu şiirler, ilmî çalışması yapılmış dîvânlarla karşılaştırılmış ve farklar dipnotlarla gösterilmiştir. Çalışmada; fihrist, tercî'-i bend, terkîb-i bend, gazel, ve gazel-i müzeyyeller hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Ayrıca mecmuadaki şiirlerde yer alan tarihi şahsiyetler belirlenmiş ve açıklamalarla sunulmuştur. Bu mecmua, gerek Lâle Devri, gerek dönemin şairleri, gerekse

dönemin sosyal ve kültürel hayatının daha yakından tanınmasına olanak sağlamıştır. Mahallîleşme akımının etkilerini de şiirlerde görmek mümkündür.

Bahsi geçen mecmuanın içerisinde hâlâ ilim dünyasına kazandırılmamış pek çok şiir mevcuttur. Nitekim bu durum kütüphanelerde gün yüzüne çıkmayı bekleyen çok sayıda şiir mecmuası ve diğer edebî kaynaklar için de geçerlidir. Amacımız, edebiyat dünyasında belki hiç adı dahi duyulmamış şairleri ortaya çıkarmak, araştırılmış ve bilgi sahibi olunan şairleri de tam manasıyla anlayabilmek için bu kaynakları edebiyat âlemine kazandırmaktır.

Anahtar Kelimeler: Fâiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası, Lâle Devri, Dîvân edebiyatı.

ABSTRACT

FIHRIST, TERCI-I BEND, TERKIB-I BEND, GHAZEL AND GHAZEL-I MUZEYYELLER IN THE MECMUAH OF FAIZ EFENDI AND ŞAKIR BEY

Münevver SEVİM

Amasya University, Institute of Social Sciences

Department of Turkish Language and Literature, M.A., October / 2020

Supervisor: Assoc. Prof. Metin HAKVERDIOĞLU

There are several sources of classical Turkish literature. These resources are; divans, mecmuahs, and conks. Poets can gather their own poems and gather them on divan. Or one or more poets can create works that contain poems of other poets as well as their own poems. The works organized in this way are called poetry mecmuahs. This work is also a poem mecmuah. The mecmuah written by Fâ'iz Efendi and Şâkir Bey is registered at Süleymaniye Library, Halet Efendi Library, number 763.

Mecmuah contains the poems of the Tulip Age poets and allows us to obtain information about that period. The sultan of the period III. Ahmed and Grand Vizier Damat İbrâhim Pasha of there are many poems in which the superior qualities of are listed. At the same time, the dates of zoning works such as fountains, mansions, mosques in the Tulip Age and the dates of important events were specified with the method of date reduction.

Mecmuah consists of 636 leaves and contains 502 poems. In this study, the fihrist section of fihrist, the terci'-i bend, the terkîb-i bend, the ghazel and the ghazel-i muzeyyels were studied. In the mecmuah, 19 ghazel-i muzeyyel, 10 terkîb-i bend, 5 terci'-i bend and 4 ghazel were determined. The fihrist is located in the first 12 leaves of the mecmuah. These determined poems and fihrist are primarily transcribed. Later, these poems were compared with divan studies, and the differences are shown in footnotes. Study; brief information about fihrist, terci'-i bend, terkîb-i bend, ghazel, and ghazel-i muzeyyels are given.

Also, personalities that III. Ahmed and Grand Vizier Damat İbrahim Pasha were compared were determined and presented to reader with explanations in the examined poems. This mecmuah allowed both the Tulip Age, the poets of the period, and the social

and cultural life of the period to be better known. It is also possible to see the effects of the localization trend in poems.

There are still many poems in the mecmuah that have not been brought into the world of science. As a matter of fact, this is also valid for many poetry mecmuah and other literary sources waiting to come to light in libraries. Our aim is to reveal poets who have never even heard of in the world of literature, and to bring these resources into the realm of literature in order to fully understand the poets who have been researched and informed.

Keywords: Faiz Efendi and Şakir Bey Mecmuah, Tulip Age, Divan literatüre.

ÖN SÖZ

Mecmualar, oldukça zengin edebî kaynaklardır. Bugüne kadar üzerinde çalışılmış pek çok şiirin farklı versiyonlarını içerebilecekleri gibi, bilinen bir şairin dîvânına almadığı şiirlerini de barındırabilirler. Mecmualar, sadece edebiyat değil tarih alanında da kaynak özelliği taşımaktadır. Nitekim tarih manzumelerindeki tarih düşürmeler savaşların, düğünlerin ve çeşitli imar çalışmalarının tarihlerinin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır.

Bu çalışmada, gün yüzüne çıkmayı bekleyen yüzlerce mecmuadan yalnızca biri olan Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası ele alınmıştır. Mecmuadaki Nevşehirli Damat İbrâhim Paşa için yazılan kasideler ve tarih manzumeleri daha önce çalışılmıştır. Bu çalışmada ise mecmuadaki fihrist bölümü, tercî'-i bend, terkîb-i bend, gazel ve gazel-i müzeyyeler tespit edilerek transkribe edilmiş ve ulaşılabilen dîvânlarla karşılaştırma çalışması yapılmıştır. Mecmua, özellikle Lâle Devri' nin anlaşılması açısından önemli bir kaynaktır. Dönemin pek çok şairini ve şiirini barındırmasının yanı sıra devrin siyasal ve sosyal yönlerinin de anlaşılmasına katkı sağlar.

Bu çalışmayla Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası'nın fihrist bölümü, tercî'-i bend, terkîb-i bend, gazel ve gazel-i müzeyyelerini transkribe ederek bir şiir mecmuasının daha edebiyat dünyasına kazandırılması amaçlanmıştır.

Bu tez çalışmasının her aşamasında benden desteğini esirgemeyen kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Metin HAKVERDİOĞLU'na, engin bilgi ve görüşleriyle bana her zaman yol gösteren saygıdeğer hocam Prof. Dr. Mücahit KAÇAR'a ve her zaman yanımda olduklarını bildiğim çok kıymetli aileme teşekkürlerimi sunarım.

Münevver SEVİM

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	xii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
GİRİŞ	1
1. Lâle Devri	2
1.1. Lâle Devri'nde Mahallîleşme Akımı	4
I. BÖLÜM	
1. FÂ'İZ EFENDİ VE ŞÂKİR BEY MECMUASI.....	6
1. 1. Fihrist	13
1.2. Tercî'-i Bend.....	14
1. 3. Terkîb-i Bend.....	15
1. 4. Gazel	16
1. 5. Gazel-i Müzeyyel	17
1. 6. Mecmuadaki Şiirlerde Yer Alan Tarihi Şahsiyetler	18
1. 7. Metnin Kuruluşunda İzlenen Yöntem.....	28
II. BÖLÜM	
2. TRANSKRİPSİYONLU METİN	29
2.1. Fihrist Bölümü.....	29
2.2. Tercî'-i Bendler	78
Tercî'-i Bend-i Vehbî	78
Tercî'-i Bend-i Râşid Efendi.....	80
Tercî'-i Bend-i Nedîm.....	82
Tercî'-i Bend-i Mu'aşşer Sâmi Efendi	84
Tercî'-i Bend-i Raḥmi Aḡa	89

2.3. Terkîb-i Bendler	92
Terkîb-i Bend-i Neylî Efendi	92
Terkîb-i Bend-i Seyyid Vehbî Çelebi	94
Şîhhat-Nâme-i Nedîm Çelebi	97
Terkîb-i Bend-i Kâmî Efendi	101
Terkîb-i Bend-i Lem'î Çelebi	103
Terkîb-i Bend-i Vehbî Efendi	106
Terkîb-i Bend-i Râzî Efendi	111
Terkîb-i Bend-i Râzî Efendi	113
Terkîb-i Bend-i Râzî Efendi	114
Terkîb-i Bend-i Şâkir	116
2.4. Gazeller	119
Ġazel-i 'Îdiyye-i Na'tî	119
Ġazel-i Vehbî Efendi	122
Ġazel-i Pâk-i Mühürdâr	122
2.5. Gazel-i Müzeyyeler	123
Ġazel-i Müzeyyel-i Na'tî	123
Ġazel-i Müzeyyel-i Râzî Efendi	125
Ġazel-i Müzeyyel-i Şâhib Efendi	126
Ġazel-i Müzeyyel-i Seyyid Vehbî Çelebi	129
Ġazel-i Müzeyyel-i 'Âşım	133
Ġazel-i Müzeyyel-i Şâkir Çelebi	136
Müzeyyel Ġazel-i Vehbî Efendi	139
Müzeyyel Ġazel-i İmâm-ı Sultânî Şâhib Efendi	140
Ġazel-i Müzeyyel-i Vehbî Efendi	142
Ġazel-i Müzeyyel-i Vehbî Efendi	143
Ġazel-i Müzeyyel-i Vehbî Efendi	144
Ġazel-i Müzeyyel Bî-Nükaţ-ı Vehbî	145
Ġazel-i Müzeyyel-i Çelebi-zâde	146
Ġazel-i Müzeyyel-i 'Âşım	147
Ġazel-i Müzeyyel-i 'Âşım	148
Ġazel-i Müzeyyel-i Mühürdâr	149

Ġazel-i Műzeyyel-i Műnűf	151
Ġazel-i Műzeyyel-i Mezbűr(Műnűf).....	152
Ġazel-i Műzeyyel-i ‘İdiyye-i Őűkir	154
SONUÇ.....	157
KAYNAKÇA	159
ÖZGEÇMİŞ.....	162
YER VE KİŞİ ADLARI İNDEKSİ	163

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1. Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası'nın Tavsifi.....	6
Tablo 2. Tez Çalışmasına Dâhil Edilen Nazım Şekilleri ve Şairler Tablosu.....	8
Tablo 3. Tez Çalışmasına Dâhil Edilen Şairlerin Alfabetik Sıralanışı ve Şiir Sayıları Tablosu.....	10
Tablo 4. Fihristte Yer Alan Şairlerin Alfabetik Sıralanışı ve Şiir Sayıları Tablosu	10

KISALTMALAR DİZİNİ

age. : Adı geçen eser

C. : Cilt

DT. : Doktora Tezi

FŞM. : Fâ'iz ve Şâkir Mecmuası

GET: Gülgün Erişen'in Tezi

GBT: Halit Biltekin'in Tezi

HDT: Hamit Dikmen'in Tezi

MKT: Muharrem Kılıç'ın Tezi

MMN: Muhsin Macit'in Neşri

s. : Sayfa

S. : Sayı

SEN: Sadık Erdem'in Neşri

SBE. : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ünv. : Üniversite

vr. : Varak

vb. : Ve benzeri

vd.: Ve diğer

YLT. : Yüksek Lisans Tezi

GİRİŞ

Mecmua kelimesi, sözlükte “dağınık şeyleri bir araya getirmek, toplamak” anlamındaki cem‘ masdarından türeyen mecmu‘ kelimesinden gelmektedir (Uzun, 2003).

Klasik edebiyat araştırmalarına kaynaklık eden mecmualar, derlendikleri dönemin edebî beğenisini, beğenilen şairlerini ve şiirlerini ortaya koyarlar. Ayrıca şiir mecmuaları, dîvânı bulunmayan veya başka kaynaklarda adı geçmeyen şairlerin şiirlerini bünyesinde barındırdıkları için edebiyat tarihimiz için önemli kaynaklardır (Gıynaş, 2011: 245).

“Dîvân neşirlerinde, mukayeseli neşir çalışmalarında, kaynaklarda bahsi geçmeyen şair veya şiirlerin tespitinde ve yazıldıkları dönemin edebî yapısını belirlemede mecmualardan çokça istifade edilmiştir” (Tanyıldız, 2012: 224).

Fâ’iz Efendi ve Şâkir Bey’in tertip ettiği mecmua da bir şiir mecmuasıdır. İçerisinde Lâle Devri döneminde yaşamış çok sayıda şairin şiiri bulunmaktadır. Mecmua, Lâle Devri’nin gerek edebî yapısının anlaşılması, gerek şairlerin ve şiirlerin belirlenmesi açısından oldukça önemli bir eserdir.

Çalışmanın konusu, adı geçen mecmuadaki fihrist, tercî‘-i bend, terkîb-i bend, gazel ve gazel-i müzeyyeller üzerine transkript çalışması yaparak bu şiirlerin bulunabilen dîvânlardaki metinleriyle karşılaştırmasını yapmak, Lâle Devri ve devrin sanat anlayışı hakkında bilgi vermektir.

Çalışmanın genel olarak amacı ise, Türk edebiyatı için oldukça önemli olan ve kütüphanelerde neşredilmeyi bekleyen el yazması eserleri gün yüzüne çıkarmanın önemini vurgulamak ve neşir çalışmalarının sayısının çoğalmasına katkı sağlayabilmektir. Adı geçen mecmuadaki fihrist, tercî‘-i bend, terkîb-i bend, gazel ve gazel-i müzeyyeller üzerine yapılan bu çalışmayla küçük de olsa edebiyat dünyasına katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Fâ’iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası’ndaki çoğu kaside ve tarih manzumeleri üzerine daha önce çalışılmıştır. Bu çalışmayla birlikte mecmuadaki fihrist, tercî‘-i bend, terkîb-i bend, gazel ve gazel-i müzeyyeller gün yüzüne çıkarılmış olacaktır. Mecmuadaki kıt’a, mesnevi, muaşşer, müseddes, musammat, tebriknâme, teşekkürnâme, lugaz vb. başlıklı şiirler üzerinde hâlen çalışılmaktadır. Neşredilmiş tüm şiirler MESTAP (Mecmuaların Sistematik Tasnif Projesi) kapsamında değerlendirilecek ve okuyucuya sunulacaktır.¹ Tüm

¹ Kenan Bayram, *Fâiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuasının Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesine(MESTAP) Göre Tasnifi*. Yüksek lisans tezi, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Amasya. (Bu çalışma halen devam etmektedir).

bu çalışmaların yanı sıra mecmuada hâlen çalışılmamış şiirler mevcuttur. Mecmuanın tamamı neşredildiğinde Lâle Devri ve dönemin şiir anlayışı hakkında da daha fazla bilgiye kavuşulmuş olacağı kanaatindeyiz.

Bu çalışma, giriş ve sonuç bölümleri dışında iki bölümden meydana gelmektedir. Giriş bölümü olan bu kısımda öncelikle Lâle Devri hakkında genel olarak bilgi verilecek, dönemin sosyal ve siyasal yönleri aktarılmaya çalışılacak ayrıca o dönemde yapılan yeniliklerden bahsedilecektir. Ardından bir alt başlıkta mahallîleşme akımının tarihsel sürecinden kısaca bahsedilecek ve daha sonra Lâle Devri'nde bu akımın döneme nasıl yansıdığı üzerinde durulacaktır. Birinci bölümde ise Fâ'iz Efendi ve Şakir Bey Mecmuası ele alınmış, mecmuanın tavsifi bir tablo ile okuyucuya sunulmuştur. Mecmua ile ilgili bilgi verildikten sonra sırasıyla fihrist, tercî-i bend, terkîb-i bend, gazel ve gazel-i müzeyyeler hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Sonrasında mecmuadaki şiirlerde yer alan tarihi şahsiyetler üzerinde durulmuş ve ele alınan şiirlerden örnekler verilmiştir. Bir diğer başlıkta da transkripsiyon edilen metinde izlenen yöntemler gösterilmiştir. İkinci bölümde ise "Transkripsiyonlu Metin" başlığı altında sırasıyla fihrist bölümü, tercî-i bend, terkîb-i bend, gazel ve gazel-i müzeyyeler transkribe edilerek dîvânlarla karşılaştırma çalışması yapılan şiirler yer almaktadır. Fihrist çalışması dışında toplamda 15 şairin 38 şiiri incelenmiş, 21 şiirin de ulaşılabilen dîvânlarla karşılaştırma çalışması yapılmıştır.

1. Lâle Devri²

Osmanlı tarihinde 1718-1730 yılları arasında geçen 12 yıllık döneme Lâle Devri adı verilmektedir. Adını, o dönemde yaygın şekilde yetiştirilen lâle çiçeğinden alır. Lâle Devri, genellikle eğlenceye olan düşkünlük, fetihlerin azalması, Osmanlı'nın eski ihtişamını kaybetmesi ve Batılılaşmanın artması olarak değerlendirilir. Dönemin padişahı III. Ahmed sadrazamı ise Damat İbrâhim Paşa'dır. 1718 yılında Osmanlı, Avusturya ve Venedik arasında imzalanan Pasarofça Antlaşması'yla başlayan dönem Patrona Halil İsyanı'yla birlikte sona erer. Pasarofça Antlaşması Osmanlı Devleti için oldukça önemlidir. Kaybedilen topraklar geri alınmaya çalışılmış, bunun sonucunda Mora Yarımadası alınmış ancak;

² Çalışmanın bu bölümünde Lâle Devri hakkındaki bilgiler Hakverdioğlu, M. (2012). *Neşehirli Damat İbrâhim Paşa için yazılan Lâle Devri Kasideleri*. Ankara: Sage Yayınları ve Özcan, A. (2003). Lâle Devri. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 7 Mart 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/lale-devri> isimli kaynaklardan derlenmiştir.

Belgrad kaybedilmiştir. Batının üstünlüğü kabul edilmiş ve Batılılaşma hareketleri hızlanmıştır. Böylece Pasarofça Antlaşması'yla birlikte uzun yıllar sürecek olan barış süreci başlamış olur.

Lâle Devri, zevk ve sefanın had safhada olduğu aynı zamanda halkın da refah ve huzur içinde yaşadığı bir dönem olmuştur. Siyasi alanda yaşanan başarısızlıklara rağmen kültür, sanat ve yenileşme yolunda yeni adımlar atılmıştır. Matbaa ilk kez bu dönemde Said Efendi ve İbrâhim Müteferrika tarafından Avrupa'dan getirilmiştir. Bu matbaada basılan ilk kitap; iki ciltten oluşan Vankulu Lugatı olmuştur. İstanbul'daki yangınları söndürmek için 1920 yılında Yeniçeri Ocağı'na bağlı Tulumbacılar Ocağı kurulmuş, çiçek hastalığı için ilk aşı uygulaması da bu dönemde yapılmıştır. Batıdaki gelişmeleri takip edebilmek için Avrupa başkentlerine Osmanlı elçilikleri açılmıştır. Yalova'da kağıt fabrikası, İstanbul ve Selanik'te kumaş fabrikası, Tekfur Sarayı'nda ise çini fabrikası kurulmuştur. İstanbul ve birçok şehirde kütüphaneler açılmış, Doğu ve Batı eserleri tercüme edilmiştir. Boğaz ve Haliç kıyılarında güzel saraylar ve kasırlar inşa edilmiştir.

Seyyid Vehbî'nin mecmuada geçen bir tarih manzumesinde Beşiktaş'ta inşa edilen bir saraydan şöyle bahsedilir:

“Kaşr-ı vâlâ-yı Beşiktaşa yapup bir şeh-nişîn

Eyledi gilmih-i dergâhın leb-i deryâya hâl” (Hakverdioğlu, 2019: 227).

Yine Seyyid Vehbî'nin yazmış olduğu bir tarih manzumesinde halen Çubuklu Merkez Camii avlusunda bulunan Sadrazam İbrâhim Paşa tarafından inşa edilen İbrâhim Paşa Çeşmesi'nden şöyle bahsedilir:

“Ziyâde bir güzel târîh tahrîr ile ey Vehbî

Şuyın buldı Çubuklı devr-i İbrâhîm Paşada” (Hakverdioğlu, 2009: 204).

Lâle Devri; bilime, sanata, edebiyata ve mimariye, açılan yeni bir pencere niteliğindedir. Bu dönemde savaşların durması, barış sürecine girilmesi, devletin sanatsal alanlarda gelişmesini sağlamıştır. Ancak zevk ve sefa dönemi olarak bilinen bu dönemde toplumda giderek bozulmalar başlamıştır. Toplumun ahlakı, yaşayış şekli ve adetler değişmeye başlamış, lükse olan düşkünlük beraberinde israfı da getirmiştir. Önemli mevkilere sadrazamın akrabalarının getirilmesiyle halk artık son raddeye gelmiştir. 1926 yılında yapılan Osmanlı-İran Savaşı'nı da Osmanlı Devleti kaybedince Patrona Halil'in öncülüğünde bir isyan başlamıştır. İsyân sonucunda Damat İbrâhim Paşa idam edilmiş,

padişah III. Ahmed'in yerine yeğeni I. Mahmud getirilmiştir. İsyanla birlikte lâle bahçeleri, köşkler ve eğlence yerleri de tahrip edilmiştir (Özcan, 2003).

1.1. Lâle Devri'nde Mahallîleşme Akımı³

XV. yüzyılda Aydınlı Visalî tarafından başlatılan “Türkî-i Basit” akımı XVI. yüzyılda Edirneli Nazmî ve Tatavralı Mahremî ile birlikte devam etmiştir. Şiirde yerel kelimeleri kullanmayı hedefleyen bu akım, daha sonra mahallîleşmenin başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Türkî-i Basit, basit Türkçe demektir. Basit Türkçe'den kasıt ise Arapça ve Farsça kelimelerden uzak, halkın konuşma diliyle yazılan sade şiirlerdir. Dîvân şiirinin basmakalıp mazmunlarından ve ağır dilinden uzak yeni bir tarz oluşturmaya çalışılmıştır. Bu akımın ömrü kısa olmuş nitekim dönemin ünlü şairleri basit Türkçe ile şiir yazmayı benimsememişlerdir.

XVII. yüzyılda Nev'i-zâde Atâyî ve Sabit gibi birçok şairin de özellikle mesnevilerinde mahallî unsurları tercih ettiği görülmektedir. Ancak bu döneme asıl damgasını vuran akım, Sebk-i Hindî olmuştur. Hindistan'a seyahate giden İranlı şairlerin yanı sıra Neşâti ve Nailî başta olmak üzere Türk şairleri de bu akımdan etkilenmiştir. Hint tarzı olarak da bilinen bu yeni akım; açık ve anlaşılır sözden ziyade kapalı, güç anlaşılır ve mecazlarla dolu bir şiir diline sahiptir. Hiç duyulmamış yeni mecazlar bulmak ve mısralarda iç musiki ve ahengi sağlamak amaçlanmıştır.

XVIII. yüzyıla gelindiğinde Sebk-i Hindî tarzı Şeyh Galip ile zirve noktasına ulaşmış bulunmaktadır. Öte yandan, Türkî-i Basit'le başlayan halk dilini şiire sokma geleneği, bu dönemde mahallîleşme akımı olarak cereyan etmektedir. Akımın bu dönemdeki en önemli temsilcisi Nedîm olmuştur. Şiirdeki nükteli sözler bir kenara bırakılıp sade ve anlaşılır şiirler yazılmıştır. Şiirlerde Arapça ve Farsça kelimeler yerine İstanbul Türkçe'si kullanılmış beyitlerdeki kelimelerin çoğu bazen de hepsi Türkçe kelimelerden oluşturulmuştur. Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası'nın XVIII. yüzyılda yazılmış olması, içerisinde mahallîleşme akımının tesiriyle yazılmış şiirlerin olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir.

³ Çalışmanın bu bölümünde mahallîleşme akımı hakkındaki bilgiler Hakverdioğlu, M. (2012). *Nevşehirli Damat İbrâhim Paşa için yazılan Lâle Devri Kasideleri*. Ankara: Sage Yayınları ve Demirel, Ş. (2009). XVII. yüzyıl klasik Türk şiirinin anlam boyutunda meydana gelen üslup hareketleri: klasik üslup- sebk-i hindî-hikemî tarz-mahallîleşme, *Turkish Studies*, C 4, S 2. 279-305. isimli kaynaklardan derlenmiştir.

Nitekim FŞM’de akımın temsilcisi Nedîm’in çok sayıda şiiri bulunmaktadır. III. Ahmed’e yazmış olduğu sıhhatnâmede dilinin oldukça açık ve anlaşılır olduğu aynı zamanda şiirde yerel ifadelerin kullanıldığı görülmektedir:

“Hatağan eyle yâ Rab pâdişâh-ı ‘âlemi te’ mîn

Nedîmâ bendesi kılsun du‘â biz diyelüm âmîn (Nedîm FŞM. vr. 147/ V)”

Mahallîleşme akımının etkisiyle şiirlere deyimler ve atasözleri de girmeye başlamıştır. FŞM’de buna örnek teşkil eden Me’âlî’nin çokça atasözü kullandığı bir kasidesi bulunmaktadır:

“Ne kadar şey-i hakîr olsa hedâyâ hoşdur

Sirkenüñ müfti ‘aselden de gelür şîrîn-ter

(Ne kadar hakir bir şey olsa da hediye hoştur; çünkü bedava sirke baldan şirin gelir)”

(Hakverdioğlu, 2012: 206).

I. BÖLÜM

1. FÂ'İZ EFENDİ VE ŞÂKİR BEY MECMUASI

Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey'in tertip ettiği mecmua Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Kitaplığı, 763 numarada kayıtlıdır. Eser Lâle Devri'nde istinsah edilmiştir. İçerisinde özellikle dönemin sadrazamı Damat İbrahim Paşa'ya ve yine dönemin padişahı III. Ahmed'e yazılmış çok sayıda şiir vardır. Mecmuanın ayrıntılı tavsifi aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 1. Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası'nın Tavsifi⁴

Demirbaş No	Eser Adı	Müellif Adı	Türü/Alanı
	Mecmua	-	Manzum/ Edebiyat
Yaprak Sayısı	Ebatlar (mm)	Sütun Sayısı	Satır Sayısı
636 yaprak	270 x 140 mm dış ebadı, 190 x 95 mm iç ebadı.		Her sayfasında 14-17 satır bulunmaktadır.
Yazı Türü	Kâğıt Özelliği	Cilt Özelliği	Tezhip, vb. Özelliği
Tâ'lik	Aharlı, orta kalın, yer yer sarı, turuncu, pembe ve yeşil renkli kağıt.	Meşin cilt.	Salbekli, köşebendli (köşebendler altın işlemeli), miklepli, şirâzeli, iç kapak ebru desenli ve şirâzesi dağınıktır.
Telif Tarihi	Müstensih	İstinsah Tarihi	İstinsah Yeri
-	Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey	-	-

⁴ Tablo, Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Katoloğu kitabından alınmıştır (Köksal, vd., 2018).

Mecmuanın tavsifi ile ilgili bilgiler Metin Hakverdioğlu'nun kitabından alınmıştır (Hakverdioğlu, 2012: 57).

Başı	Sonu
'Arz-ı hâl-i Râşid Efendi berây-ı İstîzân (Fihrist)	Cenâb-ı Kibriyâ dâ'im ide şadr-ı vezâretde Şebi kıadr ola rûzı rûz-ı nevrûz-ı şafâ-bahşâ
Muhteva	

-İlk 7 varakta şairlerin alfabetik fihristi verilmiştir.

-Mecmuada toplam 502 şiir mevcuttur. Bu şiirlerin 256 tanesi kasidedir. Bunların 242 tanesi İbrâhim Paşa' ya yazılmış kasidelerdir.

-Mecmuada toplam 98 şairin şiiri mevcuttur.

-Mecmuada toplam 160 tarih vardır.

-Mecmuada; 10 terkîb-i bend, 5 tercî'-i bend, 2 müseddes, 1 lügâz, 2 mesnevi, 2 muaşşer, 17 manzume, 19 gazel-i müzeyyel, kıtaların bulunduğu iki mukattaât, 3 tahmis ve iki de nesir mevcuttur (Hakverdioğlu, 2012: 57).

-Ayrıca mecmuada Arapça 7 kasîde, 17 tarih mevcuttur. Farsça 5 tane kasîde mevcuttur.

Eser Hakkında Yapılan Çalışmalar

Hakverdioğlu, M. (2017). Fâiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuasından Lâle Devri harpleri ve sulhları (ebcedli tarih manzumeleri). *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 9, 73-101.

Hakverdioğlu, M. (2008). Fâiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 25, 131 -144.

Hakverdioğlu, M. (2012). *Nevşehirli Damat İbrâhim Paşa İçin Yazılan Lâle Devri Kasideleri*. Ankara: Sage Yayınları.

Hakverdioğlu, M. (2007). *Edebiyatımızda Lâle Devri ve Nevşehirli Damat İbrâhim Paşa'ya sunulan kasideler*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Hakverdioğlu, M. (2008). Lâle Devri kaside şâirleri ve dîvânlara girmemiş dört kaside örneği. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, S 26, 247 -266.

Hakverdioğlu, M. (2019). *Ebced Çözümlemeleri ile Fâ'iz Efendi-Şâkir Bey Mecmuasından Lale Devri Tarih Manzumeleri*. Ordu: Gece Kitaplığı.

Sevgi, A. (2011). Nevşehirli Damat İbrâhim Paşa'nın emriyle tertip edilen kaside mecmuasındaki müzeyyel gazeller. *1. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*, C 1. 61-84.

Yalçınkaya, M. A. (2019). Sa'dî'nin manzum bir arz-ı hâli, *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Mainz- Almanya, C 8, 151-157.

Bayram, K. *Fâiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuasının Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesine(MESTAP) Göre Tasnifi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Amasya.

Notlar

Eserin tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Kitaplığı, 763 numarada kayıtlıdır.

FŞM ile Fâiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası kast edilmektedir.

Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey'in tertip ettikleri mecmua, oldukça hacimli bir eserdir. 636 varaktan oluşan mecmuada farklı nazım türlerinde çok sayıda manzume yer almaktadır. Toplam 502 adet şiir bulunan mecmuada 256 kasîde bulunmaktadır. Damat İbrâhim Paşa için yazılmış olan 242 kasîde üzerine daha önce çalışılmıştır.⁵ Mecmuada bulunan 160 tarih manzumesi de transkribe edilmiş ve üzerinde çalışılmıştır.⁶ Çalışmamıza ise FŞM'deki fihrist bölümü, tercî'-i bend, terkîb-i bend, gazel ve gazel-i müzeyyeler dâhil edilmiştir.

Tablo 2. Tez Çalışmasına Dahil Edilen Nazım Şekilleri ve Şairler Tablosu

Nazım Şekli	Şiir Sayısı	Şairler	Varak numarası
Gazel	4	Na'tî	FŞM. vr. 14b-15a.
		Nedîm	FŞM. vr. 76b-77b.
		Vehbî	FŞM. vr. 443a.
		'Abdî	FŞM. vr. 590b.
Gazel-i Müzeyyel	19	Ağa(Mühürdâr)	
		Na'tî	FŞM. vr. 31a-31b.
		Râzî	FŞM. vr. 71b.

⁵ Bu kasideler, "Nevşehirli Damat İbrâhim Paşa için Yazılan Lâle Devri Kasideleri" adlı kitapta Metin Hakverdioğlu tarafından çalışılmıştır (Hakverdioğlu, 2012).

⁶ FŞM'deki tarih manzumeleri, "Ebced Çözümlenmeleri İle Fâ'iz Efendi-Şâkir Bey Mecmuasından Lale Devri Tarih Manzumeleri" adlı kitapta Metin Hakverdioğlu tarafından çalışılmıştır (Hakverdioğlu, 2019).

		Şâhib	FŞM. vr. 283b-284a.
		Vehbî	FŞM. vr. 292a-293b.
		‘Âşım	FŞM. vr. 295a-296a.
		Şâkir	FŞM. vr. 300b-301b.
		Vehbî	FŞM. vr. 483a-483b.
		Şâhib	FŞM. vr. 505a-505b.
		Vehbî	FŞM. vr. 528a-528b.
		Vehbî	FŞM. vr. 528b-529a.
		Vehbî	FŞM. vr. 529a.
		Vehbî	FŞM. vr. 551a-551b.
		‘Âşım	FŞM. vr. 556b-557a.
		‘Âşım	FŞM. vr. 557a-557b.
		‘Âşım	FŞM. vr. 590a-590b.
		Abdî	FŞM. vr. 596b-597a.
		Ağa(Mühürdâr)	
		Münîf	FŞM. vr. 620a.
		Münîf	FŞM. vr. 620a-620b.
		Şâkir	FŞM. vr. 630a-631a.
Tercî-i	5	Vehbî	FŞM. vr. 438b-439a.
Bend		Râşid (Kadı-zâde)	FŞM. vr. 439a-440a.
		Nedîm	FŞM. vr. 441b-442b.
		Sâmî	FŞM. vr. 468b-471b.
		Rahmi	FŞM. vr. 570b-571b.
		Ağa(Kırımlı)	
Terkîb-i	10	Nedîm	FŞM. vr. 147b-149a.
Bend		Neylî	FŞM. vr. 304a-305a.
		Vehbî	FŞM. vr. 310a-311b.
		Kâmî	FŞM. vr. 322a-323a.
		Lem’î	FŞM. vr. 323a-324a.
		Vehbî	FŞM. vr. 489a-491b.
		Râzî	FŞM. vr. 491b-492b.
		Râzî	FŞM. vr. 510a-510b.
		Râzî	FŞM. vr. 575a-575b.
		Şâkir	FŞM. vr. 578b-580a.

Toplamda 15 şairin 38 şiiri incelenmiştir. Mecmuadaki 19 gazel-i müzeyyel, 10 terkîb-i bend, 5 tercî‘-i bend ve 4 gazel tespit edilip transkribe edilmiş, ulaşılabilen dîvânlarla karşılaştırması yapılmıştır. Böylelikle 21 şiir karşılaştırılmış, dîvânlarla mecmuadaki şiir formu arasındaki farklar ise dipnotlarla gösterilmiştir.

Tablo 3. Tez Çalışmasına Dâhil Edilen Şairlerin Alfabetik Sıralanışı ve Şiir Sayıları Tablosu

Sıra	Şair	Şiir Sayısı	Varaklar
1	‘Âşım	4	295-556-557-590
2	‘Abdî (Mühürdâr)	2	590-596
3	Kâmî	1	322
4	Lem‘î	1	323
5	Münîf	2	620-620
6	Na‘tî	2	14-31
7	Nedîm	3	76-147-441
8	Neylî	1	304
9	Rahmi Ağa(Kırımlı)	1	570
10	Râşid (Kadı-zâde)	1	439
11	Râzî	4	71-491-510-575
12	Şâhib	2	283-505
13	Sâmî	1	468
14	Şâkir	3	300-578-630
15	Vehbî	10	292-310-438-443-483-489-528-528-529-551

Sadrazam Damat İbrâhim Paşa ve padişah III. Ahmed için yazılan bu mecmuada 13 farklı nazım türünde manzume ve 2 mensur eser bulunmaktadır. Bunların haricinde toplamda 29 Arapça ve Farsça şiir mevcuttur (Hakverdioğlu, 2012: 57).

Mecmuanın 12 varaktan oluşan fihrist (içindekiler) bölümü redifine göre alfabetik olarak sıralanmıştır. Aranılan şiirin daha kolay bulunmasını sağlayan fihrist bölümünün bulunması, mecmuayı önemli kılan özelliklerinden biridir.

Tablo 4. Fihristte Yer Alan Şairlerin Alfabetik Sıralanışı ve Şiir Sayıları Tablosu⁷

Sıra	Şair	Şiir Sayısı	Varaklar
1	‘Abdî	2	392-496
2	‘Abdullah Molla	1	551

⁷ Fihristte yer alan Arapça, Farsça şiirler ve fihrist tablosundaki başlıklarda mahlası belirtilmeyen şairler tabloya dâhil edilmemiştir.

3	‘Abdülġânî	2	166-167
4	‘Afvî	3	11-199-281
5	‘Âşım	11	294-367-375-397-421-422-466-514-521-555-555
6	‘Âtıf	2	372-410
7	‘Avnî	1	146
8	‘Azim	1	332
9	‘İlmî	1	7
10	‘İsmet	1	495
11	‘İzzet	4	49-229-360-539
12	Behçetî	1	92
13	Belig	2	79-187
14	Câzim	5	195-213-277-302-307
15	Dervîş Muştafa	2	131-148
16	Dürri	4	12-46-60-128
17	Ebu’l-Es‘âd (Mahdûm-ı Mükerrem Es‘âd)	7	111-114-116-124-127-128-130
18	Edhem	1	201
19	Edîb	1	162
20	Emînî	2	108-178
21	Erzurumî Ahmed Aġa	1	530
22	Es‘âd	3	32-180-527
23	Fâ’iz	12	50-60-74-130-172-229-272-338-364-398-410-418
24	Faşıhî	2	515-516
25	Feyzî	12	22-23-41-64-121-155-230-293-311-321-329-343
26	ġanî	1	514
27	Halisâ	1	544
28	Hamdî	2	129-129
29	Hâsib	5	48-49-49-49-59
30	Hâsim	2	28-29
31	Hâşım	2	77-186
32	Hâtif	2	157-483
33	Hıfzî	3	226-275-552
34	Hilmî	2	410-413
35	İmâm-ı Evvel	2	396-491
36	İshâk	8	5-10-25-158-290-447-532-561
37	Kâmî	6	151-221-256-271-299-366
38	Kâmil	1	126
39	Kâzım	4	262-295-331-388
40	Kelîm	6	132-218-257-370-492-492
41	Lebîb	1	189
42	Lem‘î	1	321

43	Mâcid	3	45-58-174
44	Mâdih	1	53
45	Mektubî Kapudan Paşa (Sâlim)	2	426-540
46	Midhat	1	557
47	Muhlîş	1	206
48	Muşîb	7	6-18-24-25-31-59-171
49	Müfid	2	252-411
50	Münîf	1	553
51	Na'tî	4	8-14-25-30
52	Nâdir	5	96-97-123-250-251
53	Naḥîfî	3	63-354-410
54	Nazîm	7	70-225-254-353-399-400-436
55	Nebîh	1	493
56	Necîb	1	269
57	Nedîm	34	71-81-84-76-103-128-147-170-202-262- 279-280-298-313-317-318-336-347-367- 370-380-390-391-424-448-440-461-473- 475-479-482-485-511-516
58	Neylî	5	63-237-303-413-483
59	Rahmî	5	441-528-546-562-569
60	Râmî	1	556
61	Râsim	3	276-398-405
62	Râşid	25	2-31-50-53-73-91-173-356-359-383-393- 416-438-447-447-449-460-476-476-476- 477-477-501-508-538
63	Râzî	9	71-76-110-152-159-394-490-504-408
64	Ref'î	1	364
65	Reşîd	6	42-81-153-209-210-411
66	Rif'at	3	374-409-542
67	Sa'dî	20	13-20-26-26-38-119-159-159-179-207- 209-209-224-246-271-306-316-368-377- 412
68	Şa'id	2	545-557
69	Şâbîh	1	330
70	Şâbir	1	562
71	Şadîk	3	125-492-529
72	Şadrî	1	154
73	Şâhib	17	3-68-151-182-247-283-283-305-315-324- 324-350-377-408-419-503-561
74	Salâhî (Kapudan Pir)	1	465
75	Sâlim	5	67-74-260-267-335
76	Sâlim Trabzonî)	7	177-362-401-462-463-473-513
77	Sâmî	10	14-37-89-160-232-333-386-433-467-534
78	Şubhî	1	494

79	Şâkir	13	144-215-300-366-414-414-434-438-480-492-506-512-563
80	Şehdî (Mâhir-zâde)	8	56-94-180-369-369-203-395-407
81	Şehrî	6	100-115-142-227-403-412
82	Şerîf	10	92-101-141-171-243-297-323-339-368-557
83	Tâ'ib	5	1-83-83-160-198
84	Tâlib	3	126-137-273
85	Ünsî	1	99
86	Vâhib	1	136
87	Vâhid	3	326-326-340
88	Vâkıf	5	9-86-206-228-344
89	Vâşîf	5	124-221-327-349-567
90	Vehbî	62	34-39-41-142-187-211-211-238-244-249-264-265-265-266-285-291-306-309-312-342-398-406-406-407-423-428-431-431-437-441-441-451-459-464-471-478-481-485-486-487-487-499-505-509-518-522-523-524-524-525-526-527-528-538-539-549-549-551-559-561-565-571
91	Veyzevî (Hasîb)	1	443
92	Yümnî	3	106-412-413
93	Zâtî	1	169
94	Zekî	1	319
95	Zühdî	1	407

1. 1. Fihrist

Fehrese yahut fihrist kelimesi, “tanınmış bir âlimin hocaları ile onlardan okuduğu kitapların adlarını yazdığı eser” anlamında kullanılmıştır. Farsça’dan Arapça’ya geçmiş bir kelimedir. Fihrist yazarları belli bir silsileyi takip ederek okunan kitapları bu şekilde kayıt altına almışlardır (Kandemir, 1995).

Fâ’iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası’nda ise bu yöntem, şiirlerin bulunduğu sayfanın daha rahat bulunabilmesi için kullanılmıştır. Günümüzde de bu kelime daha çok içindekiler bölümü/tablosu anlamını karşılmaktadır.

Mecmuadaki fihrist bölümü, 1a-24b sayfaları arasında, 12 varaklık bir kısımda yer alır. Sayfalar dikdörtgen şeklinde kutucuklara bölünmüş ve fihrist tablosu oluşturulmuştur. Kutucuklarda şiirlerin başlıkları ve şiirlerden bir mısra verilmiştir. Aynı zamanda şiirin bulunduğu varak numarası da bu kutucuğun içinde yer almaktadır. Şiirler, bu tabloda alfabetik olarak sıralanmıştır. Bir sayfada ortalama 22 şiir bulunmaktadır. Başlıklar ve

şairlerin varak numaraları kırmızı mürekkeple, diğer yazılar ise siyah mürekkeple yazılmıştır. Fihristteki dizelerin bazıları aruz kalıbına uymamakta veya mecmuada yer alan şiirle karşılaştırıldığında, dizelere farklı kelimeler eklendiği görülmektedir. Bu kısımlar metin bölümünde dipnotlarla belirtilmiştir. Ayrıca tablodaki bazı başlıklarda; sadece şiir türünün yazılı olduğu, şairin belirtilmediği de görülür.

Fihristte sayfa numaraları verilen şiirlerin mecmuada yazılan sayfada değil bir ön veya bir arka sayfada yer alabildiği gözlenmiştir. Bu nedenle fihristte yazılan varak numaralarıyla metinde belirtilen varak numaraları örtüşmeyebilir. Fihrist tablosunda toplam 510 şiir bulunmaktadır. Bu tablo, şiirlerin daha kolay bulunmasını sağlamanın yanında mecmuanın özgünlüğünü de bir kez daha ortaya koymaktadır. Nitekim her şiir mecmuasında fihrist bölümüne yer verilmemektedir.

1.2. Tercî'-i Bend

Tercî'-i bend, Dîvân şiiri nazım şekillerindedir. Bendlerden oluşan nazım şekilleri arasında yer alır. 8-20 mısralık bendlerin bir araya gelmesiyle oluşurlar. Bend sayıları genelde 5 ile 7 arasında değişmekte, bazen daha uzun oldukları da görülmektedir. Bendlerin her birine terci'hâne, bendleri yahut hâneleri birbirine bağlayan beyitlere de vâsita denmektedir. Vâsita beyti her bendin sonunda aynı şekilde tekrar etmektedir. Her bendin sonu aynı mısrayla bittiği için şiirde aynı konu üzerinde durulur. Bu durum ise terci'-i bend türünün daha az tercih edilmesine neden olmuştur (İpekten, 2013: 120).

Türk edebiyatında terci'-i bend şeklinde yazılmış çok sayıda şiir vardır. Lâle Devri şairleri de bu nazım şekliyle yazmış oldukları şiirlerle, güzel örnekler ortaya koymuştur. Nitekim Fâiz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası da farklı nazım şekilleriyle yazılmış çok sayıda şiiri bünyesinde barındırır. Tercî'-i bendler de bunlardan biridir. Mecmuda terci'-i bend başlığı altında toplam 5 şiir bulunmaktadır.

Dönemin ünlü şairlerinden Seyyid Vehbî (FŞM. vr. 438b-439a.) başta olmak üzere, Râşid Efendi (FŞM. vr. 439a-440a.), Nedîm (FŞM. vr. 441bb-442b.), Sâmi Efendi (FŞM. vr. 468b-471b.) ve Rahmi Ağa (FŞM. vr. 570b-571b.)'nın terci'-i bend başlıklı şiirleri belirlenerek transkribe edilmiştir.⁸ Seyyid Vehbî, Râşid Efendi ve Nedîm'in şiirleri

⁸ Tercî'-i-bend, terkîb-i bend, gazel, gazel-i müzeyyel ve fihrist bölümüyle ilgili bilgiler daha önce yayımlanan makale çalışmasında kullanılmıştır (Hakverdioğlu ve Sevim, 2020: 162).

dîvânlardan bulunarak karşılaştırması yapılmış ancak; Sâmî Efendi ve Rahmi Ağa'nın şiirleri dîvânlarda bulunmamıştır. Ayrıca Sâmî Efendi ve Rahmi Ağa'nın şiirlerinde vasıta beyti tekrar etmediğinden dolayı terkîb-i bend oldukları düşünülmekte fakat, FŞM'de tercî '-i bend olarak geçtikleri için şiirlere bu bölümde yer verilmiştir.

1. 3. Terki̇b-i Bend

Terki̇b-i bend, Türk edebiyatında yaygın kullanılan bir nazım şeklidir. Bendlerden oluşan nazım şekilleri arasında yer alır. 8-20 mısralık bendlerin bir araya gelmesiyle oluşurlar. Bend sayıları genellikle 5-7 arasında değişmektedir. Bendlerin her birine terkîb-hâne, bendleri yahut hâneleri birbirine bağlayan beytlere de vâsıta ya da bendiyye denmektedir. Kafiyelenişi ya gazel gibi aa, ba, ca, da şeklinde, ya da benddeki mısraların birbirleriyle kafiyelenmeleriyle olmaktadır. Vâsıta beyitleri ise kendi aralarında kafiyelenir. Her bendin sonunda vâsıta beytinin kafiyelenişi değişir. Bu özelliğiyle, tercî '-i bend başta olmak üzere diğer nazım şekillerinden de ayrılır. Vâsıta beytinin değişmesi daha kolay şiir yazma imkânı tanıdığı için şairler tercî '-i bende nazaran terkîb-i bend nazım şekliyle şiir yazmayı tercih etmişlerdir. Genellikle münacaat, naat, methiye, hicviye, din, tasavvuf ve felsefe gibi konularda yazıldıkları görülmektedir (İpekten, 2013: 115).

FŞM'de terkîb-i bend nazım şekliyle yazılmış 10 şiir mevcuttur. Bunlar sırasıyla; Nedîm (FŞM. vr. 147b-149a.), Neylî Efendi (FŞM. vr. 304a-305a.), Seyyid Vehbî (FŞM. vr. 310a-311b.), Kâmî Efendi (FŞM. vr. 322a-323a.), Lem'î Çelebi (FŞM vr. 323a-324a.) Seyyid Vehbî (FŞM. vr. 489a-491b.), Râzî Efendi (FŞM. vr. 491b-492b.), Râzî Efendi (FŞM. vr. 510a-510b.), Râzî Efendi (FŞM. vr. 575a-575b.), Şâkir (FŞM. vr. 578b-580a.)'dir. Ancak bu on şiirden, Vehbî'nin bir ve Râzî'nin iki şiirinde vasıta beyti tekrar ettiğinden dolayı tercî '-i bend oldukları düşünülmekte fakat, FŞM'de terkîb-i bend olarak geçtikleri için şiirlere bu bölümde yer verilmiştir. Bu karışıklık dipnotlarla düzeltilmeye çalışılmıştır.

Nedîm'in III. Ahmed için yazmış olduğu sıhhatnâme örneği de terkîb-i bend şeklinde yazıldığı için çalışmaya eklenmiştir.

1. Bi-ğamdi'llâh ki 'âlem yine mesrûrû'l-cinân oldu
Açıldı gül gibi mağzûn gönüller şad-mân oldu
2. Efendimüz bulup şihhat pür itdi 'âlemi behcet

- Şafâ vü zevk ü şohbet ‘âlem içre rây-gân oldu
3. Olup her gecemüz kâdr oldu her bir rûzumuz bayrâm
Ruḥ-ı zîşt-i keder âyîne-i dilden nihân oldu
4. Kûsûf-ı ‘illet olup ber-ṭaraf cism-i şerîfinden
Yine çün mihr-i enver ‘âleme pertev-feşân oldu
5. Amân şevketlü hünkârım bu ğamla biz neler çekdik
Gece gündüz işimüz nâle vü âh u figân oldu
6. Efendim cum‘alarda görmeyüp vech-i hümâyûnuñ
Gözümüz kanlu yaş akıtmadın çün erguvân oldu
7. O günlerde koyup yüz yirlere dergâh-ı Bârîde
Der idük kim ilâhi hâlimüz ğâyet yamân oldu
8. Veliyy-i ni‘metimüz pâdişâhımız efendimüz
Mişâl-i nûr-ı nezzâre gözümüzden nihân oldu
9. Der-i Hâkda bi-ḥamdi’llâh du‘âmuz müstecâb olmuş
Hele cism-i şerîfüñ şihḥat ile kâm-yâb olmuş (Birinci bend)
- (FŞM. vr. 147/ 1)

Ayrıca fihristte varak numarası 490 olan ve Râzî’ye ait olduğu belirtilen bir terkîb-i bende FŞM’ de rastlanamamıştır. Fihristte yazılı tek mısrası ise şöyledir: “Ḥâzret-i veliyyü’n-ni‘am şâhibü’l-cûd vel-kerem (FŞM. vr.490)”

1. 4. Gazel

Gazel, Dîvân edebiyatında en çok kullanılan nazım şekillerinden biridir. Kelime olarak “kadınlar üzerine konuşmak, söyleşmek” anlamına gelir. Arap edebiyatında kasidelerin bir bölümü olarak kullanılırken, VII. yüzyıldan sonra ayrı bir nazım şekli olarak kullanılmıştır. Beyit sayıları 4-15 arasında değişmektedir. Genellikle 5, 7, 9, 11 gibi tek sayılı beyitlerle yazılmışlardır. Kafiyeleşimi aa, ba, ca... şeklinde olup ilk beytine matla’, ikinci beytine hüsn-i matla’ denmektedir. Gazellerin en güzel beytine şah beyit, ya da beytü’l gazel denir. Şairin mahlasının geçtiği beyte taç beyit adı verilmektedir. Gazelerde önemli olan beyit güzelliğidir. Tüm beyitler aynı güzellikte yazılmışsa böyle gazellere yek-âvâz gazel denir. Tüm beyitler anlamsal olarak da birbirlerine bağlıysa böyle gazellere de yek-ahenk gazel denir (İpekten, 2013: 19).

Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası'nda 4 gazel yer almaktadır. Bu nazım türünde şiir yazan şairler FŞM'deki sırasıyla; Na'tî (FŞM. vr. 14b-15a.), Râzî (FŞM. vr. 76b-77b.), Vehbî (FŞM. vr. 443a.), Mühürdâr 'Abdî (FŞM. vr. 590b.)'dir.

“Bir gazelin ya da bir kasidenin her beytinin önüne aynı vezin ve kafiyede üç mısra eklenerek muhammes haline getirmeye “tahmis etme” ve ortaya çıkarma ve ortaya çıkan muhammese de tahmîs denir” (İpekten, 2013: 100).

FŞM'de yer alan Râzî'nin bir gazeli de Nedîm tarafından tahmis edilmiştir. Çalışmada gazeller bölümüne dâhil edilen şiirin ilk bendi şu şekildedir:

“Dehrûn âb-ı rûyusuñ bu hâkdan turduķca dur
 ‘Âlem içre muşhaf-ı mu‘ciz-nişân durduķca dur
 Sidre vü Cibrîl ü Tûbâ vü cinân durduķca dur
 Ey sehî serv-i kerem bâğ-ı cihân durduķca dur
 Gül-şen-i pür-ziynet-i kevn ü mekân durduķca dur (FŞM. vr. 76/ 1)”

1. 5. Gazel-i Müzeyyel

“Şairler, bazen mahlaslarını söyledikten sonra gazellerine bir kişiyi övmek için, bir ya da birkaç beyit eklerler. Bu gazellere müzeyyel gazel, eklenen beyitlere de zeyl denir” (İpekten, 2013: 20).

FŞM'de 19 adet gazel-i müzeyyel yer almaktadır. FŞM'deki sırasıyla; Na'tî (FŞM. vr. 31a-31b.), Râzî (FŞM. vr. 71b.), Şâhib Efendi (FŞM. vr. 283b-284a.), Seyyid Vehbî (FŞM. vr. 292a-293b.), ‘Âşım Çelebi (FŞM. vr. 295a-296a.), Şâkir (FŞM. vr. 300b-301b.), Vehbî (FŞM. vr. 483a-483b.), Şâhib Efendi (FŞM. vr. 505a-505b.), Vehbî (FŞM. vr. 528a-528b.), Vehbî (FŞM. vr. 528b-529a.), Vehbî (FŞM. vr. 529a.), Vehbî (FŞM. vr. 551a-551b.), Çelebizâde ‘Âşım (FŞM. vr. 556b-557a.), ‘Âşım (FŞM. vr. 557a-557b.), ‘Âşım (FŞM. vr. 590a-590b.), ‘Abdî Ağa (FŞM. vr. 596b-597a.), Münîf (FŞM. vr. 620a.), Münîf (FŞM. vr. 620a-620b.), Şâkir (FŞM. vr. 630a-631a.)'dir.⁹

Gazel-i müzeyyeller ile kasideleri gerek şekil gerekse içerik bakımından ayırt etmek oldukça güçtür. Ahmet Sevgi de çalışmasında bu konuya değinmiş ve gazel-i müzeyyellerin bazılarının kaside olduğunu dile getirmiştir. Dîvânlarda kaside olarak geçen şiirler; ‘Âşım

⁹ Gazel-i müzeyyellerle ilgili ilk çalışma Ahmet Sevgi tarafından yapılmıştır (2011). Sevgi, FŞM'de başlık olarak gazel-i müzeyyel, şekil itibarıyla kaside olan iki şiirin sadece baş ve son beyitlerini çalışmasına dâhil etmiştir. Çalışmamızda bahsi geçen iki şiir, gazel-i müzeyyellere dâhil edilmiş ve tamamı transkribe edilmiştir.

(FŞM. vr. 295a-296a.), Vehbî (FŞM. vr. 292a-293b.) ve Münîf (FŞM. vr. 620a.)'in şiirleridir. Dîvânlarda bulunamayan ancak kaside olduğu düşünülen şiirler ise; Şâhib Efendi (FŞM. vr. 283b-284a.) ve Şâkir (FŞM. vr. 300b-301b.)'in şiirleridir. Yine Vehbî'nin İbrâhim Paşa'nın kurban bayramını tebrik için yazmış olduğu manzume (FŞM. vr. 483a-483b.), Vehbî'nin son beytinde mahlası geçen gazel (FŞM. vr. 528a-528b.) ve Şâkir'in 'îdiyye'si (FŞM. vr. 630a-631a.) gazel-i müzeyyel tanımına uygun değildir. (Sevgi, 2011).

'Abdî Ağa'nın yazmış olduğu manzumenin gazel-i müzeyyel olduğu açıkça belirtilmiştir:

'Ârz it **bu müzeyyel gazel-i** pâk edâyı

Manzûrî ola âşaf-ı pâkîze tebâruñ (FŞM. vr. 596/ 9)

Seyyid Vehbî'nin yazmış olduğu manzume de noktasız harflerle yazılmış olduğu için önem arz eden bir gazel-i müzeyyel örneğidir. İlk beyti şöyledir: ¹⁰

Revâdur olsa gönül 'âleme ehemmi-i umûr

Dem-i mesâ vü seherde du'â-yı şadr-ı şudûr (FŞM. vr. 551 /1)

Na'tî (FŞM. vr. 31a-31b.), Râzî (FŞM. vr. 71b.), Şâhib Efendi (FŞM. vr. 505a-505b.), Vehbî (FŞM. vr. 528b-529a.), Vehbî (FŞM. vr. 529a.), Çelebizâde 'Âşım (FŞM. vr. 556b-557a.), 'Âşım (FŞM. vr. 557a-557b.), 'Âşım (FŞM. vr. 590a-590b.) ve Münîf (FŞM. vr. 620a-620b.)'in manzumelerinin ise gazel-i müzeyyel formuna uygun olduğu düşünülmektedir.

1. 6. Mecmuadaki Şiirlerde Yer Alan Tarihi Şahsiyetler

Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmua'sında; III. Ahmed ve Sadrazam Damat İbrâhim Paşa'yı çeşitli vasıflarının methedildiği, üstün yönlerinin anlatıldığı çok sayıda şiir mevcuttur. Özellikle Damat İbrâhim Paşa cömertliğiyle bilinen bir sadrazamdır. Bu nedenle dönemin şairleri tarafından da çok sevilir. Mecmuadaki 242 kasîdenin Damat İbrâhim Paşa için yazılmış olması bu durumu kanıtlar niteliktedir. Nitekim bu çalışmada ele alınan gazel, gazel-i müzeyyel, terkîb-i bend ve tercî'-i bendler de durum farkı değildir. Şairler, padişah ve sadrazamı methederken İran hükümdarlarına, peygamberlere, ünlü vezirlere vb. benzetmişlerdir.

¹⁰ Bu gazel-i müzeyyel üzerine makale çalışması yapılmıştır (Hakverdioğlu ve Sevim, 2020:157-169).

İran ve Turan Kahramanları

Dârâ, gücü ve kudretiyle bilinen İran hükümdarıdır. Büyük İskender tarafından yenilgiye uğratılmıştır. Dîvân şairleri tarafından doğunun, batının, karaların ve denizlerin hükümdarı olarak bilinir (Kuzucular, 2015).

Cem/Cemşîd, Klasik Fars ve Türk edebiyatında adı çok geçen efsanevî bir hükümdardır. Zalim bir hükümdar olan Dahhak tarafından yenilgiye uğratılmıştır. Dîvân edebiyatında genellikle “cam-ı Cem, bezm-i Cem” ifadeleriyle karşımıza çıkar. Nitekim Cem, içkinin mucidi olarak bilinmektedir. Aynı zamanda akli ve kudretiyle bilinen bir hükümdardır (Albayrak, 1993).

Behrâm, Mir Mahmud, Eşref Han, Hüseyin Mirza, Hüseyin Şah da İran hükümdarlarıdır. Güç ve kudretleriyle bilinmektedirler (Gündüz, 2008).

Rüstem, İran millî destanının en güçlü kahramanı olarak bilinir. İri yapılı ve güçlü bir yapıya sahiptir. Başarılarla dolu bir yaşam sürmüştür. Zaloğlu Rüstem olarak da bilinir. Daima iyinin yanında yer almış ve kazanmıştır (Yıldırım, 2008).

Hüseyin Baykara, Türk asıllı bir hükümdardır. Cesur bir savaşçı olarak bilinir. Horasan ve çevresinde otuz yedi yıllık saltanat sürmüştür. Sanata ve sanatçıya önem veren Baykara, Herat’ı ilim ve kültür merkezi haline getirmiştir. İmar faaliyetlerine de önem verdiği, saltanat dönemine ait eserler kayda geçmiştir. Hüseyinî mahlasıyla şiirler yazmıştır. Ali Şir Nevâî, Mecâlisü’n-nefâis adlı eserinde Baykara’nın şairliğini över (Algar ve Alparslan, 1998).

Yukarıda adı geçen hükümdarlar ve Dîvân edebiyatında kullanılan özellikleri anlatılmaya çalışılmıştır. Söz konusu hükümdarlar her ne kadar güç ve kudretleriyle meşhur olsalar da III. Ahmed ve Sadrazam Damat İbrâhim Paşa hepsinden daha üstün görülmüştür. Ele alınan şiirlerde geçen hükümdarların geçtiği beyitler aşağıda verilmiştir:

Rif’at-ı Behrâm-ı o nâ-rütbedür der-bânına

Zühre gelmiş ceng-i bir keff muntazır fermanına (Râzî FŞM. vr. 575/ III)

Sultân-ı kâm-rân ü hüdâvend-i bî-nazîr

Dâdâr-ı Cem-nişân ü şeh-i âsmân-serîr (Sâmî FŞM. vr. 468/ IV)

Lâlenüñ rengi gülüñ bûyî meyüñ keyfiyyeti

Diñle vaşfında bu beyt-i hüsrev-i Cem-şevketi (Vehbî FŞM. vr. 438/ III)

Otursun pâdişâhım haşmet ü devletle taht üzre

Gelüp kılsun derinde Hüsrev ü Cemşîd hizmetler (Nedîm FŞM. vr. 147/ II)

Hem vezîr-a‘zam ü hem şîhr-i hüdâvend-i kerîm

Şadr-ı Cem mertebe hem-nâm-ı Halîl İbrâhîm (Kâmî FŞM vr. 322/ IV)

Minnet Allâha cihân oldu tarab-hâne-i Cem

Cümle ebnâ-yı zamân muğtenim-i hân-ı kerem (Lem‘î FŞM. vr. 323 /1)

Gösterüp gurre-i şevvâli yine sâķî-i çarh

Tarh-ı esbâb-ı tarab eyledi çün meclis-i Cem (Lem‘î FŞM. vr. 323 /4)

Ey şeh-i Cem-çâker ü Dârâ-gulâm

Bâd-ı kahrûñ Rüstem-i destâne Sâm (Vehbî FŞM. vr. 489/ III)

Âşaf-ı Cem-kadrı şîhr-ı ekremi

Viridi bu beyt ile halka müjdeler (Râzî FŞM. vr. 491/ I)

Şadr-ı Cem-câhı lisânından müdâm

Böyle rûh-efzâ sühan mezkûr ola (Râzî FŞM. vr. 491/ III)

Şehr-yâr-ı ‘azamet-güster-i Dârâ-mesned

Şâh-ı Cem-kadr-i celî-menķabe Sultân Ahmed (Neylî FŞM. vr. 304/ II)

Şâh-ı serîr-i izz ü ‘alâdur gedâ-yı şeb

Cemşîde bezl ü dahma ider bî-nevâ-yı şeb (Râzî FŞM. vr. 71/ 1)

Şâhib nesîm-i ‘âtîfet-i şadr-ı Cem-gulâm

İtdi küşâde gonce-i bâğ-ı tabî‘atı (Sâhib FŞM. vr. 505/ 5)

Pertev-i re'yüñ cihânı döndürüp bezm-i Cem'e
Lem'a-pâş olmağdadur der şem'-i vücûduñ 'âleme (Nedîm FŞM. vr. 76/ 5)

Zıll-i elţâf-ı Hudâ revnâk-ı taht-ı vâlâ
Bendesı olmağa şâyeste Sikender Dârâ(Kâmî FŞM. vr. 322/ III)

Şahn-ı rezmüñ kâhramânı fenn-i fetħüñ 'âlemi
Rüzgâruñ hâmra-i şâhib-ķırânı Rüstemi (Şâkir FŞM. vr. 578/ I)

Bayķara görse şayardı kendi efķârın 'aķîm
Baķ bu beyt-i pâke de var bâri şî'r ögren Nedîm (Nedîm FŞM. vr. 441/VII)

Ol yekke-tâz-ı deşt-i celâdet ki rahşmuñ
Sâ'is gulâmı Eşref-i Afgâniyân olur (Sâmî FŞM. vr. 468/ V)

İşte Eşref Hân ki Afgânîlerüñ
Olmış iken cümleden nâm-âveri(Vehbî FŞM. vr. 489/ I)

Eşref-i şâhan benem dirken saña
İde 'arz-ı nûkerî vü çâkerî (Vehbî FŞM. vr. 489/ I)

Oldı Eşref Hân-ı Afgânî-nijâd
Şâhidem mazmûnına bu hücetüñ (Vehbî FŞM. vr. 489/ II)

Eşref itmekle tecâvüz haddini
İtdüğüñde seyf ile harbe kıyâm (Vehbî FŞM. vr. 489/ III)

Ba'd-ez-in idüp tevassuţ Şeh Hüseyn
İtdi ol delleyile Eşref i'tinâk (Vehbî FŞM. vr. 489/ IV)

Eşrefüñ kopdı kıyâmet başına

Sandı bang-ı kürre nâyi nefh-i şûr (Vehbî FŞM. vr. 489/ V)

Buldı Eşref Hân'ı server-pîş-i 'acz

Hem revâyı meskenetle mürtedi (Vehbî FŞM. vr. 489/ VI)

Şeh Hüseynüñ hanları beyninde hem

Olmamağ ile bu esnâda vifâk (Vehbî FŞM. vr. 489/ VI)

Peygamberler

Hz. İbrâhim: Hristiyanlık, Yahudilik ve İslam'ın ortak olarak kabul ettiği büyük peygamberdir. Putlara tapmayı kabul etmemiş, onları parçalamıştır. Nemrûd onu cezalandırmak istemiş ve ateşe atmıştır. Allah'ın emriyle Cebrâil, İbrâhim'i ateşten kurtarmıştır. Ateş, İbrâhim'i yakmamış, ateşin içinde pınarlar ve yeşilliklerden oluşan güvenli bir alan meydana gelmiştir. Şiirlerde, Damat İbrâhim Paşa bulunduğu yere huzur ve güven getirmesi açısından Hz. İbrâhim'e benzetilmiştir. Ayrıca Hz. İbrâhim, Halîlullah (Allah'ın sâdik dostu) olarak bilinir ve Kâbe'yi tâmir ettirmiştir. Damat İbrâhim Paşa, aynı adı taşıdığı için beyitlerde Hz. İbrâhim'e telmih yapılır. Damat İbrâhim Paşa'nın inşa ettirdiği kasırlar, çeşmeler ve camiler de yine Hz. İbrâhim'in Kâbe'yi yeniden inşa etmesiyle ilişkilendirilmiştir (Harman, 2000):

Hem vezîr-a'zam ü hem şîhr-i hüdâvend-i kerîm

Sadr-ı Cem mertebe hem-nâm-ı Halîl İbrâhîm (Kâmî FŞM. vr. 322/ IV)

Hem-nâm-ı Halîl ol gül-i gül-zâr-ı sehâ kim

Tedbîr-i umûr itse işâbet var içinde (Şâhib FŞM. vr. 283/ 12)

Hem-nâm-ı Halîl-i şamedî kim der-i cûdı

Bir maştabadur halka ziyâfet var içinde (Vehbî FŞM. vr. 292/ 21)

Kim Halîlu'llâhdan kalma ziyâfetdür bu 'îd

Beyt-i Hağğa cem' olur da'vetle bî-had mîhmân (Vehbî FŞM. vr. 483/ 3)

Cûdınuñ âşâridur kim aña hem-nâm olalı
İsminüñ te'sîri eyler mün'im-i bî-imtinân (Vehbî FŞM. vr. 483/ 6)

Hem-nâm-ı cedd-i a'zâm-ı hâtm-i peyemberân
İtdi her işde 'umde kitâb ile sünneti (Şâhib FŞM. vr. 505/ 8)

Hem-nâm-ı Hâlîl âşaf-ı devrân ki şadâret
Mevlâya şükür böyle bülend ahtere düşdi (Şâkir FŞM. vr. 630/ 10)

Zemzem-âsâ feyz-i cûduñ 'âleme icrâdesüñ
Herkesi hân-ı Hâlîlu'llâh gibi âmâdesüñ (Nedîm FŞM. vr.76/ 4)

Hilkatinde komış ahlâk-ı Hâlîlu'llâhı
İsm-i sâmîsin iden rûz-ı ezel İbrâhîm (Neylî FŞM. vr. 304/ IV)

Hz. Nûh: En yüce mertebedeki peygamberlerdendir. Kendisine inanmayan kavmi Nuh tufanıyla birlikte helâk edilmiştir. Kaynaklarda 950 yıl yaşadığı belirtilmiştir. (Harman, 2007).

Şiirlerde methedilen kişinin Hz. Nûh'dan daha uzun süre yaşaması için dua edilir:
Hezârân sâl olurdı 'ömr-i 'âşık Nûhdan efvân
Eger kim rûz-ı hicrân şayılaydı gün hisâbında ('Âşım FŞM. vr. 295/ 4)

Hz. İsa/ Mesih: İsrailoğulları'na gönderilmiş olan bir peygamberdir. İncil Hz. İsa'ya indirilmiştir. Ölüyü diriltmek, hastaları iyileştirmek gibi mucizelere sahiptir. Dîvân edebiyatında bu mucizeleriyle oldukça sık kullanılmıştır. FŞM'de de Damat İbrâhîm Paşa ve III. Ahmed'in saltanatı döneminde dünyaya yeniden can geldiği, hasta olan gönüllerin iyileştiği vurgulanmıştır (Harman, 2000).

Beni dil-ḥaste iden dîde-i bîmâruñ çün
Ruh-ı baḥş-ı dil ü cân 'İsâ güftâruñ çün (Raḥmi FŞM. vr. 570/ V)

Meyl idüp âb u hevâ-yı mevķi'-i zibâsına

Ol Mesîhâ-menķabet oldı sebab ihyâsına (Vehbî FŞM. vr. 438/ IV)

Ol Mesîhâ-menķabet çün istedi ihyâsını

Şâd u ħandân eyledi düstûr-ı bî-hem-tâsını (Şâkir FŞM. vr. 578/ VII)

Hız. Süleymân ve Âsaf: Hz. Süleymân, Hz. Davut'un oğludur. İsrailoğulları'na peygamber olarak gönderilmiştir. Hz. Süleymân'ın sâdik vezirinin adı Âsaf'tır. Lugattaki karşılığı vezir olan âsaf kelimesi FŞM'de de çok kullanılmıştır. Hz. Süleymân dünyevî gücün ve saltanatın sembolüdür. Hayvanlarla konuşabilme özelliğine sahiptir. Şiirlerde "Süleymân-ı zaman", "Süleymân-ı devran" olarak sıkça geçmektedir. FŞM'de Hz. Süleymân III. Ahmed'e, Âsaf ise Damad İbrâhim Paşa'ya benzetilmektedir (Akkaya, 2010):

Ol şadr-ı bî-mu'âdil ü paşa-yı şâf-dil

Düstûr-ı 'âkil Âşaf-ı devr-i zamân gibi (Sâmî FŞM. vr. 468/ VII)

O şeh-i ekremi devletle Süleymân-âsâ

Kıldı bir Âşaf-ı zî-şâna muvaffak Mevlâ (Neylî FŞM. vr. 304/ III)

Ĥân Ahmed-i sipîhr-'azamet zıll-ı Kirdigâr

Dâdâr-ı ins ü cân ü Süleymân-ı rüzgâr (Vehbî FŞM. vr. 310/ IV)

Şevket ü ĥaşmetle çünkim ol Süleymân-ı zemân

Kıldı devlet-ĥâne-i destûrına 'atf-ı 'inân (Şâkir FŞM. vr. 578/ VI)

Sen hemîşe iftîĥâr-ı âl-i 'Osmân olasın

Tâ-be-maĥşer mâlik-i mülk-i Süleymân olasın (Şâkir FŞM. vr. 578/ VIII)

Diğerleri

Aristo ve Eflâtun¹¹: Aristo, fikir ve görüşleriyle İslam felsefesine yön vermiştir. Akıl ve bilginin sembolü haline gelmiş, örnek bir karakterdir. Aristo, aynı zamanda Büyük İskender'in hocasıdır. Bu nedenle şiirlerde, İskender ve Aristo genellikle birlikte anılır.

¹¹ Ahmet Atilla Şentürk, Osmanlı Şiiri Kılavuzu, Osedam, İstanbul 2016, s. 348

Eflâtun ise Aristo'nun hocası olup yine akıl ve bilgeliğiyle meşhurdur. Şairler akıl, bilgi ve doğru kararlar verebilme yönleriyle padişah ve sadrazamı daha üstün görmüşlerdir:

Ya'ni vekîl-i mutlakı şadr-ı muvaffakı
Riştö ile Sikender-i kişver-sitân gibi (Sâmî FŞM. vr. 471/ VII)

Kâmil-i nükte tırâzende-i erbâb-ı kemâl
'Ârif-i nâdire-sencân-ı Aristo-yı hikem (Lemî' FŞM. vr. 323/ 9)

Şifâ-bahş-ı mizâc-ı mülk-i devlet kim olur 'âciz
Su'âl itdükde Kânûn üzre Eflâtûn cevâbında ('Aşım FŞM. vr. 295/ 9)

O düstûr-ı Felâtûn-ı fitratuñ kim nuḡ-ı cân-bahşı
Degül şihhat hayât-ı nev virür şad-sâle bîmâra ('Aşım FŞM. vr. 556/ 6)

İskender ve Hızır: Makedonya Kralı Büyük İskender, hükümdarlığı kısa sürmesine rağmen zor fetihler başarmış, büyük bir kumandandır. Beyitlerde genellikle hocası Aristo ve Hızır ile birlikte anılır. Hızır ile İskender'in hikâyesi ise daha farklıdır. Rivayetlere göre Büyük İskender ile Hızır, Karanlık Ülkeleri'ne âb-ı hayat suyunu aramaya giderler. Fırtına yüzünden birbirlerinden ayrılmak zorunda kalırlar. Hızır suyu bulur, içer ve ölümsüzlüğe kavuşur. İskender ise suyu ne kadar ararsa da bulamaz (Ocak, 1988).

Şiirlerde, padişahın İskender gibi büyük bir kumandan olması, Damat İbrâhim Paşa'nın Aristo gibi doğru kararlar alabilmesi ve padişaha akıl hocası olduğu hatta Aristo'dan daha üstün olduğu savunulmaktadır:

'Azm-i gül-geşt idicek hâkân-ı İskender-sîr
Def'-i şiklet itdi dünyâdan keder gitdi gider (Vehbî FŞM. vr. 483/ I)

Câmi'-i evşâf u midḡatdür bu me'vâ-yı ḡatîr
Gör ne dir vaşfında şâhen-şâh-ı İskender-serîr (Râşid FŞM. vr. 439/ III)

Pes aña bir yir bulup hâkân-ı İskender-zuhûr

ıldı bu vech üzre fermân-ı hmâynı şudr (Nedm FŞM. vr. 442/ II)

‘Ahinde ol Sikender-i mülk-i ‘adâletñ

Her sâl olur Hızır gibi nev-rste çar-ı pür (Sâmî FŞM. vr. 468/ IV)

Ya‘ni vekl-i muţlakı şadr-ı muvaffakı

Rişt ile Sikender-i kişver-sitân gibi (Sâmî FŞM. vr. 471/ VII)

İskender-i zemâne nola raĒbet eylese

Sâhil-serây-ı bahre ‘azîmet zemânıdır (Vehbî FŞM. vr. 310/ III)

İskender-i zemâne ki ez-şar tâ be-Ēarb

MaĒkm emr  nehyine şâhân-ı rzgâr (Vehbî FŞM. vr. 310/ IV)

Sikender kim ki anñ dergehinde ide çâkerlik

urursun da bu Ēne Ēalt ider yâbâne sylerñ (Nedm FŞM. vr. 147/ IV)

Zll-i elĒâf-ı Hudâ revnâĒ-ı taĒt-ı vâlâ

Bendesi olmaĒa şâyeste Sikender Dârâ (FŞM. Kâmî vr. 322/ III)

Gelmedi evreng-i şân u şevkete

Mişlñ İskender zemânından beri (Vehbî FŞM. vr. 489/ I)

Düşmenüñ ye‘cc-i pr-şr olsa da

Sedd-i İskenderdr aña saşvetñ (Vehbî FŞM. vr. 489/ II)

Neydi evvel da‘vi-i İskenderî

Şimdi tâ bu mertebe ‘acz  ftr (Vehbî FŞM. vr. 489/ V)

Püşt-ı lebinde ol ĒaĒ-ı sebz oldu Vehbiyâ

TârĒ-i Hızır çeşme-i İskender stine (Vehbî FŞM. vr. 528/ 7)

Olmasa Hızır ile dem-sâz eger bâd-ı nesîm
Böyle feyz ile açılmaz idi rûy-ı ezhâr (Kâmî FŞM. vr. 322/ I)

‘Ömrüm oldukça du‘â-yı hayrî vâcibdür baña
Hızır-ı himmet-res olan şadr-ı merâhim-güstere (Vehbî FŞM. vr. 528/ 5)

Hâtem-i Tâyi: Cahiliye döneminde cömertliğiyle bilinen ünlü bir şairdir. Tay kabilesinin reisidir. Çocukluğundan beri cömertlik ve misafirperverliğiyle bilinir (Tülücü, 1997).

Şiirlerde bu yönleriyle padişah ve sadrazam Hâtem-i Tâyi’den daha üstün görülmüştür:

Takvim-i köhne gibi zemânında ol şehûñ
Tayy oldı gitdi Hâtem-i Tayy’ün hikâyeti (Vehbî FŞM. vr. 310/ V)

Kerimâ-yı selefün eyledi Tay menkâbetin
Gerçi çıkmışdı beyaz üstine nâm-ı Hâtem (Lem‘î FŞM. vr. 323/ 16)

Fağfur ve Hakan: Eskiden Çin imparatorlarına fağfur denilmektedir. Aynı zamanda kelime, Çin işi ve porselen anlamlarına da gelmektedir. Dîvân edebiyatında Fağfur, Hakan ve hükümdar anlamına gelen Kayser ifadeleri sıkça kullanılmaktadır.¹²

Damat İbrâhim Paşa ve III. Ahmed Çin hükümdarlarıyla kıyaslamış ve onlardan daha üstün görülmüştür:

Rây u Kısırî rîze-çîn-i ni‘meti
Kâse-lîsi Kayşer ü Fağfür ola (Râzî FŞM. vr. 491/ III)

Fağfür-ı Çine balta ucıyla virür cevâb
Heyzüm-keşân-ı maṭbah-ı dâru’z-ziyâfeti (Sâhib FŞM. vr. 505/ 12)

Hâkân-ı Çîn hân-ı Hıta şâh-ı Hind ü Sind
Hâk-i rehinde sûde-cebîn-i hevân olur (Sâmî FŞM. vr. 468/ V)

¹² Kelimelerin anlamları için Kubbealtı Lugatı’ndan faydalanılmıştır.

1. 7. Metnin Kuruluşunda İzlenen Yöntem¹³

1. Her beyte sıra numarası verilmiştir.
2. Şiirlerin bulunduğu varak numaraları dipnotlarla belirtilmiştir (“FŞM. 323a-324a...” gibi).
3. Mecmuadaki ayet ve hadisler *eğik*(italik) olarak ve yeni harflerle yazılmıştır.
4. Vezinler, şiirlerin başında gösterilmiştir (Mef`ûlü/Fâ`ilâtü/Mefâ`ilü/Fâ`ilün).
5. Karşılaştırma çalışması yapılırken FŞM esas alınmıştır. Bulunabilen dîvânlarla FŞM’deki şiirler karşılaştırılmış ve dîvânlarda görülen farklılıklar dipnotlarla gösterilmiştir. Sırasıyla beytin sıra numarasından sonra eğik çizgi(/), kelimenin FŞM’deki şekli, iki nokta üst üste (:), kelimenin karşılaştırılan dîvândaki şekli ve daha sonra o dîvânın kısaltması yazılmıştır (2/b zevkle: zevkde HDT).
6. Mecmuadaki yapım eki almış sözcükler ve birleşik kelimeler iki kelime arasına kısa çizgi(-) konularak yazılmıştır (sâye-bân, dâd-ger; ser-efrâz, reh-nümâ).
7. “ki ola”ve “ne ola” gibi ünlü ulamalarının bulunduğu kelimeler apostrof (kesme işareti) kullanılarak yazılmıştır (k’ola, n’ola.. gibi).
8. FŞM’de şiirlerin karışık bir sırayla verildiği gözlemlenmiştir. Ele alınan fihrist, tercî’-i bend, terkîb-i bend, gazel ve gazel-i müzeyyeller kendi içlerinde gruplandırılarak FŞM’deki yazılış sırasına göre sıralanmıştır.
9. Çalışmada tercî’-i bend ve terkîb-i bendlerde, FŞM’deki başlıklar esas alınmıştır. Mecmua incelendiğinde bu iki nazım şeklinin birbiriyle karıştırıldığı görülmüş ve bu karışıklık dipnotlarla giderilmeye çalışılmıştır.
10. Metinlerde şair isimleri “koyu” yazılarak belirginleştirilmiştir.

¹³ Çalışmanın bu bölümünde Mehmet Fatih Köksal’ın Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori adlı kitabından yararlanılmıştır (Köksal, 2017: 43-45).

II. BÖLÜM

2. TRANSKRİPSİYONLU METİN

2.1. Fihrist Bölümü

Fi-Ĥarfi Elif

1

‘Arz-ı ĥâl-i Râşid Efendi Berây-ı İstîzân
İltifât-ı keremüñle beni itdüñ ihyâ(53)

Târîĥ-i Hâşim Efendi Berây-ı Şulĥ
Sünnetu’llâh-ı cihân buldı vezîr-i dâñâ(77)

Ķaşîde-i Beççe-i Reşîd ¹⁴
Kerîmâ âşaf-ı dehrâ vezîr-i mekrümet-kârâ(173)

Ķaşîde-i Sâlim-i Trabzonî
Ĥüdâvend-i felek-Ķadrâ ĥidîvâ âşafâ şadrâ (177)

Târîĥ-i Şadîk Berây-ı Medrese
Köhne ‘âlemde degül nev-maĥlabı devlet-serâ(125)

Târîĥ-i ‘İzzetî Berây-ı Ĥıtân-ı Şeh-zâdegân (229)
Li-sünneti Muştafâ zâd u hanâ

‘Arabî Târîĥ-i Çeşme (139)

¹⁴ FŞM’de Râşid olarak geçmektedir.

Târîh-i Hâşim Efendi Berây-ı Şulh
Cümle bu şulha didi re'y-i rezîndür 'uçalâ(186)

'Arabî Kaşide(192)

Târîh-i Sa'dî Berây-ı Ta'mîr-i Saray
Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa(209)

Kaşide-i Şâhib Efendi
Buldı pür-sebz olıcağ hâk-i basît-i hadrâ(182)

Târîh-i Reşid Berây-ı Medrese
Sebîl-i 'ayn-ı İbrâhîm Paşadur içün şıhhâ(153)

Ramazâniyye-i Sa'dî
Te'âlallâh zihî şavm-ı şeref-bahşâ vü rûh-efzâ(246)

Şitâ'yye-i Vehbî Efendi
Eyleyüp faşl-ı şitâ zevk-i bahârı inşâ (266)

Kaşide-i Şerîf
Zihî 'atâ had aña oldı meymenet-bahşâ(368)¹⁵

Nevrûziyye-i Sa'dî
Feyz-i nevrûz ile oldı yine nakkaş-ı şabâ (271)

Kaşide-i Şâhib Efendi
Vefk olup râh-ı temennâda pîşvâ(305)¹⁶

¹⁵ Bu dize, FŞM'de 268. sayfada yer almaktadır.

¹⁶ Bu dize, FŞM'de "Tevfik olursa râh-ı temennâda pişvâ" şeklindedir.

Kaşîde-i Zekî Çelebi

Ey şadr-ı felek-rütbe velî-ni‘met-i dünyâ(319)

Târîh-i Sâlim-i Trabzonî

Habbezâ ‘ahd-i feraḥ-baḥş-ı meserret-fermâ¹⁷ (362)

Kaşîde-i Ref‘î Çelebi

Gelüp irişdi gül-istâna şiddet-i sermâ(364)

Ramazâniyye-i Sa‘dî

Te‘âlallâh zihî şavm-ı şeref-baḥşâ vü rûḥ-efzâ(377)

Bahâriyye-i Şâhib Efendi

Buldı pür-sebz olıcaḥ ḥâk-i basit-i ḥadrâ(377)

Târîh-i Sa‘dî Berây-ı Ta‘mîr-i Sarây

Vezîr-i a‘zam İbrâhîm Paşa(209)

Kaşîde-i ‘Arabiyye-i Feyzî (185)

Târîh-i Hilmî Berây-ı Fetḥ-i Gence

Gence fetḥin kıldı Sultân Aḥmede Mevlâ ‘atâ (410)

Târîh-i Şâkir Berây-ı Vezâret-i Muḥammed Paşa

Şıhr-ı sultân-ı dilîr oldı Muḥammed Paşa (366)

Târîh-i Minâre-i Ebû Eyyüb

Oldı gûyâ minâre-i beyzâ (369)

Târîh-i Râşid Berây-ı Teber-dârân-ı Ḥâşşa

¹⁷ FŞM’de “Baḥş u meserred” olarak geçmektedir.

Didüm itdi binâ bu cây-gâhı âşaf-ı yek-tâ (447)

Manzûme-i Râşid Efendi

Bi-hamdi'llâh yine olup resîde mevsim-i sermâ (462)

Kaşîde-i 'Arabiyye(551)

Târîh-i Râşid Berây-ı Hân u Çârsû

Bu hân bu çârsû Nevşehrî âbâd eyledi Hakkâ(477)

Târîh-i Şâkir Berây-ı Şulh

Didi Eşref amân şulh oldu Sultân Ahmed-i dâna (492)

Fi-Harfî Be

Târîh-i 'İlmî Berây-ı Kâ'im-makâm

Yine rahşende oldu berç-i feyz-i Hazret-i Vehhâb(007)

Gazel-i Müzeyyel-i Râzî Efendi

Şâh u serîr-i 'izz ü 'âlâdur gedâ-yı şeb (71)

Kaşîde-i Ünsî

Âh idüp kaddim dü-tâ bâr-ı girân-ı ıztırâb (99)

Târîh-i Sâl-i Nedîm Efendi

Geldi biñ yüz kırk lafz-ı naşr ile fetih-i qarîb(475)

Târîh-i 'Arabî(212)

Târîh-i Şehrî Berây-ı Hıtân-ı Şeh-zâdegân

Sünnet oldu cümle-i şeh-zâdegân cem-i cenâb(227)

Târîh-i Rif'at Çelebi Berây-ı Gence

Seyf ile aldı Genceyi Han Ahmed-i vâlâ cenâb(409)

Târîh-i Yümnî Berây-ı Feth-i Gence

Genceyi de aldı Sultân Ahmed-i nuşret-me'âb(413)

Târîh-i Hilmî Berây-ı Feth-i Gence

Gence fethi seyf-i Sultân Ahmede oldu naşib¹⁸ (413)

Târîh-i Şâkir Berây-ı Feth-i Gence

Hümâyûn ola feth-i Gence Sultân Ahmede yâ Rab(414)

Târîh-i Nedîm Efendi Berây-ı Hammâm

Buldı bu hammâm ile bu şehir-i zîbâ âb u tâb (473)

Fi-Harfî Te

Kaşîde-i Râşid Efendi Berây-ı Kâ'im-makâm

Hâzret-i düstûr-ı 'âlî kâdr-ı vâlâ menzilet (2)¹⁹

Târîh-i Ebu'l-Es'âd Berây-ı Sebîl

Fî-sebili'llâh yapılmış içene âb-ı hayât(130)

Kaşîde-i Beççe

Ey kân-ı kerem yemm-i 'inâyet(192)

Kaşîde-i Vehbî Efendi

Ey maşim-i ihsân ki kapûn menba'-ı re'fet (211)

¹⁸ Bu dize, FŞM'de "Gence fethin kıldı Sultân Ahmede Mevlâ 'ağâ" şeklindedir.

¹⁹ Bu kasîde, FŞM'de Târîh-i Râşid olarak geçmektedir.

Târîh-i ‘Arabî Çeşme (139)

Kaşîde-i ‘Arabî vü Farisî vü Türkî (193)

Târîh-i Sa‘dî Berây-ı Hıtân Maḥdûm-ı Şadr-ı a‘zam
Muḥammed Bey bi-ḥamdi’llâh ki oldı sûr ile sünnet (159)

Tebrîk-nâme-i Sâl-i Cedîd-i Şerîf
Peyk-i sâl-i nev eyleyüp sür‘at(339)

Kaşîde-i Vehbî Efendi
Ey âşaf-ı sipîhr-cenâb u melik-şîfat(431)

Tercî‘-i Bend-i Mu‘aşşer Sâmi Efendi
Demdür ki eyleye kalem-i râstîn-şîfat(467)

Kaşîde-i Feyzî Berây-ı Şulḥ
Bu ‘âlem ḥamdüli’llâh şulḥ ile buldı hele râḥat²⁰(64)

Fi-ḥarfi Se

Târîh-i Arabî

4

Fi-Ḥarfi Ha

Terkîb-i Bend-i Vehbî Berây-ı Beyt-i Şu‘arâ-pesend Ḥazret-i Veliyyü’n-ni‘am
Ġâlibâne olasın şulḥ-ı şalâḥ (487)

Terkîb-i Bend-i Râzî Berây-ı Beyt-i Müfred-i Mesbûk²¹
Ḥazret-i veliyyü’n-ni‘am şâhibü’l-cûd vel-kerem(490)

²⁰ FŞM’de Târîh-i Feyzî olarak geçmektedir.

²¹ FŞM’de bu şiire rastlanmamıştır.

Târîh-i Sâl-i Cedîd-i Mes'ûd
Sâl-i iclâl ü sa'd u naşr u fütûh(557)

Fi-Ĥarfî Dal

‘İdiyye-i Na’tî
‘Uşşâk-ı zâr-ı kesb idemezler şafâ-yı ‘îd(14)

Târîh-i Na’tî Berây-ı Velâdet-i Şeh-zâde Sultân Muhammed Ĥân
Şeh-zâdeyi luţf eyleyüp ol Rabb-i eĥad(25)

Târîh-i Sa’dî Berây-ı Sâl-i Cedîd
Baķınca âyine-i çarĥa dîde-i ümmîd(26)

Ķaşîde-i Muşîb
Her atıldıķça bu meydânda merdâne cirîd(31)

Târîh-i Sâmî Çelebi Berây-ı Dâmâdî
‘Âleme neşr-i füyûzât eyleyüp Rabb-i mecîd(37)

Ķaşîde-i Beççe
Ĥamdüli’llâh cümle ‘âlem oldı mesrûru’l fu’âd(70)

Ķaşîde-i Nâdir
Nûr-baĥş oldı yine burc-ı esedden ĥurşîd (96)

Ķaşîde-i Seyyid Dervîş Muştafa
Benim o nağme-şinâs-ı maķam-ı isti’dâd(131)

Ķaşîde-i Nazîm Çelebi
Ne gedâyem ne ser ü sâmândayem yâ Rab meded(254)

Kaşîde-i 'Îdiyye-i Kâzım Çelebi
Hamdüli'llâh ki yine geldi meh-i 'îd-i sa'îd(295)

Kaşîde-i 'Îdiyye-i Feyzî Çelebi
Bâng-ı şafâ degül mi dile aşılâ-yı 'îd(321)

'Îdiyye-i Velehu
Merhabâ-yı 'îde âgûş-ı vişâl idüp neşâd(329)

Kaşîde-i Vehbî Çelebi
Hilâl şanma olan çeşm-i kâ'inâta bedîd(342)

Kaşîde-i Seyyid Vâsîf Çelebi
Zihî 'inâyet-i 'âlem-şümûl-i Rabb-i mecîd(349)

Târîh-i Muşîb Berây-ı Dâmâdî
Sûruñı Hâk 'âleme iqbâli ile kılsun müfid (59)

Târîh-i Fâ'iz Efendi Berây-ı Şulh
Cihân biñ yüz otuzda oldı şulh-i pâk ile dil-şâd(60)

Târîh-i Tâ'ib Efendi Berây-ı Şulh
Ta'âlallâh zihî eyyâm-ı feyz-i bâhirü'l- es'âd(83)

Târîh-i Ebu'l-Es'âd Berây-ı Top-hâne
Oldı Sulţân Ahmedüñ luţfiyla Top-hâne cedîd(127)

Târîh-i Râzî Berây-ı Velâdet-i Şeh-zâde Sulţân Bâyezîd
Geldi devletle vücûd iklîmine şeh-bâyezîd(76)

Târîh-i 'Oşmân-zâde Berây-ı Şulh u Tecdîd-i 'âlî

Ta‘âlallâh zihî eyyâm-ı feyz-i bâhirü’l- es‘âd(198)

Müseddes-i ‘İdiyye-i Sâ‘dî

Hamdüli’llâh yine ey âşaf-ı şâhib te’yîd(159)

Târîh-i Râzî Berây-ı Hıtân

Cemîl-i yümn ile sünnet oldı Mîr Muhammed(159)

Târîh-i Sâmi Berây-ı Hıtân

Muhammed Beg olundı yümn ile sünnet mübârek-bâd(160)

Fârsî Târîh-i Berây-ı Hıtân (210)

Târîh-i Vehbî Berây-ı Terfî‘-i Rütbe-i Medîne-i Münevvere

Müsâvî itdi câh-ı Ka‘be ile Medîne pâyesin Sultân Ahmed(187)

Kaşîde-i Şabîh

İdince tâze zemîn nev-şükûfeler îcâd(330)

Târîh-i Râşid Efendi Berây-ı Sûr

Muhammed Beg vezâretle muşâhib oldı hem dâmâd(359)

‘İdiyye-i Nâdir

Gel ey feraḥ dile kim geldi mâh-ı rûze-i ‘îd(250)

‘İdiyye-i Velehu

Feyz-baḥş oldı yine burc-ı şerefden ḥurşîd(251)

Târîh-i Vehbî Berây-ı Futûḥât-ı İrân der-Sitâyiş-i Cenâb-ı Zıll-i Yezdân

Sene-i fetḥ ile birdür be-hisâb-ı ebced (406)

Târîh-i Şâhib Efendi Berây-ı Fetḥ-i Gence

Gence K̇azvîn ile K̇um fâtihi Sultân Aḥmed(408)

Târîḥ-i Yümnî Berây-ı Fetḥ-i Revân

Müjde kim oldu Revân fâtihi Sultân Aḥmed(412)

Târîḥ-i Şâkir Berây-ı Tebrîz-i Meserret-engîz

Hişn-ı Tebrîz oldu Sultân Aḥmede mülk-i cedîd (414)

Târîḥ-i ‘İd-i Vehbî Efendi der-Vaşf-ı Ḥâzret-i Şadr-ı a‘zam

Şânekallâh ey cihân-ârâ ḥudâvend-i sa‘îd (423)

Târîḥ-i Velehu Berây-ı Tecdîd-i Darp-ḥâne-i ‘Âmire

Kıldı cây-ı sikke Sultân Aḥmed Ḥan-ı cedîd(499)

Şadr-ı a‘zam-ı Veliyyü’n-ni‘amuñ Teberdârân Menzil-gâhını Binâ Buyurdıklarında Kendi Târiḥleridür

Bu menzil-gâh-ı İbrâhîm Paşadur kılan âbâd(445)

Târîḥ-i İshâk Efendi Berây-ı Menzil-gâh-ı Teberdârân

Bu beyt-i pâki İbrâhîm Paşa eyledi bünyâd(447)

Târîḥ-i Velehu Berây-ı Şulḥ

Eşrefüñ ḥaddini bildür diye Sultân Aḥmed(487)

Târîḥ-i Sene-i Cedîd er-Râmi Paşa-zâde

Ola biñ yüz kır(ı)k bir sâli Sultân Aḥmede es‘ad(556)

Kaşîde-i Mektûbî Ḥâzret-i Kapudan Paşa

Cihânı mâh-ı şıyâm eyleyüp şalâḥ âbâd(540)

Târîḥ-i ‘Arabî Berây-ı Şulḥ-ı Cedîd(548)

Târîh-i İshâk Efendi Berây-ı Şeref-âbâd
Zihî nâdire me'vâ kaçır-ı ebhâ-yı Şeref-âbâd(561)

Târîh-i 'Osmân-zâde Şâbir Berây-ı Şeref-âbâd
Kaşır-ı Şeref-âbâd-ı hümâyûn ola âbâd(562)

Târîh-i Rahmî Berây-ı Şeref-âbâd
Şeref-âbâd ola 'izz ile Sultân Aḥmede mes'ûd(562)

Târîh-i Şâkir Berây-ı Şeref-âbâd
Mekân-ı sa'd-ı Sultân Aḥmed-i 'âdil Şeref-âbâd(563)

Fi-Harfi Râ

Târîh-i Na'tî Berây-ı Kâ'im-makâm
Nev-be-nev luḥf-i ḥaḳ olup zâhir (8)

Kaşide-i Vâkıf
Ne feyz-i nev-bahâr ü ne'atâ-yı rûzgâr eyler(9)

Kaşide-i Feyzî Şubḥi-zâde
Bi-ḥamdi'llâh derûn âlâm-ı miḥnetden müberrâdur (22)

Târîh-i Berây-ı Sene
Kalmasun dilde ba'd-ez-în ekdâr(26)

Ġazel-i Müzeyyel-i Na'tî
Ârzû-yı kâkülûñ cânâ dil-i şeydâ ider (30)

Târîh-i Es'âd Berây-ı Dâmâdî
Ḥamdüli'llâh itdi âşâr-i 'atâ-yi Ḥaḳ zuhûr(32)

Kaşîde-i Vehbî

Hâmem ki feyz-i Ruḥ-ı kudüsdan nişân virür(39)

Kaşîde-i Feyzî

Bi-ḥamdi'llâh zamâne şâd-kâm ü devr-i hürremdür(41)

Kaşîde-i Reşîd Çelebi

Ne kadar olursa da esbâb-ı tarabla ma'mûr(42)

Târîḥ-i Fâ'iz Efendi Berây-ı Dâmâdî

Bi-ḥamdi'llâh zamân şimdi zamân-i şevk-baḥşâdur(50)

Kaşîde-i İshâk Efendi

O âsitâne-i 'ulyâ ki bâb-ı devletdür(25)

Kaşîde-i Reşîd

Ey hümâ-yı evc-i devlet âsmân durduḡça dur(81)

Târîḥ Berây-ı Kaşr-ı Cedîd

Kılup 'âlemi luḡ u keremiyle eyleyüp ma'mûr(83)

Kaşîde-i Sâmi Efendi

Ey veliyyü'n-ni'am ey âşaf-ı âli-miḡdâr(89)

Kaşîde

7

Râst-ı fehm ol şanma elḡâfında Ḥaḡ ihmâl ider(97)

Kaşîde-i Nedîm Efendi

Bu şeb düşümde olup dîde-ḡâbdan bî-dâr(103)

Kaşîde-i Yümnî Efendi

Nuḡ-âferîn ki ḡâmeye feyz-i revân ider(106)

Kaşîde-i Râzî

Bi-ḥamdi'llâh ki 'âlem neşve-yâb-ı emn ü râhatdur(110)

Bahâriyye-i Ebu'l-Es'âd

Bahâr oldu dem-i geşt ü güzâr-ı kûh u şahrâdur(111)

Kaşîde-i Maḥdûm-ı Mûkerrem Es'âd Efendi

Hevâdan oldu zemîn ol kadar cilâ-pezîr (116)

Kaşîde-i Sa'dî

Zamân-ı tayy-ı şikâyet gelüp du'â demidür(119)

Kaşîde-i Vâhib Efendi

Şâd ol gönül ki geldi yine vaqt-i nev-bahâr(136)

Kaşîde-i Tâlib

Oluş ceşş-i bahâra gonce-i gül kâfile-sâlâr(137)

'İdiyye-i Seyyid Vehbî Efendi

El-minnetü li'llâh ki 'îd-i Ramazândur(142)

Teşekkürnâme-i Derviş Muşafa

Geçüp eyyâm-ı rûze rûz-ı 'îd-ı nûzhet-efzâdur(148)

Kaşîde-i Kâmî Efendi

Hilâl-i şavmı ol kim gûş-ı câne müjde-bahşâdur(151)

Kaşîde-i Râzî Efendi

Dergeh-i vâlâ-yı şâh-ı 'âleme bî-ihtiyâr(152)

Kaşîde-i Şadrî

alem kim blbl-i dil-ke nevâ-yı bâĝ-ı ma'nâdur(154)

aıde

Levhaa'llâh zihî âaf-ı 'alî-miĝdâr(165)

aıde

Bahâr oldı yine ser-sebz ü âdâb oldı ahrâlar(168)

aıde-i Fâ'iz

Ol kim ser-i engtini zîb-i kalem eyler (172)

İdiyye-i Sa'dî

Ĝurre-i evvâl âm-ı 'ıdı kim tenvîr ider(179)

aıde-i Es'âd

Ol nkte ki tahrîri ferah-zâ-yı kalem dr (180)

aıde-i 'Afvî

Vezân olup yine bâd-ı bahâr feyz-i eer (199)

aıde-i Beççe-i Reîd

Ey hmâ-yı evc-i devlet âsmân durduĝa dur(209)

Bahâriyye-i âkir

Aĝdı dkkânını gl-ende yine hâce bahâr(215)

aıde-i Sâmi

Mey gibi virdi afâ reha-i bârân-ı bahâr(232)

'İdiyye-i erîf

eb-i hn itdi âh-ı 'ıd-berâ ĝadr-i meh-i enver(141)

Bahâriyye-i Velehu

Bu dem oldur ki şafâ bûy-ı gül-istân getürür(243)

Kaşîde-i Kelîm

El-minnetü li'llâh ki dem-i zevk ü şafâdur(257)

Kaşîde-i Nedîm

Nâz u şîveyle ki âgûşuma cânâne gelür(262)

Bahâriyye-i Vehbî Efendi

Ta'âla'llâh ne cem'iyet ne bezm-i şevk-bahşâdur (264)

Kaşîde-i Sâlim

Te'âlallâh bu bir 'ahd-i şafâ-bahş ü ferağ-râdur(267)

Kaşîde-i Fâ'iz Efendi

Bir dil ki feyz-yâb-ı dem-i kudsiyân olur(272)

Kaşîde-i Beççe-i Nedîm

Hoş geldüñ eyâ âşaf-ı zî-şân-ı kerem-ver(298)

Müzeyyel-i Şâkir

Virür ebrû-yı garrâ-yı civânândan nişân hançer(300)

Kaşîde-i Sa'dî

Hüsnine nisbet ile mâha münevver mi dinür(306)

Kaşîde-i Vâsıf

Bir seher olmuşdı hâtır bî-çarâr-ı rüzgâr(327)²²

²² Bu dize, FŞM'de "Bir seher k'olmuşdı hâtır bî-çarâr-ı rüzgâr" şeklindedir.

‘İdiyye-i Sâmi

Hilâl-i ‘îd kim pîrâye-bağş-ı çarh-ı vâlâdur(333)

Kaşîde-i Nedîm der-Vaşf-ı İstanbul

Bu şehri-i Sitanbul ki bî-mişl ü bahâdur(336)

‘İdiyye-i Vaḥîd

Oldı bir meh-veşe dil-beste yine çarh-ı eşîr (340)

Kaşîde-i Feyzî

Ey ḥâme yürî ṭurma dem-i bezl-i keremdür(343)

Şitâ’iyye-i Nedîm

O rütbe itdi bu keskin soğuk zemîne eşer(347)

Kaşîde-i ‘Âtıf

‘Avn-i ḥurşîd-i İlâhî ki ziyâ-güster olur(372)

Kaşîde-i Râşid Efendi

Her tarafından ma‘ni-i feyz âşikâr olmaḡdadur (383)

‘İdiyye-i Kâzım

Bî-ḡamdi’llâh dem-i ‘îd-i meserret vaḡt-i behcetdür(388)

Ġazel-i Râzî Taḡmîs-i Nedîm

Dehrüñ âb-ı rûyusuñ bu ḡâkdan ṭurduḡca dur (76)

Târîḡ-i Râşid Efendi Berây-ı Sâlhâne-i Şadr-ı a‘zam

Bu bâlâ ḡaşr-ı zîbâ cilve-ḡâh-ı şadr-ı ‘âlidür (91)

‘Arabî Kaşîde(152)

‘Arz-ı hâl-i Manzûm Şubhî-zâde
Hâzret-i âşaf-ı kerem-perver(121)

Kaşîde-i Farisî Şâhid(161)

Lügâz-ı Nedîm Efendi
Nedür ol çârsû-yı pür-enver (170)

Târîh-i Muşîb Berây-ı Sebîl
Sebîl-i mâ’-i İbrâhîm Paşa ‘ayn-ı zemzemdür(171)

Şitâ’iyye-i Şehdî
Göriccek gül-şeni pejmürde-i efsürde hezâr(203)

Bahâriyye-i Vâşîf
Feyz-i nesîm-i şubh-dem-i faşl-ı nev-bahâr(221)

Bahâriyye-i Müfid
Cihânı eyledi sîr-âb-ı feyz-i ebr-i maîr (252)

Târîh-i Şulh
Oldı İrân ehli Sultân Aşmede fermân-ber(492)

Manzûme-i Nedîm Efendi
Şafâ geldüñ eyâ destûr-ı zî-şân-ı kerem-perver(516)

Manzûme-i der-Vaşf-ı Hâzret-i Veliyyü’n-ni‘am
Leyâlî zülf-i dilber-veş fûrûzan meşk-peymâdur(507)

Terkîb-i Bend-i Râzî Efendi
‘Arz-ı cemâle pencereler dîde dîdedür(508)

Manzûme-i Sâlim-i Trabzonî

Şehen-şâh-ı cihâna Hâk bu(dur) kim luţf ehlidür(513)

Kaşîde-i Ğanî der-Medh-i Hâzret-i Veliyyü'n-ni'am

Sipihr-i kevkebe ey âfitâb-ı bedr-i âşâr(514)

Kaşîde-i Faşihî

Bi-ĥamdi'llâh felek pertev-i mihr-i luţf-ı Mevlâdur(515)

Kaşîde-i Vehbî

Şâneke'llâh ey cihân-gîr-i Sikender-iġtidâr(518)

Kaşîde-i Velehu

Her nazm-ı dil-pezîr ki cihândan nişân virür(521)

Kaşîde-i Ğarrâ Velehu

Gördi ki olmaz ebr-i şitâ dehre berf-bâr(523)

Reġâ'ibiyye-i der-Na't-ı Pâdişâh Her Dü-Serâ Velehu

Leylâ-yı siyeh ĥayme-i rahmet ki bu şebdür(524)

Kaşîde-i Râşid Efendi

Mevsim-i ürd-i behişt aĥkâmın idüp âşikâr(538)

Nevrûziyye-i Vehbî

Nev-rûzdur cihân yine reşk-i cinân olur(525)

Manzûme-i Raĥmî

Gönül bir serv-i ħadde 'âşık-ı âşufte sâmândur(528)

Ġazel-i Müzeyyel-i Âşım Efendi

Ĥatt-ı nev-'izârı Melâĥat şuyundadır(555)

Manzûme-i Sa‘îd der-Medh Üsküdâr Şeref-dâr
Müjdeler olsun saña ey sebze-zâr-ı Üsküdâr (545)

Ėazel-i Müzeyyel-i Bi-Niğatlı Seyyid Vehbî Efendi
Revâdur olsa gönül ‘âleme ehemmi-umûr(549)

Târîh-i Şeref-âbâd Vehbî Efendi
Şeref-âbâd ola bu Ėaşr-ı hümâyûn didiler(571)

Ėaşîde-i Seyfi-zâde Vâşif
Ėâmem ki feyz-i nefĖa-i şûrî ‘ıyân virür(567)

Bahâriyye-i Râsim
Gül mevsimi bülbül yine ser-germ-i negamdur(276)

Ėaşîde-i Nedîm Terfi‘-i Rütbe-i Medîne-i Münevvere
Cihân kim mazhar-ı ısrâğ-ı envâr-ı ĖaĖîkatdür(280)

Ėaşîde-i Kâmî Berây-ı Fey‘ Rütbe-i Vey
Bir seğer ki heves-i Ėâtıra-yı dâ‘î-i zâr(299)

Terkîb-i Bend-i Velehu
Bâreğ(Allah) zihî sâl-i hümâyûn âsar(221)

Târîh-i Kâzım Berây-ı Zifâf-i Ėazret-i Muhammed Paşa
Oldı ‘izz ile mülâğî şems ile mâh-ı münîr(262)

Târîh-i Sa‘dî Berây-ı Sûr-ı Selâtin
Kendüye bir ayda dâmâd itdi üç ‘âlî vezîr(368)

Târîh-i Şehdî Berây-ı Minâre-i Eyyüb

Ta‘âlâ şânehû Allâhu Ekber(369)

Kaşîde-i Mâhir-zâde Seyyid Şâkir

Hemîşe cilve iden dilde şevk-i Mevlâdur(395)

Kaşîde-i Nazîm Çelebi

Edhem-i tevfiķ kim maħmil-keş-i tedbîr olur(400)

Kaşîde-i Sâlim-i Trabzonî

Merhabâ ey nâz-perver şeh-süvâr-ı rûzgâr (401)

Târîh-i Vehbî Berây-ı Fetħ-i Revân

Revân hışnın da hâlâ aldı Sultân Aħmed-i manşûr(407)

Nazm-ı Pîrâne-i Nazîm

Baňa çekdürdiği bâr-ğamı görsün o ebrûlar(436)

Tercî‘-i Bend-i Vehbî Berây-ı Sitâyiş Nazm-ı Hümâyûn Şehri-yâr-ı Devrân

Ĥamdüli’llâh gün olup feyz-i şafâdan behredür(437)

Mu‘aşşer-i Şâkir der-Vaşf-ı Padişâh Şâhib-i Mü’essir

Her kaçan tab‘-ı hümâyun ĥidiv-i baħr u berr(438)

Tercî‘-i Bend-i Râşid Efendi Berây-ı Nazm-ı Hümâyûn Şehri-yâr-ı Selâmet Medâr

Li’llâhü’l ĥamd oldı ‘âlem şâd u ĥandân ser-be-ser (438)

Tercî‘-i Bend-i Nedîm Berây-ı Nazm-ı Hümâyûn ‘Âlem-pesend Padişâh-ı Ser-bülend

Şehr-yâr-ı tâcver şâhib-ķırân-ı baħr u berr(440)

Ĥıt‘a-yı Tezkire-i Evvel Raħmî Beg

Devâm-ı zâtı de‘avâtını insân eylemez neyler(441)

Hâk-i Pây-ı Veliyyü'n-ni'ama Vaşlînüñ 'Arz İtdigi Kaşide
'Âkıbet ey dil murâd üzre felek devrân ider(442)

Kaşide-i Râşid Efendi
Hağka şükr olsun dem-i luğf-ı Hudâ hengâmıdur(460)

Manzûme-i Nedîm Efendi
Şâd geldüñ ey vezîr-i a'zam-ı mihr iştiâr(461)

Kaşide-i Vehbî Efendi
'İd geçdiyse n'ola zevk ü şafâ çendandur(471)

Târîh-i Râşid Âgâz-ı Berây-ı Han Hazret-i Veliyyü'n-ni'am der-Nevşehir
Bu bî-mânend hân bünyâd-ı İbrâhîm Paşadur(476)

Kaşide-i Kelîm
Ol kim ruğ-ı hûb-rîziñe gâhî nazar eyler (370)

Tahmis-i Tazmîn-güne Neylî Efendi
Kapuñda hizmetüñ bir kişvere hân olmadan yegdür(483)

Kaşide-i Hâtif-i Bursevî
Sâkî gül ü mül zîb-i kefi ehl-i keremdür(483)

Fi-Harfı Za

Bahâriyye-i Nâdir Çelebi
İrişdi faşl-ı eyyâm-ı bahâr-ı pür-şafâ nevrûz(123)

Târîh-i Nedîm Berây-ı Tüfenk-endâz
Sebûyı urdı hağkâ dikdi taş şadr-ı tüfenk-endâz(128)

Târîh-i Kelîm Berây-1 Şulh

Bildi haddin kıldı Sultân Aḥmede Eşref niyâz(492)

Elgâz-1 Fâ'iz-i Sîrâbî (229)

Fi-Ḥarfî Fe

Târîh-i Vehbî Berây-1 Tüfenk-endâzî

Üç sebû kırdı pey-â-pey tüfek ile âşâf(211)

Târîh-i İmâm-1 Evvel Şehen-şâh-1 Berây-1 Şulh

Emân aldı olup Sultân Aḥmed ile şulh u Eşref (491)

Târîh-i Sâdîk Efendi Berây-1 Şulh

Hüveyze viridi olup şulh-1 bî-gümân Eşref(492)

Fi-Ḥarfî Kâf

Târîh-i İmâm-1 Evvel-i Şehri-yâr-1 Berây-1 Kaşr-1 Hümâyûn Emn-âbâd

Hümâyûn ola Sultân Aḥmede bu kaşr-1 zerrîn tâk(396)

Fi-Ḥarfî Kef

Târîh-i Hâsim Berây-1 Tebrîk-i Vezâret

Ḥamd Ḥüdâvende ki bir âşafuñ (29)

Kaşîde-i Râşid Efendi

Ḥabbezâ resm-i hümâyûn tarḥ-1 tuğrâ kim anuñ(31)

Kaşîde-i Şehrî

Veẓân oldı nesîm-i luṭfî İbrâhîm Paşanuñ(100)

Târîh-i Berây-ı Tüfenk-endâz Veliyyü'n-ni'am
Koluna kuvvet ola âşaf-ı 'âlî-himemüñ(169)

Kaşîde-i Necîb
Yine teşrîfidür bâdî-i bahâr zînet-efzânuñ (269)

Kaşîde-i Şerîf
Zihî luţf u 'inâyet pertev-i ihsânı Mevlânuñ(297)

Târîh-i Hâsib Berây-ı Dâmâdı Şadr-ı a'zam
Oldı dâmâdî-i Sultân Aḥmedüñ (49)

12

Târîh-i Sâlim Çelebi Berây-ı Şulḥ
İrişdi kâşid-ı şihhat pey-â-pey ḥayr-ı vâlânuñ (67)

Târîh-i İmâm-ı Sâni-i Sultânî Şâhib Efendi Berây-ı Şeref-âbâd
Şeref-âbâd Sultân Aḥmede lâyıḳ maḳâm-ı pâk (561)

Târîh-i Naḥîfî Berây-ı Gence
'Avn-i Ḥaḳdan Gence fetḫi oldı Sultân Aḥmedüñ (410)

Târîh-i Câmi'-i Seyyid Vehbî
Eşer-i Fâtıma Sultân zihî câmi'-i pâk(486)

Fi-Ḥarfî Lâm

Kaşîde-i KelîmÇelebi
İtdi taḫt-ı Cem ile Ḥüsrev-i ḥâver iḳbâl(132)

Kaşîde
Cem-câh-ı bâ-kemâl-i şehen-şâh-ı bî-hemâl(140)

Kaşîde-i Lebîb

Şahrâ-yı dilde tayy olunup hayme-i melâl(189)

Bahâriyye-i Câzim

İtdiler maqdem-i nevrûzı tamâm istikbâl(213)

Târîh-i Berây-ı Dâmâdı Şadr-ı a'zam

Buldı İbrâhîm Paşa Zühre-i Zehrâ cemîl(49)

Târîh-i Ebul-Es'âd Berây-ı Medrese

Hasbeten-lillâh İbrâhîm Paşa-yı cemîl(124)

Târîh-i 'Arabî(139)

Târîh-i Vehbî

Dâd-ı Sultân Ahmed oldı feth-i bâb-ı naşra dâl(398)

Târîh-i Fâ'iz Berây-ı Feth-i Erdebil

'Ahd-i Sultân Ahmedîde feth olundı Erdebîl(398)

Târîh-i Şehrî Berây-ı Efendi Feth-i Gence

Gence şehrin aldı Sultân Ahmed-i Dârâ-düvel(412)

Târîh-i Ser-Bevvâbân-ı Dergâh-ı 'Âlî Berây-ı Sene-i Cedîd

Nuşrete dâl oldığıçün sâl-i nuşretdür bu sâl(415)

'İdiyye-i Seyyid Vehbî

Destâr-ı 'îdi tâzeleyüp şun'-ı Zü'l-celâl(431)

Lisân-ı Hümâyûndan 'İsmetlü Fâtıma Sultân Cami'-i Şerîf Çün Târîh-i 'Âlem-pesend

Fâtıma Sultân itsün câmi'üñ Allâh kabûl(485)

Kaşîde-i Faşîhî

Hayli müddet çekmekde idim ism-i Celâl(516)²³

Tercî'-i Bend-i Raḥmî

Ey gül-i bâğçe-pîrâ-yı riyâz-ı âmâl(569)

Fî Harfî Mim

13

Kaşîde-i Tâ'ib Efendi

Şad-müjde ey hıdıvv-i merâḥîm-penâh kim (001)

Târîḥ-i Muşîb Çelebi Berây-ı Kâ'im-makâm

Gûşe-i gül-zârda bülbülsüz eyler nûş-ı câm(006)

Kaşîde-i Velehu

Bu gül-şen içre hezâr hezâr efgânım(18)

Târîḥ-i 'Arabî(33)

Târîḥ-i Mâcid Berây-ı Dâmâdî

Eyle âgâz-ı suhen ey bülbül-i ṭab'-ı selîm(45)

Târîḥ-i Ḥâsib Berây-ı Dâmâdî

Ḥabbezâ iḥsân-ı Subḥânî zihî luṭf-ı 'amîm(48)

Târîḥ-i 'İzzet Beg

Cenâb-ı pâk İbrâhîm Paşa-yı mükerrem kim (49)

Kaşîde-i Mâcid

'Âlemi ṭıtdı şemîm-i dūd-ı ḥandân-ı kerem(58)

²³ Bu dizinin vezni fihrist bölümünde eksik şekilde yer almaktadır. 518 nolu varakta yer alan kasîde ise vezne uygun şekilde yazılmıştır. "Hayli müddet idi çekmekde idim ism-i Celâl".

Kaşîde-i Beççe

Ey güzîn-i vüzerâ şadr-ı a'zam (69)

Kaşîde-i 'Avnî

Ey olan dil-sitem-i çarh ile âlûde-i ğam(146)

Kaşîde-i Ramazâniyye

Levhaşa'llâh zihî mâh-ı ferah-bahş-ı şıyâm(151)

Kaşîde-i Feyzî Çelebi

Habbezâ hengâm-ı şâdî nağme zâfer hânde dem(155)

Kaşîde

Beni luftıyla memnûn itmege kaşd itdi cânânım(157)

Kaşîde-i 'Arabî(190)

Ramazâniyye-i Vehbî

Hurd u hâbı şeb ü rûz eyledi rindâne hırâm(244)

Kaşîde-i Câzim

Hoşâ tabî'at-i nâzik-terîn-i şadr-ı kerem(302)

Ramazâniyye-i Nedîm

Bağteten sâbit olup ğurre firâşında imâm(313)

'İdiyye-i Sa'dî

Yine bir mâh tûlû' eyledi ismi bayrâm(316)

Târîh-i Dürrî Berây-ı Şulh

Yüz otuzda 'ağd olundı Nemçe şulhı ve's-selâm(60)

Kaşîde-i Kâmil

Velî ni‘met-i ‘âlem-i vezîr-i a‘zam u ekrem(126)

Târîh-i Ebu'l-Es‘âd Berây-ı Top-hâne

Yapdı Top-hâneyi Sultân Aḥmed-i memdûh-ı ‘âmm(128)

Fârsî Târîh (129)

‘Arabî Târîh (121)

‘Arabî Târîh (140)

‘Arabî Târîh (140)

Kaşîde-i Şihhat-nâme-i Şâkir

Bir yere geldi iki rûz-ı sa‘âdet encâm(144)

Târîh-i Belig Berây-ı Sûr-ı Hümâyûn

Müjde hep sûr-ı hümâyûn ile mesrûr ‘âlem(187)

‘Arz-ı Hâl-i Manzûme-i Sa‘dî

Şükr kim Ḥazret-i Ḥallâk-ı Kerîm (207)

Târîh-i Reşid Berây-ı Nişân-zeden

Ḥabbezâ şadr-ı hüner-ver âşaf-ı zî-şân kim (210)

Meşnevî-i Şâhib Efendi

‘Aceb zîbâ fezâdur bâğ-ı ‘âlem (247)

Kaşîde-i Musammaṭ Sâmi Çelebi

Faşl-ı bahâr irdi yine oldı cihân pür-feyz-i kâm(386)

Târîh-i Şehdî Berây-ı Gence
Aldı Sultân Ahmed-i ‘âdil bu ‘âmm(407)

Musammât-ı Nedîm
Hoş geldün eyâ hidîvv-i ekrem(424)

Târîh-i Râşid Efendi Berây-ı Câmi‘-i Şerîf-i Nevşehir
Câmi‘-i ra‘nâ münevver ma‘bed-i ‘âlî-mağâm(476)

Terkîb-i Bend-i Lem‘î Çelebi
Minnet Allâha cihân oldı tarab-hâne-i Cem(321)

Kaşîde-i Şâkir Berây-ı Tebrîk-i ‘Îd
Gideli bir sene olmışdı meh-i ‘îd-ı şıyâm(434)

Kaşîde-i ‘İsmet Berây-ı Şulh
Nedür ol müjde-res-i peyk-i şabâ-yı peygâm(495)

Kaşîde-i Râzî Efendi
Şükr-i Hudâ ki rûy-ı şafâ gördi hâş u ‘âm (504)

Kaşîde-i Vehbî
Bağlayup çenber-i zer-nağş ile zîver hâtem(522)

Kaşîde-i Seyyid Vehbî
‘Âşıkım ‘âşika nedür şihhatim(524)

Kaşîde-i der- Vaşf-ı Şeref-âbâd Berây-ı Târîh-i Hümâyûn
Habbezâ nazm-ı selîs ü şûh-ı Dürrî iltizâm(560)

Fi-Harfi Nûn

Kaşîde-i Şâhib Efendi

Mâh-ı 'îd oldı yine revnağ dih-i bezm-i cihân(003)

Târîh-i İshâk Efendi Berây-ı Kâ'im-mağâmı

Müdâm böyledür âyîn-i bezm-i dehr-i nigûn (005)

Târîh-i Nedîm Berây-ı Şulh

Ğâlibâne oldı târîhi tamâm(482)

Târîh-i 'Afvî

Şâh-ı 'âlem hüdîv-i devr-i zamân(11)

15

Târîh-i Dürrî Berây-ı Kâ'im-mağâmı

Müjdeler kim matla'-ı ferhunde-i iğbâlden (12)

Târîh-i Feyzî Berây-ı Velâdet-i Şeh-zâde Sultân Muhammed Hân

Cenâb-ı Hazret-i Sultân-ı Ahmed ibn Muhammed Hân(23)

Târîh-i Muşîb Berây-ı Müşârün-ileyh

Bu demdür ol eyâ kilik-i cevâhir nazm-i pür-em'ân (24)

Kaşîde-i der-Vaşf-ı Tuğrâ

Böyle ister işte tuğrâ-yı cenâb-ı şâh-ı dîn(28)

Târîh-i Hâsim Berây-ı Kâ'im-mağâm

Hamdüli'llâh oldı tâli' maşrık-ı iğbâlden (28)

Târîh-i Vehbî Berây-ı Dâmâdî

Bir seher kim mâhe mihrî 'ağd için Kerrûbiyân(34)

Kaşîde-i Nahîfî Efendi

Giderseñ bâğ-1 kûy-1 yâre şabr eyle şabâ gelsün(63)

Kaşîde-i Şerîf

Yâ Rab nedür bu ‘işve-i firûzi-i cihân(92)

Fârsî Lâ- Ebu'l-Es'âd (115)

Kaşîde-i Beççe-i Şehrî

Dest-i kerem vücûduñ eyâ âşaf-1 devrân(115)

Kaşîde

Cenâb-1 âşaf-1 âgâh dil-i kerîmü'sşân(129)

Kaşîde

Ey tırâz-1 şadr-1 devlet müttekâ-yı ‘izz ü şân(158)

Kaşîde

Hamdi'llâh ki kaşîde iken rûy-1 cihân (169)

Kaşîde-i Sâlim Efendi

Nümâyân oldı aħkâm-1 şitâ tûmâr-1 ‘âlemden(260)

‘İdiyye-i Seyyid Vehbî

Hümâyûn-gevherâ bahtuñ gibi ‘îdiñ sa‘îd olsun(265)

Kaşîde-i Kâmî

Hudâyâ şehr-yâr-1 ‘âlemüñ ‘ömri ziyâd olsun(271)

‘İdiyye-i Feyzî

Tâb ü fer virmek için ‘âleme luğf-1 Mennân(293)

‘İdiyye-i Nedîm

‘İdüñ mübârek olsun eyâ âşaf-ı cihân(318)

Kaşîde-i Fâ’iz Efendi

Ey âşaf-ı devrân ide Hâk sâlûñi meymûn(338)

Kaşîde-i Rif‘at

Câm-ı mey görmege aḥşâma bakarken rindân(374)

Kaşîde-i Emînî

Hekîm-i edviye-sâz-ı mizâc-ı tab‘-ı zemîn (108)

Târîḥ-i Neylî Efendi Berây-ı Şulḥ

Buldı sa‘y-i dâver-i ekremle âsâyış cihân(63)

Târîḥ-i Râşid Efendi Berây-ı Velâdet-i Şeh-zâde Sultân Bâyezîd Han

Şeh-zâde Sultân Bâyezîd dünyâyı kıldı şâd-mân(73)

‘Arabî Târîḥ(108)

Târîḥ-i Dürrî Berây-ı Tüfenk endaḥtı

Urup hem kırdı ol âşaf sebûyı çaḡ o sâhilden(128)

Târîḥ-i Şehrî Berây-ı Çerâġân

Yanup yaḡıldı rûy-ı lâle şevḡ-engîz olup dilden(142)

Târîḥ-i ‘Osmân-zâde Berây-ı Hıtân

Şadr-ı ‘âlî eyledi iḥyâ Muhammed sünnetin (160)

Meşnevî-i Muḥlis

Bârekallâh zihî salṭanat-ı hoş âyîn(206)

Kaşîde-i Nedîm

Gel ey faşl-ı bahârân mâye-i ârâm u hâbımsın(390)

Kaşîde-i Şâhib Berây-ı Terfî'-i Medîne-i Münevvere
Muvaffak oldu yine şehri-yâr-i dü zamân(283)

Târîh-i Tebrîz Şeyhü'n-Nağşibendî
Müjde 'avnillâh ile Tebrîzi aldı Süneyân(411)

Müseddes-i Sâmi
Mu'în ü yâverüñ her hâlde Rabb-i Mecîd olsun(433)

Manzûme-i der-Vaşf-ı Tuğrâ-yı ğarra-yı Pâdişâh
Hağ hağalardan vücûd-ı pâkini kılsun emîn (442)

Târîh-i Nedîm Efendi Berây-ı Kaşr-ı Hümâyûn
Bu kaşr-ı pâk Sultân Aḡmede yâ Rab sa'îd olsun(448)

Târîh-i Râşid Berây-ı Çeşme Veliyyü'n-ni'am-ı der-Nevşehr-i dil-ârâ
Didüm nûş eyle âb-ı 'ayn-ı İbrâhîm Paşadan (477)

Muḡatta'ât-ı Râşid Efendi der-Vaşf-ı Bâb u Bünyâd
İtmesün ebvâb-ı Mevlâ ma'mûr ide(449)

'Idiyye-i Sâlim Trabzonî
Ġurre-i 'îd oldu ebr-i nîzedden nâ-geh 'ıyân(462)

Târîh-i Şâkir Berây-ı Çeşme Ḥazreti Veliyyü'n-ni'am-ı der-Nevşehr-i dil-ârâ
Gel iç nev-çeşme-i dil-cû-yı İbrâhîm Paşadan(480)

Müzeyyel Ġazel-i Seyyid Vehbî Efendi Berây-ı Tebrîk-i 'îd
Ġurre-i Zî'l-ḡicce şanmañ eyledi şâḡın 'ayân (481)

Muḳatta‘ât-ı der-Vaşf-ı Hatt-ı Hümâyûn

Dâd-ı bâl âvîze şâh-ı enâm (482) ²⁴

Târîh-i Berây-ı Şulh

Aldı Eşref şulh ile Sultân Aḫmedden amân(493)

Târîh-i Câmî‘-i Hâzret-i Fâtıma Sultân Nedîm Efendi

Ne a‘lâ câmi‘ ihyâ itdi el-ḫaḳ Fâtıma Sultân (485)

Manzûme-i Şâkir

Dîde rûşen faşl-ı şâdî vaḳt-i hürremdür gelen (506)

Ḳaşıde-i Sâmi Efendi

Yine îd-i Ramazân oldı şeref-baḫş-i cihân (534)

Ḳaşıde-i Seyyid Vehbî

Şekl-i miftâhdadur çünki hilâl-i Ramazân(539)

‘Arz-ı ḫâl-i Seyyid Vehbî

Felek dâmen-keş oldum ben saña ‘arz-ı temennâdan(549)

Târîh-i Cedîd-i Sâl-i Hümâyûn u Sa‘îd

Bu sene târiḫini sâl-i nizâm-ı cihân (557)

Târîh-i Ḳaşıde-i Seyyid Vehbî Berây-ı Sûr-ı Hümâyûn

Âferîn ey Vehbi mu‘ciz-dem-i siḫr-âferîn(565)

Fi-Ḥarfî Vav

Ḳaşıde-i Şehdî der-‘Ubudiyyeti Şadr-ı a‘zam

²⁴ FŞM’de bu şiire rastlanmamaktadır.

Merâm-ı hâtırış berr-vefķ-i dil-cû(94)

Târîh-i Vâkîf Berây-ı Tüfenk-endâzı

Ƙırdı sekiz yüz adım ƙonmıř iken üç sebû(228)

Ėazel-i Müzeyyel Seyyid Vehbî Efendi

Minnet itdi beni dâ'ire sâğar mı nedür bu (528)

Târîh-i Birâder-i Vehbî Berây-ı Kaşr-ı Şeref-âbâd

Şeref-âbâd Sultân AĞmede tarĖ-ı bihîn-i nev(561)

Fi-Ėarfî He

Ƙařide-i Sâmî Ćelebi

Geldi ol demler ki 'âlem şâd ü Ėandân olmada(14)

Târîh-i Sa'dî Berây-ı Dâmâdî

Yine oldum muğârin bir meh-i Ėurřid sîmâya(38)

Ƙařide-i Ėâsib

Hezârân Ėamd ü minnet kim Ėüdâya(59)

Târîh-i Berây-ı Dâmâd-ı Şadr-ı a'zam

İder erbâb-ı 'ağlı şîve-i şun'ma dildâde(49)

Ƙařide

Hümâ-yı evc-i rif 'at sâye-küster ehl-i 'irfâna(59)

Ƙařide-i Şerîf

Tâbuñı ey Ėâme Ėâmûřî bu dem ihmâl ile (101)

Ƙařide-i 'İdiyye

Hilâl-i ‘îdi teşbih eyleñ evvel mâh-ı tâbâna(103)

Kaşîde-i Ebu'l-Es'âd

Hoş ey kilik-i i'câz-ı âşinâ-yı sihr-i pîrâye(114)

Kaşîde-i Kelîm

Nesîm-i feyz-i Hâk esdükçe gül-zâr-ı beyân üzre(218)

‘Îdiyye-i Vehbî

Geldi dem-i ‘îd-i feraḥ-efzâ-yı zamâne(238)

Kaşîde-i Hıfzî

İtdi gül-şende çerâgânı fûrûzân lâle(275)

Kaşîde-i Câzim

Kudûm-ı ‘ıyd-ı edhâ kim feraḥ-baḥş oldı eyyâma(277)

18

Ġazel-i Müzeyyel-i Vehbî Efendi

Ḥatt-ı ruḥı kim ma'ñî-i vuşlat var içinde (291)

Ġazel-i Müzeyyel-i Âşım Efendi

Ne ḥâletler var ol çeşmüñ nigâh-ı nîm-ḥânında (294)

Kaşîde-i Câzim

Bahâr oldı gönül çek zevraḥ-ı şahbâyı rindâne(307)

Kaşîde-i Feyzî

‘Aḳd idüp encümen-i şem'-i şeb-istân lâle(311)

Ramazâniyye-i Vehbî

Rûzenüñ gerçi kesel yok degil eyyâmında(312)

Kaşîde-i Şâhib Efendi

Güller gibi açıldı uyup bâd-ı bahâre(315)

Bahâriyye-i ‘Âzim

Çemenle zîb ü zînet düşdi bâğ u bûsitân üzre (332)

Kaşîde-i Nazîm

Teşne câm-ı şi‘rime sâgar degil şahbâ bile(353)

Kaşîde-i Râşid Efendi

Şükr Hakkıñ cilve-i in‘âmı bî-pâyânına(356)

Nedîmüñ Sa‘d-âbâd Kaşîdesi

Bağ Sıtanbuluñ şu Sa‘d-âbâd-ı nev-bünyânına(370)

Ramazaniyye-i ‘Âşım Efendi

O deñlü za‘f-ı mâh-ı rûze te’sîr eyledi câna(375)

Nevrûziyye-i Mâdiğ Efendi

Yine nevrûz idüp sultân-ı gül çıkdı temâşâya(53)

Târîh-i Nazîm Çelebi Berây-ı Şulh

Arapça (70)

Ğazel-i Müzeyyel-i Nedîm Efendi

Bi-ğamdi’llâh yine feyz-i şafâ şâmil cihân üzre(71)

Târîh-i Fâ’iz-i Edirnevî Berây-ı Velâdet-i Şeh-zâde Sultân Bâyezîd

Yazıldı adı Sultân Bâyezîd menşûr-ı cân üzre(74)

Bahâriyye-i Belig

Şad-müjde yine leşker-i ordu-yı bahâre(79)

Târîh-i Behçetî Berây-ı Medrese
Âşaf İbrâhîm Paşa müjde yaptı medrese(92)

‘Ârabî Târîh

Târîh-i Tâlib Berây-ı Medrese
O düstûr-ı mükerrerem aşaf u dâmâd-ı şâhen-şâh(126)

Târîh-i Hamdî Berây-ı Dâmâdî
Gül mühür oldı boyâ şadr-ı İbrâhîm Paşada (129)

Târîh-i Berây-ı Şulh Velehu
Olupdur şulh-ı mâbeyn ‘ahd-i İbrâhîm Paşada(129)

Târîh-i Fâ’iz Berây-ı Sebîl
‘Ayn-ı zemzemdür maqâm-ı pâk-i İbrahîmde (130)

19

Çerâgâniyye-i Şerîf
Meş‘ale yaqdı olup mîr-i mükerrerem lâle(171)

Târîh-i Mâcid Berây-ı Hıtân
Sürûr-encâm ola bu sûr Sultân Aḥmed-i Cem-câh(174)

Şitâ’iyye-i Câzim
Hengâm-ı şitâ başka feraḥ virdi cihâne(195)

Nevrûziyye-i Nazîm
‘Âşıkâne nağmelerle dem-be-dem nevrûzda(225)

Şitâ’iyye-i Kâmî
Gelüp sermâ döşendi zer varak her gül-sitân üzre(256)

Târîh-i Vehbî Berây-ı Çeşme
Şuyın buldı Çubuklı devr-i İbrâhîm Paşada(265)

Gazel-i Müzeyyel-i Şâhib Efendi
Mir'at-ı hüsün kim ruḥ-ı vuşlat var içinde(283)

Kaşîde-i Vaḥîd Berây-ı Esâmi Lâle-hâ
Yine pür itdi cûş-ı mevc-i lâle şahın-ı bostânı(326)

Târîh-i Sâlim Çelebi Berây-ı Nüzûl-i Kalyon
Uçdı evc-i kalyon Anbârlı bahre fer ü 'izzle(335)

Târîh-i 'Âşım Berây-ı Vezâret-i Muḥammed Paşa
Hem müşâhib oldı hem dâmâd-ı Sulṭân Ahmede(367)

Kaşîde-i Râzî Efendi
Mevsim-i dey geldi bir özge temâşâdur yine (394)

Manzûme-i Nazîm Çelebi
'Arz-ı ḥâlim *innemâl- a 'mâl-i bin-niyyât* ile (399)

Kaşîde-i Ḥattâṭ Râsim Çelebi
Luṭf-ı Bârî kıomadı dilde maḥall âlâma(405)

Târîh-i Vehbî Berây-ı Feth-i Revân
Kılıçla geldi miftâḥ-ı Revân bâb-ı hümâyûna(306)

Târîh-i Vehbî Diger
Geldi miftâḥ-ı Revân dîvân-ı Sulṭân Ahmede(406)

Târîh-i Emîn-i Aḥkâm Reşîd Efendi

Açıldı genc-i Gence sa'y-i Ahmed Han ile müjde(411)

Târîh-i Sa'dî Berây-ı Feth-i Gence

Virdi Gence gencini Fettâh Sultân Ahmede (412)

Kaşîde-i Râşid Efendi

Kimün varsa başîret tab'-ı taḥkîk-âzmâsında(416)

Ramazâniyye-i Çelebi-zâde 'Âsım Efendi

Sâkî nice bir nûş-ı mey ü gûş-ı çeğâne(421)

Kaşîde-i Velehu

Yine 'îd irdi sâkî bezm-i 'ıyş-ı eyle âmâde(422)

Ġazel-i Müzeyyel-i Velehu

Bakılmaz diyü mir'ât-ı cemâl-i şâf dil-dâra(555)

Kaşîde-i Mektûbî Kapudan Paşa

Mîr-i ezharı idüp bâğa ser-'asker lâle(426)

20

Kaşîde-i 'Abdullâh Molla Efendi-zâde

Tâli' ki müsâ'id ola erbâb-ı murada(551)

Kaşîde-i der-Midḥat Ḥazret-i Veliyyü'n-ni'am

Neşîde feyz-i ḥikmet kim kalemdür şî'r ü inşâda(557)

Târîh-i 'Âlem-pesend Pâdişâh Hüner-i Meḳâdir Ey Şeref-âbâd

Kıble-gâh dense olurdu bu şeref-âbâda(559)

Ġazel-i Vehbî Berây-ı Tezyîn Menâr-hâ

Şeb-i 'ıyd içre ḳandil zeyn olub şehrüñ menârında (441)

Manzûme-i Berây-ı Tehniyet ‘İd-ı Edhâ Velehu
Seyr-i Sa‘d-âbâd düşdi yine ‘îd eyyâmına(441)

Şıhhat-nâme-i Hümâyûn Velehu
Şad-hamd hekîm-i müste‘âna(451)

Şıhhat-nâme-i Hümâyûn Diger Velehu
Bi-hamdi’llâh cihân şâd oldı peygâm-ı meserretle(459)

Tahmîs-i Vehbî Gazel-i Şeh-zâde Sultân Muhammed İbn-i Sultân Süleymân Hân
Dilde kudret yok ki yâre sırr-ı meknûnım diye(464)

Târîh-i Râşid Efendi Berây-ı Hamâm-ı Hazret Veliyyü’n-ni‘amı der-Nevşehr-i dil-ârâ
Gelüp gir akçesiz hammâm-ı İbrâhîm Paşaya(477)

Kaşîde-i Seyyid Vehbî Efendi
Eyyâm-ı bahâr içre gül olursa güşâde(505)

Manzûme-i Berây-ı Tebrîk-i Kudûm u Meymenet-i Melzûm-ı Veliyyü’n-ni‘am
‘Acep mi olsa ‘âlem zülf ü la‘l yâre dil-dâde(513)

Manzûme-i ‘Âşım Efendi
Olup tevfiķ-i rehberin faķîr-i bî-ser ü pâye(514)

Ġazel-i Müzeyyel-i Seyyid Vehbî
Sükker-i şükri-i mükerrerle pür olup mihbere (526)

Ġazel-i Müzeyyel-i Velehu
Hoş düşdi hattı u hâl-i leb-i dilber üstüne(527)

Kaşîde-i Mevlânâ İshâķ Efendi
Feyz-i Hâķ nâmiye-bahşâ-yı cihân oldı yine (532)

Kaşîde-i Es'âd Molla Efendi

Demdür ki deşt cây-i gül-i âteşîn ola(527)

Kaşîde-i Rif'at Beg

Yine sultân-ı gül teşrîf idüp şahn-ı gül-istâna(542)

Kaşîde-i Raḥmî

Sipâs-ı bî-kıyâs ihsân-ı bî-pâyân-ı Mevlâya(546)

Kaşîde-i 'Arabî

Fi-Harfi Ya'

Târîḥ-i İshâk Efendi Berây-ı Kâ'im-makâm

Hoşâ dem kim dil-i 'uşşâk makîziyyü'l-merâm oldı (10)

Târîḥ-i Sa'dî Çelebi Berây-ı Kâ'im-makâmı

Aldı dil-âgûş-ı kâma bir meh-i sîmîn-teri(13)

21

Kaşîde-i Sa'dî²⁵

Germ idüp feyz-i recâ ṭab'-ı Kelîm-âsâyı(20)

Târîḥ-i Muşîb Berây-ı Velâdet-i Şeh-zâde Sultân Muḥammed Hân

Ser-efrâz-i Selâṭîn-Hâzret-i Hân Aḥmed-i Gâzî(25)

Târîḥ-i Vehbî Berây-ı Dâmâdî

Zihî iḳbâl kim burc-ı sa'âdetde kırân itdi (41)

Târîḥ-i Dürrî Berây-ı Dâmâdî

²⁵ FŞM'de Es'âd olarak geçmektedir.

Bi-ḥamdi'llâh ki oldı kâr-ger-i tevfiḳ-i Rabbânî(46)

Nevrûziyye-i Râşid Efendi

Yine nevrûz geldi dehre feyz-i câvidân virdi(50)

Kaşîde-i Nedîm

Ḥoşâ ey feyz-i cûduñ eyleyüp zîbende dünyâyı(81)

Kaşîde-i Velehu

Ḥabbezâ ey taht u tâcuñ mâye-i zîb ü ferî(84)

Lâle Kaşîdesi

Hezâr şek-âver-i gül-zâr-ı 'adn itse gülistânı(86)

Kaşîde-i Vâsıf

Görmedi hergiz cihânda çeşm-i çarḥ-ı çenberi(124)

Kaşîde-i Edîb

Demdür ola taḃ'ım yine mi'yâr-ı me'ânî(162)

Kaşîde-i Emînî

Ne mümkün eylemek Ḥaḳ üzre şükr-i Yezdânî²⁶(178)

Kaşîde-i Nedîm

Ḥoşâ ey burc-ı 'izz ü devletüñ ḥurşîd-i raḥşânı(317)

Kaşîde-i Sa'dî

Bi-ḥamdi'llâh ki oldım mazhar-ı tevfiḳ-i Rabbânî(224)

²⁶ Bu mısra, FŞM'de "Ne mümkün eylemek Ḥaḳ üzre şükr-i luṭf-ı Yezdânî" şeklindedir.

Kaşîde-i Feyzî Çelebi

Bi-ḥamdi'llâh nesîm-i feyz-i Rabbânî vezân oldu (230)

Kaşîde-i Neylî Efendi

Hüdâvendâ dil-i şeydâ yine luṭfuñla şâd oldu(237)

Kaşîde-i Tâlib

Bi-ḥamdi'llâh yine gösterdi dünyâya çerâgânı(273)

Kaşîde-i 'Afvî

Hoşâ kaşr-ı bülend eyvân-ı gerdûn tāk-ı sultânî(281)

Kaşîde-i Esbiyye-i İshâk Efendi

Görmeyen raḥş-süvâr-ı kerem ü iḥsânı (290)

Kaşîde-i Şerîf

Gören rûyında cânânıñ o zülf-i 'anber-âsâyı(323)

Kaşîde-i Şâḥîb Efendi

Veẓân oldu yine dehre nesîm-i feyz-i Rabbânî(324)

Kaşîde-i Vaḥîd

Yine pür itdi cûş-ı mevc-i lâle şaḥn-ı bostânı(326)

Nevrûziyye-i Kâzım

Yine reşk-âver-i bâğ-ı cinân itdi gülistânı(331)

Kaşîde-i Seyyid Vâkıf

Kef-i beyâna alup kilik-i gevher-efşânı(344)

Teşekkürnâme-i Şâḥîb Efendi

El-minnetü li'llâh ki hüdâvend-i te'âlî(350)

Kaşîde-i Nahîfi

Yeter tatvîl-i vaşf-ı Bermekî vü Hâtem-i Tayî(354)

Bahâriyye-i ‘İzzet Beg

‘Âlemi feyz-i bahâr açmış gül-i ra‘nâ gibi(360)

‘İdiyye-i Nedîm

Şabâh-ı ‘îd kim ‘âlem olup feyziyle nûrânî(380)

Nevrûziyye-i Şehdî Efendi

Te‘âlallâh zihî eyyâm-ı Cem nevrûz-ı sultânî(56)

Târîh-i Vehbî Berây-ı Tüfenk-i Zer-nişâne-i Dinâr

Urup Dâmâd İbrâhîm Paşa bozdı dinârı(249)

Kaşîde-i Şehrî

Ġam degül câna geçerse ğamze-i nâzik-teri(403)

Târîh-i Kâmî Berây-ı Zifâf-ı Selâtîn

Zihî devlet bu üç sultânun üç sûrı se‘îd oldı(366)

Târîh-i Nedîm Berây-ı Vezâret Muhammed Paşa

Muhammed Bey vezir ü şıhr-ı sultân oldı bir günde(367)

Kaşîde-i Nedîm

Manşûr ide Allâh şehen-şâh-ı zamânı(391)

Mu‘aşşer-i ‘Abdî

Ġazân mübârek ola ey şehen-şeh-i ğâzî(392)

Manzûme-i Râşid Efendi

Ey şadr-1 güzîn melce' -i eşnâf-1 'âlî(393)

Manzûme-i der-Vaşf-1 Tuğra-yı Ğarrâ-yı Şehen-şâhî
Zihî tuğrâ-yı Ğarrâ-yı cihân-ârâ-yı hâkânî(394)

Târîh-i 'Âşım Efendi Berây-1 Feth-i Luristân
Luristânı da Sulţân Aĥmed-i vâlâ-himem aldı(397)

Kaşîde-i Râsim Çelebi
Bu şeb itdim temâşâ çarĥ-1 mînâ-fâm u âlâyı(398)

Târîh-i Zühdi Berây-1 Feth-i Tebrîz Dil-âviz
Aldı Tebrîz ülkesini ĥükm-i Sulţân Aĥmedî(407)

Târîh-i 'Âtıf Berây-1 Feth-i Gence
Genceyi Tebrîzi aldı seyf-i Sulţân Aĥmedî (410)

Târîh-i Gence Li-Fâ'iz Ser-Bevvâbân
Rezm ile Sulţân Aĥmed Genceyi feth eyledi(410)

Muşenna' Târîh-i Gence Mîrzâ-zâde
Kodum öndül ĥisâb-1 lafz-1 Neylî deñlü dinârı(413)

Kaşîde-i Şâhib Efendi
Bâreka'llâh ey cihânuñ şehr-yâr-i şafderi(419)

Manzûme-i Vehbî Berây-1 Fütûhât-1 Celîle
Mülûkuñ ĥahramânı 'arşa-i rezmüñ nerîmânı(428)

Kaşîde-i Veyzevî (Hasîb) Çelebi
Te'âlallâh zihî feyz-i bahâr-1 şun'-i Yezdânî(443)

Kaşide-i Trabzonî Sâlim

Çemen-zâre metâ'-ı feyz-i Hâk bir kârvân geldi(463)

Salâhî-nâm Kapudan Pirüñ Kaşidesidür

Habbezâ âşaf-ı devrân ki dil-i dânası(465)

Kaşide-i Beççe-i 'Aşım Efendi

Şeb-i 'îd irdi yandur sâkiyâ kandil-i şahbâyı(466)

Teşekkür-nâme-i Sâlim-i Trabzonî

Temevvüc itdi tâ ki kulzum-ı eltâf-ı Rabbânî (473)

Kit'a-yı bî-Nazîr

Âşaf-ı devrân ise yağdurdı yârân-ı zeri(475)

Târîh-i Râşid Berây-ı Mekteb-i Hâzret-i Veliyyü'n-ni'am-ı der-Nevşehir-i dilârâ

Bî-bedel yapıldı İbrâhîm Paşa mektebi(476)

Târîh-i Şâhib Berây-ı Sahil-hâne-i Hâzret-i Şadr-ı a'zam

Bu sâhil-hâne-i vâlâyı yaptı âşaf-ı 'âlî(68)

Kaşide-i Sâlim Berây-ı Teşekkür İt

Fütâde geşt iderken deşt-i endûh-ı firâvânı (74)

Şihhat-nâme-i Nedîm

Bi-hamdi'llâh ki 'âlem yine mesrûrû'l-cinân oldu(147)

Târîh-i Hıtân

Gel edâ kııl hüküm Aḥmeddür Muhammed sünneti(157)

Mektubî Şeyḥ 'Abdülġânî

İstimâ' eyle pend-i pîrânı(166) Neşri(167)

Kaşîde-i 'Arz-ı hâl-güne-i Edhem
Zihî düstûr-ı 'âlî menkabet dâmâd-ı sultânî(201)

Târîh-i Nedîm Berây-ı Çeşme
Bu dil-ârâ çeşme-i dil-cûyı tecdîd eyledi(202)

Târîh-i Vâkıf Berây-ı Sâhil-serây
Tarz-ı nev-pâkîze kaşır u bî-bedel Sâhil-serây(206)

Târîh-i Hıfzî Berây-ı Hıtân-ı Şeh-zâdegân
Allâh hümâyûn ide bu sûr-ı hıtânı(226)

Kaşîde-i Nedîm Berây-ı Sa'd-âbâd
Şehri dünki gün oldu da cihân nûrânî(279)

Kaşîde-i Vehbî Berây-ı Terfî'-i Medîne-i Münevvere
Bir pâdişah ki şıdık u hulûş ola ni'meti(285)

Terkîb-i Bend-i Neylî Efendi
Feyz-i nûr itmede hürşîd cihân-efrûz(303)

Terkîb-i Bend-i Vehbî
İtdi bahâr şevk ile lebrîz dilleri(309)

Kaşîde-i Berây-ı İmâmı Lâle-hâ
Vezân oldu yine dehre nesîm-i feyz-i Rabbânî(324)

Târîh-i Fâ'iz Berây-ı Sûr-ı Zifâf-ı Muhammed Paşa
Muhammed Bey vezîr ibn-i vezîr-i pür kerem oldu(364)

24

Târîh-i Vehbî Berây-ı Mekteb-i Veliyyü'n-ni'am-ı der-Nevşehr-i dil-ârâ

Cûd-1 İbrâhîm Paşa yaptı bu nev mektebi(478)

Târîh-i Nedîm Berây-1 Câmi‘-i Şerîf Veliyyü’ n-ni‘am-1 der-Nevşehir-i dil-ârâ
 Kıldı İbrâhîm Paşa câmi‘-i enver binâ(479)

Nazm-1 Pîrâne-i Şehdî Berây-1 Tebrîk-i ‘Îd
 Hamdüli’llâh ki feyz-i Rabbânî (180)

Târîh-i Câmi‘-i Hâzret-i Fâtîma Sultân Seyyid Vehbî
 Mescid iken böyle bir pâkîze câmi‘ eyledi(485)

Târîh-i Şulh-1 Şubhî Çelebi
 Amân virsün de Sultân Aḥmed alsun mülk-i Îrânı(494)

Kaşîde-i Kaḍı-yı Selânik Vaşşâf ‘ Abdullâh Efendi
 Ey shehsüvâr-1 sâha-i dâd u kerem-veri(496)

Kaşîde-i Râşid Efendi
 Bi-ḥamdî’llâh yine şevḳ ü şafânuñ geldi hengâmı(501)

Müzeyyel Ğazel-i İmâm Sultânî Şâhib Efendi
 ‘Âlem-fürûzdu o mehûñ mihr-i tal‘atı(503)

Kaşîde-i Râşid Efendi
 Levḥaşa’llâh yine hengâmı meserret geldi(508)

Kaşîde-i Seyyid Vehbî
 Dönderüp çarḥ-1 felek evzâ-yı nâ-çesbânını(509)

Kaşîde-i Nedîm Efendi
 Sa‘âdetle gelüp ey ‘âlemiñ düstûr-1 zî-şânı(511)

Manzûme-i Şâkir

Şafâ geldüñ eyâ şâh-ı cihânuñ şadr-ı mümtâzı(512)

Kaşîde-i Şeyh-zâde Şadık Efendi

Çerâgân oldı lâle şem'-i bezm-i dâverân oldı(529)

Kaşîde-i Erzurumî Aḥmed Ağa

Zihî kemâl-i kerem ki cenâb-ı Rabbânî(530)

Kaşîde-i Vehbî

Mâh-ı rûze 'âleme feyzin nümâyân eyledi(538)

Kaşîde-i 'İzzet Beg

Bu lâle-zârda seyr eyleyen çerâgânı(539)

Kaşîde-i Hâlişâ

Hezâr-ı ḥamd ki idüp çide naṭ'-ı gavğâyı(544)

Kıt'a-yı Li-Vehbî Efendi

Dehen-i maḥbere mey çün şadef-i dürr-i mâlî(551)

Kaşîde-i Kâdı Hıfzî

Şerefdür çünki şadr-ı bi-'adilüñ bûs-ı dâmânı(552)

Kaşîde-i Münîf

Kerrâr-ı 'aşkam istemem esbâb-ı zîveri(553)

2.2. Tercî‘-i Bendler

Tercî‘-i Bend-i Vehbî²⁷ Efendi Berây-ı Sitâyiş Naẓm-ı Hümâyûn-ı Şehri-Yâr-ı Rub‘-ı Meskûn²⁸

Fâ‘ilâtün/Fâ‘ilâtün/Fâ‘ilâtün/Fâ‘ilün

I

1. Hâmdüli’llâh gün olup feyz-i şafâdan behreder²⁹
İtdi Hâk âyîne-i âfâkı bî-jeng-i keder
2. Kalmadı aşlâ gubâr-ı guşşadan şimdi e_şer
Reh-mümâ-yı gül-sitân-ı şevk olup bâd-ı seher
3. ‘Azm-i gül-geşt idicek hâkân-ı İskender-siyer
Def‘-i şıķlet itdi dünyâdan keder gitdi gider
4. Başına vüs‘at-serây-i ‘âlem oldu teng-ter
Böyle fermân itdi zîrâ ol hidîv-i dâd-ger
5. Biz safâ-ile Neşât-âbâdı itdük çün maķarr
Saña da ey ğam ‘adem-âbâda lâzımdur sefer

II

1. Hâmdüli’llâh şimdi dünyâ guşşadan âzâddur
Ser-be-ser ma‘mûre-i ‘âlem Neşât-âbâddur
2. Vaķtümüz maḥsûd-ı sûz u ğıbtâ-i a‘yâddur
Her toğan evlâd şimdi zevķle³⁰ hem-zâddur
3. Ahdümüz eyyâm-ı şâhen-şâh-ı Kisrâ-dâddur
Sâyesinde halk râḫat cümle ‘âlem şâddur³¹
4. Lîk ğam fermân ile menfî işi ber-bâddur

²⁷ İstanbulludur. Asıl adı Hüseyindir. Hacı Ahmed Efendi’nin oğludur. Gençlik yıllarında Hüsâmî mahlasını kullanmış, daha sonra hocası ona Vehbî mahlasını vermiştir. Ceddi ehhl-i beyte dayandığı için Seyyid Vehbî olarak anılmıştır. Kayseri, Halep ve Manisa Mevlevihânelerinde bulunmuştur. Müderrislik yapmıştır. Önce Nâbî’yi kendine ekol olarak almış, sonra Nedîm’in etkisi altına girmiştir. Kasidelerinde Nefî etkisi görülür. “Surnâme” adlı eseriyle ünü yayılmıştır. Dîvân, Surnâme, Hadîs-i Erbaîn Tercümesi, Risâle-i Sulhiyye, Leylâ vü Mecnûn, Takrîz bilinen en önemli eserleridir. Hac ibadetinden sonra İstanbul’a gelmiş, 1149/1736 yılında vefât etmiştir (Dikmen, 2009).

²⁸ FŞM. vr. 438b-439a.

²⁹ Dikmen, H. (1991). *Seyyid Vehbî ve Divanının karşılaştırmalı metni*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara (s. 455-457).

2/b zevķle: zevkde HDT

3/b râḫat cümle ‘âlem şâddur: cümle râḫat ü dil-şâddur HDT

Diñle bu nazm-ı hümâyun beyt-istişâddur

5. Biz safâ-ile Neşât-âbâdı itdük çün maqarr
Saña da ey gam ‘adem-âbâda lâzımdur sefer

III

1. Dinse lâyıkdur Neşât-âbâda dünyâ cenneti
Selsebîlinde ‘ıyân Tesnîm ü Kevşer lezzeti
2. Lekke-şûy-ı guşşadur âb-ı muşaffâ tıyneti
Hâk-i dergâhında vardur kîmyâ hâşiyeti
3. Hiç degül oldı anuñ eczâ-yı hâk-i hilkati
Nev-bahâruñ zevki ‘ıydüñ şevki sûruñ ziyeti
4. Lâlenüñ rengi gülüñ bûyı meyüñ keyfiyyeti
Diñle vaşfında bu beyt-i hüsrev-i Cem-şevketi
5. Biz safâ-ile Neşât-âbâdı itdük çün maqarr
Saña da ey gam ‘adem-âbâda lâzımdur sefer

IV

1. Meyl idüp âb u hevâ-yı mevki‘-i zîbâsına
Ol Mesîhâ-menqabet oldı sebep ihyâsına
2. Emr idüp dâmâdı destûr-ı cihân-ârâsına
Oldı tarh-endâz-ı himmet kaşr-ı müsteşnâsına
3. Gördi şâyeste kudûm-ı meymenet bahşâsına
İtdi taşsin resmine işrâfına inşâsına
4. Geldi bu matla‘ zebân-ı kilik-i gevher-zâsına
Kim sezâ resm olsa ‘arşuñ zirve-i a‘lâsına
5. Biz safâ-ile Neşât-âbâdı itdük çün maqarr
Saña da ey gam âdem-âbâda lâzımdur sefer

V

1. Beyt olursa böyle olsun kim me‘âli can-fezâ
Hem-zemîni tâze hem bahri selîs ü dil-güşâ
2. Selsebîl-i şâfa beñzer iki satrı gûyiyâ
Oldı her harfi içinde mevce-i âb-ı beğâ
3. Kan mıdur deryâ mıdur tîb‘-ı hümâyun Vehbiyâ
Kim çıkardı sâhile böyle dür-i ‘âlem-bahâ

4. Haşre dek evreng-i şevketde ide zevk u şafâ
Hidmetinde baht ile devlet disünler dâ'imâ
5. Biz saf-ile Neşât-âbâdı itdük çün maqarr
Saña da ey gam âdem-âbâda lâzımdur sefer

Tercî ‘-i Bend-i Râşid Efendi³² Der-Haqq-ı Nazm-ı ‘Âlem-Pesend Şehri-Yâr Eyyedehu‘llâhu Ebkâ’³³

Fâ‘ilâtün/Fâ‘ilâtün/Fâ‘ilâtün/Fâ‘ilün

I

1. Li’llahi’l-hamd oldı ‘âlem şâd u handân ser-te-ser³⁴
Geldi nevbet şevk ü şâdiye geçüp vaqt-i keder
2. Eyle ey endûh-ı kahr-ı pâdişâhîden hâzer
Raht-ı istîlânı kaldur itdi devrânun güzer
3. Kalmadı şimden gerü dillerde aşlâ saña yer
Böyle câri oldı fermân-ı hidîv-i baır u berr
5. Biz safâ-ile Neşât-âbâdı itdük çün maqarr
Saña da ey gam ‘adem-âbâda lâzımdur sefer

II

1. Haqq murâd itdükde bir ‘abdün şafâ-yı bâlîni
Nuţq-ı fâl-i hayre sevq eyler zebân-ı kâlîni
2. Mâ’il-i semt-i tefe’ül eyleyüp aqvâlîni
Dâ’ima maqrûn yümn ü sa’d ider aıhvâlîni
3. Haqq Te‘âlâ gün-be-gün itsün füzûn iqbâlîni
Diñle ol şâhen-şehûñ iş bu mübârek fâlîni
4. Biz safâ-ile Neşât-âbâdı itdük çün maqarr
Saña da ey gam ‘adem-âbâda lâzımdur sefer

³² Kazasker Mehmed Râşid Efendi. İstanbul’da doğmuştur. Malatyalı Mustafa Efendi’nin oğludur. İyi bir eğitim görmüştür. Vakanüvislik yapmıştır. Halep kadılığı, Harameyn müfettişliği, İrân elçiliği, İstanbul kadılığı ve askerî kassamlık görevlerinde bulunmuştur. Şiirlerinde hikemî tarz hâkimdir. Nâbî ve Sâib’ten etkilenmiştir. İyi bir hattattır. Sıhhat-âbâd, Münşeât, Fetihnâme, Vakfiyeler, Târih, Dîvân bilinen en önemli eserleridir. 1148/1735 yılında vefat etmiştir (Günay, 2007).

³³ FŞM. vr. 439a-440a.

³⁴ Biltekin, H.(1993). *Vak’anüvis Râşid Efendi ve Divanının tenkitli Metni*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara (s. 289-290).

III

1. Var mıdur ‘âlemde böyle cilve-gâh-ı dil-pezîr
Resm-i dil-keş-ıtarh-ı müstesnâ vü mevki’-i bî-nazîr
2. Hâk-i pâk-i sâhası hem-nükhet-i müşk ü ‘abîr
Bağr gûyâ piş-gâhında döşenmiş bir haşîr
3. Câmî’-i evşâf u midhatdür bu me’vâ-yı hatîr
Gör ne dir vaşfında şâhen-şâh-ı İskender-serîr
4. Biz safâ-ile Neşât-âbâdı itdük çün mağarr
Saña da ey gam ‘adem-âbâda lâzımdur sefer

IV

1. Ehl-i dil hayrân kalur³⁵ bakdukça her etrâfına
Rište-i nezzâre irmez menzil-i eşrâfına
2. Baksa kaşr u selsebîl ü havz u âb-ı şâfına
‘Acz olur hayret-diğ-i medh ü şenâ vaşşâfına
3. Âferîn sultân-ı dehrûn tab’-ı pür-inşâfına
Oldı bu müfredle revnağ-bağ-ı şân evşâfına
4. Biz safâ-ile Neşât-âbâdı itdük çün mağarr
Saña da ey gam ‘adem-âbâda lâzımdur sefer

V

1. Dâr-ı yümn itmiş bu me’vâyı Hudâ-yı kâr-sâz
Kim aña meyl eyledi tab’-ı şeh-i çâker-nevâz
2. Vechi vardur eylese garrâlanup dünyâya nâz
Bulsa sâ’ir cilve-gehlerden ‘aceb mi imtiyâz
3. Devlet-i vaşf-ı hümayûn ile oldı ser-firâz
Ya’nî haqqında buyurdı dâver-i re’fet-tırâz
4. Biz safâ-ile Neşât-âbâdı itdük çün mağarr
Saña da ey gam ‘adem-âbâda lâzımdur sefer

VI

1. Devlet ü iqbâline Allâh vîrsün imtidâd
Sâyesinde buldı ‘âlem intizâm-ı ‘adl ü dâd

2. Müğtenemdür zevk-i âsâyişle ‘ahdinde ‘ibâd
Gün-be-gün ma‘mûr olup âsâr-ı ‘adliyle bilâd
3. Feyz-i Hâk’dur Raşidâ ol dâver-i pâk-i i’tikâd
Kıldı bu hüsn-i tefe’ülle kılûb-ı halkı şâd
4. Biz safâ-ile Neşât-âbâdı itdük çün maqarr
Saña da ey gam ‘adem-âbâda lâzımdur sefer

Tercî’-i Bend-i Nedîm ³⁶**Efendi Der-Vaşf-ı Nazm-ı Hümâyûn-ı Şehri-Yârî**
Edâma’llâhu Te’âlâ ³⁷

Fâ’ilâtün/Fâ’ilâtün/Fâ’ilâtün/Fâ’ilün

I

1. Şehr-yâr-ı tâcver sâhib-kırân-ı baır u berr³⁸
Kıldı bu sâhil-serây-ı hâşına bir gün güzer
2. Gam olup ol dem hirâsân diyicek *eyne’l-mefer*
‘İzz ü devletle buyurdı ol şeh-i şâhib-hüner
3. Biz safâ-ile Neşât-âbâdı itdük çün maqarr
Saña da ey gam ‘adem-âbâda lâzımdur sefer

II

1. Oldı çün ‘ahdinde ‘alem ser-be-ser sûr u sürûr
İtdiler her kânde vardıysa gam-ı nâ-kâmı dûr
2. Pes aña bir yir bulup hâkân-ı İskender-zuhûr
Kıldı bu vech üzre fermân-ı hümâyûnı şudûr
3. Biz safâ-ile Neşât-âbâdı itdük çün maqarr
Saña da ey gam ‘adem-âbâda lâzımdur sefer

III

1. ‘Âlemi kıldı tefahhus ol şeh-i âlî tebâr
Gördü kim ‘adliyle hep ma‘mûrdur dâr u diyâr

³⁶ Ahmed Nedîm Efendi. İstanbul’da doğmuştur. Kadı Mehmed Efendi’nin oğludur. Dedesi Müllakkap Mustafa olarak bilindiği için Nedîm de bazen Mülakkabzâde olarak anılmıştır. Şöhretini Lâle Devri’nde kazanmıştır. 18. yüzyılda mahallileşme akımının en büyük temsilcisidir. Kendine has “Nedîmane” denilen yeni bir tarz oluşturmuştur. Dîvân, Sahâifü’l-Ahbâr, Aynî Tarihi bilinen en önemli eserleridir. Patrona Halil İsyanı sırasında, 1143/1730 yılında vefat etmiştir (Macit, 2006).

³⁷ FŞM. vr. 441bb-442b.

³⁸ Macit, M. (1997). *Nedîm Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yayınları (s. 214-215).

2. Şunda hâli vü harâb ancak ‘adem-âbâd var
Dedi ta‘mirin murâd idüp anuñ da şehr-yâr
3. Biz şafâ-ile Neşât-âbâdı itdük çün maqarr
Saña da ey ğam ‘adem-âbâda lâzımdur sefer

IV

1. Olmağ ile pîşesi nazm-ı umûr-ı mülk ü dîn
Fikret-i nazma muvâfıkdur o tab‘ı nükte-bîn
2. İktizâ eyleser bu da‘vâya buhrân-ı mübîn
İşte besdür bes bu‘âlî maţla‘-ı pâk ü metîn
3. Biz şafâ-ile Neşât-âbâdı itdük çün maqarr
Saña da ey ğam ‘adem-âbâda lâzımdur sefer

V

1. Ferr ü şevketle gelüp ol hüsrev-i vâlâ-cenâb
Eyledi bu kaşr-ı pâkinde şafâlar iktisâb
2. Tab‘ı pâkinde ma‘ani eyleyüp ref‘-i hicâb
Kıldı bu maţla‘ tulû‘ ol dem mişâl-i âf-tâb
3. Biz şafâ-ile Neşât-âbâdı itdük çün maqarr
Saña da ey ğam ‘adem-âbâda lâzımdur sefer

VI

1. Saltanat bağında oldu bir gül-i ra‘nâ ‘ıyân
Yâ ki bir ahter nişâr itdi zemîne âsmân
2. Yâ ki geldi pîş-gâha hâşıl-ı deryâ vü kân
Yâ buyurdu ‘izz ü şevketle şeh-i vâlâ-mekân
3. Biz şafâ-ile Neşât-âbâdı itdük çün maqarr
Saña da ey ğam ‘adem-âbâda lâzımdur sefer

VII

1. Eylemiş tertîb-i dîvân gerçi kim Sulţân Selîm
Anda ammâ kim bu gûne ma‘nî-i nâzik ‘adîm
2. Baykara görse şayardı kendi efkârın ‘aķîm
Bağ bu beyt-i pâke de var bâri şî‘r öğren Nedîm
3. Biz şafâ-ile Neşât-âbâdı itdük çün maqarr
Saña da ey ğam ‘adem-âbâda lâzımdur sefer

Tercî‘-i Bend-i Mu‘aşşer Sâmi Efendi³⁹ Der-Vaşf-ı Hümâyûn Şehri-Yâr-ı Rub‘-ı Meskûn⁴⁰

Mef‘ûlü/Fâ‘ilâtü/Mefâ‘ilü/Fâ‘ilün

I

1. Demdür ki eyleye kalem-i râstîn-sıfât⁴¹
Seccâde-i şahîfede kad kâmeti’ş-şalât
2. Demdür ki ide maħfil-i ser-levħada sücûd
Nûr-ı siyâha ğarķ ola ħalvet-geh-i devât
3. Demdür ki dâne-i nuķaţ-ı ‘anberînden
Silk-i beyâna nazm ide tesbîh-i vâridât
4. Demdür ki çâk idüp yaķasın girye-nâk iken
Şerħ ide mâcerâ-yı dilin ol bihîn-simât
5. Allâhu ekber ile menâr-ı benânda
Ser-germ-i zıkr ola çü Bilâl-i sûtûde-zât
6. Eşk ile dest-şûy-ı vüzû-yı niyâz olup
Her kıatresi isâle-i feyz ide çün Furât
7. Olduķça dûr-bîn-be-kef-i nazra-i şühûd
Nezdîk ola nigâhına semt-i muğayyebât
8. Piçide-pây liķa-i ħuşk-i devât olup
Bağlamaya o çâpük-i şahrâ-rev-i nikât
9. Şâhîn gibi dü-mışra‘-ı beyti idüp cenâh
Böyle ide me‘âric-i da‘vâta iltifât
10. Yâ Rab be-ħaķķ-ı mâ-şadaķ-ı nûn ve’l-kalem
Manşûr ola o şâh-ı cihân-ı zafer-‘alem

II

³⁹ İstanbulludur. Asıl adı Mustafa’dır. Arpaemini Osman Efendi’nin oğludur. Kâtiplik, küçük rûznâmçecilik, şehreminlik, piyade mukabeleciliĝi, arpa eminliĝi, vakanüvislik ve maliye tezkireciliĝi gibi görevlerde bulunmuştur. Hattatlık ve mûsikîyle ilgilenmiştir. Nâbi’yi ve İrân edebiyatı tesirindeki şairleri örnek almıştır. Şiirlerinde mahallî unsurlara pek rastlanmaz. Hikemî ve düşündürücü tarzda şiirler yazmıştır. Şiirlerinde deyim kullanmıştır. Lâle Devri şiir özelliklerine şiirlerinde rastlanmaz. Divân ve Tarih bilinen en önemli iki eseridir. 1146/1734 yılında vefat etmiştir (Kutlar, 2006).

⁴⁰ FŞM. vr. 468b-471b.

⁴¹ Vasıta beyti deĝiştii ğin terkîb-i bend olduĝu düşünölmektedir. Ancak FŞM’deki başliĝi tercî‘-i bend olduĝundan şiire terkîb-i bendler bölümünde yer verilmiştir.

1. Bir şeb ki dîdeden açılup perde-i ruķûd
Mir'ât-1 dilde oldı 'ıyân pertev-i şühûd
2. Teşmîr-i sâķ-1 himmet idüp şâhid-i hayâl
Sahrâ-yı kalbi gezdi ser-âser bilâ-ħudûd
3. İķbâl idüp mübeşşir-i ilhâm-1 İzidî
İtdürdi cânı zirve-i taķķîķe dek şu'ûd
4. Nâ-gâh bir fezâ-yı vesî' oldı âşkâr
Gördüm şaf-1 keşîde tırur bir nice cünûd
5. Bu ceys-i bî-ħad ile bu vâdî nedür didim
Didi ki ħâbîr-i mezâyâ-yı her nümûd
6. Cem'-i teveccühât-1 ħulûb-1 ricâl-i ħayb
Deşt-i 'inâyete ider imdâd için vürûd
7. Taşdıķ idüp maķâlîni şükrâne eyledüm
Pîşânı-i niyâzı fûru-bürde-i sücûd
8. Sürdüm yüzüm zemîn-i 'ubûdiyyete o dem
Feryâd idüp didim ki eyâ vâcibü'l-vücûd
9. Nüşâbe-i du'âmı be-nûr-1 nebîyy-i seyf
Eyle reşîde-i hedef-i târem-i kebûd
10. A'dâ-yı dîn ü devlet olup münhezim müdâm
Cey-i muvaħħidîn ola nuşretle şâd-kâm

III

1. Ey nâzım-1 merâtib-i şaf-der-şaf-1 nücûm
Revnâķ-fezâ-yı 'âlem-i hestî 'ale'l-'umûm
2. Merbûtdur sipeh-bud-1 a'yân-1 'ilmüñe
Bu tîh-i bî-kerânda olan leşker-i 'ulûm
3. Sensin iden bu 'arbede-gâh-1 ħayâlde
Ezdâd-1 kâ'inâtı nebert-âver-i hücum
4. Şîrîn ü telĥ ü âteş ü âb u zülâm u nûr
Ceng üzredür cihânda çü şâdânî vü ħumûm
5. Bu köhne-kâr-ħâne-i nâ-ber-ķarârda
Hep böyledür vetîre-i dîrîne-i rüsûm
6. Her demde inķılâbdadur beyne uşbu'eyn

- Sükkân-1 hıttâ-i ‘Arab ü merdümân-1 Rûm
7. Ey hayy-1 bî-zevâl ü kâdir-i bilâ-mişâl
Destüñdedür taşarruf-1 her mülk ü merz-bûm
 8. Senden niyâzımız budur ey fâtıru’s-semâ‘
Mülk-i ‘adû harâb ola çün âşiyâ-yı bûm
 9. Dûd-1 siyâh-1 top u tüfeng ile düşmeni
Eyle remâd-1 dûzah-1 adbâr çün semûm
 10. Ğâlib idüp ‘adûsına sultân Aḥmedi
Artur hemîşe şevket-i dîn-i Muhammedi

IV

1. Sultân-1 kâm-rân ü hüdâvend-i bî-nazîr
Dâdâr-1 Cem-nişân ü şeh-i âsmân-serîr
2. Şâhib-ķırân-1 ‘âlem ü hâķân-1 ced-be-ced
Şâhen-şeh-i mü’eyyed ü leşker-keş-i dilîr
3. Ârâyiş-i erîke-i câh u şükûh kim
Çün gürbedür vaķârına nisbetle nerre-şîr
4. Zıll-i Hudâ halîfe-i sultân-1 enbiyâ
Ser-tâc-1 evliyâ ‘alem-efrâz-1 dâr ü gîr
5. İcrây-1 âyet-i *veleküm fi’l kışâş* idüp
Âb-1 hayât-1 tîğ ü yerâ‘ayla nâ-güzîr
6. ‘Ahdinde ol Sikender-i mülk-i ‘adâletüñ
Her sâl olur Hızır gibi nev-rüste çarḫ-1 pîr
7. Mîzâb-1 ‘adl ü dâd biri biri cûy-1 luṭf
Tîğ ü kalemle eyleyüp iḥsânını keşîr
8. Buldı tamâm-1 ravza-i dîn ü düvel şuyın
Ḥaķķâ kim oldu bâğ-1 şerî‘at nemâ-peziñ
9. Deryâ gibi cüyûşını da pür-hurûş idüp
Bâd-1 vezân-1 nuşret ile kâdir ü naşîr
10. Hem-çün nümâyiş-i ḥaş ü ḥabâb ü kef
A‘dâsı mużmaḫil ola dâ‘im taraf taraf

V

1. Yokdur nazîri pâdişeh-i kâm-rân olur

- Şeh-râh-1 salţanatda añâ hem-‘inân olur
2. Pîrâye-baĥş-1 taĥt-1 aşâlet ki dergehi
Mâliş-ger-i nevâsî-i gerden-keşân olur
 3. Mevrûşdur ĥilâfeti ecdâd-1 pâkden
Kim her biri şehen-şeh-i sulţân-nişân olur
 4. Ĥâĥân-1 Çîn ĥân-1 Ĥıta şâh-1 Hind ü Sind
Ĥâk-i rehinde sûde-cebîn-i hevân olur
 5. Ol yekke-tâz-1 deşt-i celâdet ki raĥşinuñ
Sâ’is ġulâmı Eşref-i Afġâniyân olur
 6. Nezd-i ĥired-verân-1 ‘avâkıb-şinâsda
Bu da‘vi-i ĥakîkatimiz bî-gümân olur
 7. Tâ rûz-1 ĥaşr mazhar-1 tevfiĥ-i Ĥaĥ tamâm
Şâĥân-1 ĥânevâde-i ‘Osmâniyân olur
 8. Afġâniyân emîri o bâġî-i bî-şeref
Ĥulluĥ iderse yaĥşi vü illâ yaman olur
 9. Ĥahr eyleyüp vücûdını Allâhu zü’l-celâl
Baġy itdüġi içün işi âĥ ü fiġân olur
 10. Çeksün keşef mişâl serin ceyb-i ĥırkaya
Ĥarışmasun şinârı kızılbaş fırĥaya

VI

1. Kendin ne zann ider o beyâbân-nişîn-i ġûl
Bâġî vü tâġî olduġın añmaz o bü’l-fuzûn
2. Etrâf-1 Ĥandehârda mûr ü meges gibi
Bulmaĥla ĥand-1 maţlaba bir iki ġün vuşûl
3. Ĥâlî ĥalup ĥalem-rev-i İrân nifâĥ ile
İtmekle İşfahânı faĥat merbat-1 ĥuyûl
4. Ol şûret uġrısı müteĥavvil dÛrûġ-ġû
Şeh-râh-1 müstaĥîmden itmiş iken ‘udûl
5. Taġliĥ ile ġirîve-i baġy ü fesâdda
Dâ’im muġill ü dâll olur iken mişâl-i ġûl
6. Ĥalk-1 miyân-1 rîş-i zeĥân cem‘-i uĥteteyn
K’oldı şî‘âr-1 şîrzime-i rafz-1 bî-uşûl

7. Farṭ-ı teşeyyü‘ ile o kâr-ı şenî‘ay
Mesmû‘ iken tevâtür ile itdüğü kabûl
8. Bî-hûde iddi‘â-i tesennün çî fâ‘ide
Evzâ‘-i ḥod meşâbe-i İbn-i Ebî-Selûl
9. Bâtıl ola celâl-i Ḥudâ-yı ‘alîm ile
Ḥaḳ şûretinde eyledüğü şîve-i cehûl
10. İşte görür ne güne imiş şimdi ceng ü ḥarb
İrsâl-i leşker itdi şehen-şâh-ı şark ü garb

VII

1. Her sûdan aḳdı leşkeri seyl-i revân gibi
Cûş eylemekde mevc-i yem-i bî-kerân gibi
2. Me‘mûlümüz budur ki esüp bâd-ı luṭf-ı Ḥaḳ
Çoḳ beldeler musahḥar olur İşfahân gibi
3. Olsa gerek zamîme-i mülk-i şeh-i cihân
Ḳazvîn ü Meşhed ü Ḳum ü Rey ü Revân gibi
4. Fevc-i cünûd-ı pâk- sürûşân bu def‘a da
Bî-şek hüçûm ider sipeh-i sünniyân gibi
5. Zirâ ki ḳam‘-i rafza şehen-şâh-ı âlemûñ
Der-kârdur teveccühi şâhib-ḳırân gibi
6. Ber-muḳtezâ-yı fetva-i şer‘-i peyem-beri
Men‘-i buḡata himmeti şîr-i jiyân gibi
7. Olmaḳdadur müşârik-i tedbîri bâ-ḥuşuş
Dâmâd-ı bi-‘adîl-i ḥidivv-i cihân gibi
8. Ol şadr-ı bî-mu‘âdil ü paşa-yı şâf-dil
Düstûr-ı ‘âkil Âşaf-ı devr-i zamân gibi
9. Ya‘ni vekîl-i muṭlaḳı şadr-ı muvaffaḳı
Riştö ile Sikender-i ḳişver-sitân gibi
10. Tedbîrini muvâfîḳ-ı taḳdîr ide Ḥudâ
Rüşd ü sedâd ü şıdḳ ü taviyyetle dâ‘imâ

VIII

1. Yâ Rab be-nûr-ı pâk cebîn-i Muḥammedî
Yâ Rab be-çâr-yâr-ı güzîn-i Muḥammedî

2. Yâ Rab be-ism-i a'zam-ı zât ü be-rezm-i hay
Yâ Rab be-nağş-ı faşş-ı nigîn-i Muḥammedî
3. Yâ Rab be-sırr-ı saltanat-ı mefḥarü'r-rüsûl
Yâ Rab be-şân-ı devlet ü dîn-i Muḥammedî
4. Yâ Rab be-ḳadr-i ref'-i betûl ü be-ehl-i beyt
Yâ Rab be-şıhr-ı cây-nişîn-i Muḥammedî
5. Yâ Rab be-ḥağğ-ı leyle-i mi'râc-ı sitre-tâc
Yâ Rab be-sır-ı 'arş-ı berîn-i Muḥammedî
6. Yâ Rab be-feyz-i ḥikmet-i âyât-ı beyyinât
Yâ Rab be-ḥükm-i şer'-i mübîn-i Muḥammedî
7. Yâ Rab be-ders-ḥâne-i vâlâ-yı ḳurb-ı Ḥağ
Yâ Rab be-künh-i 'ilm-i yağîn-i Muḥammedî
8. Eyle ḳabûl Sâmi-i zâruñ niyâzını
K'oldur kemîne-'abd-i ḥazîn-i Muḥammedî
9. Sulṫân-ı ḥâdimü'l-ḥarameyni muḫaffer it
Her ḳanda varsa ḥaşmını mağzûl ü ebter it

Tercî'-i Bend-i Rahmi Ağa ⁴²Mühürdâr-ı Cenâb-ı Veliyyü'n-Ni'am-zâde Vezîr İbni Vezîr Muḫterem Muḥammed Paşa ⁴³

Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilün

I

1. Ey gül-i bâğçe-pîrâ-yı riyâz-ı âmâl⁴⁴
Dehenüñ ḡonce-i nev-ḥâste-i bâğ-ı cemâl
2. Nigeḥüñ fitne pür-endâz-ı derûn-ı ağyâr
Gamzeñ âşûb-ı dil-i âşık-ı bî-şabr u mecâl
3. Ḳâmetüñ serv-i ser-efrâz-ı çemen-suffe-i cân

⁴² Asıl adı Mustafa'dır. Kırım Bahçesaray'da doğmuştur. Kırımı Rahmi Efendi olarak tanınır. Amcası Hüseyin Efendi'den aldığı eğitimden sonra İstanbul'a gelmiş, Damat İbrahim Paşa'ya kaside takdimiyle intisab etmiştir. Usta bir şair olarak bilinir. Vakanüvistlik, Tersane-i Âmire'de kâtiplik ve mektupçuluk yaptığı bilinmektedir. Şiirlerinde hikemî söyleyişler bulunur. Tarih düşürme ilminde ustadır. Dîvân, Sefâretnâme-i İrân bilinen en önemli eserleridir. 1164/1751 yılında vefat etmiştir (Öztürk, 2012).

⁴³ FŞM. vr. 570b-571b.

⁴⁴ Vasıta beyti değıştiğı için terkîb-i bend olduğı düşünölmektedir. Ancak FŞM'deki başlığı tercî'-i bend olduğundan şiire terkîb-i bendler bölümünde yer verilmiştir.

- Kâkülüñ sünbül-i bûyâ-yı gül-istân-ı hayâl
4. Çok güzel gördüm efendim kuluñ ammâ ki yine
Sendedür ârzû-yı tab'-ı hazîn ü meyyâl
5. Hâşılı istedigim şûh-ı melek-peyersin
Seni buldum hele gönümce 'aceb dilbersin

II

1. La'l-i şîrînüñe ser-çeşme-i Kevser mi disem
Lezzet-i şeb-veh-i güftârûña sükker mi disem
2. Ne disem bilmem 'aceb ey ser-i-hurşîd-likâ
Sîneñe âyîne-i mihr-i münevver mi disem
3. Şaf-şikâf-ı sipeh-i dil-şüde-gândur gamzeñ
Çeşm-i 'âşık-keş-i hûnrîzüñe hançer mi disem
4. 'Ârîzuñ lâle-i sîrâb-ı bahâr-ı behçet
Rûy-ı rengînüñe billâh gül-i ter mi disem
5. Seyr idüp hüsünüñi ey âfet-i bîgâne-perest
Âşinâ oldı gönül gamzeñe tâ rûz-ı elest

III

1. Dağı ol gün olup ez-cân u derûn meftûnuñ
Derdi gittikçe füzûn oldı dil-i mañzûnuñ
2. Saña ben 'âşık-ı ser-geşte iken leyl ü nehâr
Yoğ idi nâmı dağı Kûhken u Mecnûnuñ
3. Olma ey şûh-perîzâd qarîn ağıyâra
Uyma igvâsına ol dîv-i la'in ü dûnuñ
4. Beni târîki-i hayretle koyup rûz-ı ezel
İtdi sevdâ-zede-i zülf-i siyeh şeb-gûnuñ
5. Şeb u rûzı felegüñ hep baña yeksân oldı
Şubh-ı rûşen gözüme şâm-ı garîbân oldı

IV

1. Hâşılı rûzımı mihrüñle şeb-i târ itdüñ
Beni günden güne biñ derde giriftâr itdüñ
2. Sürme itdi gözüme hâb-ı hayâl-i çeşmüñ
Beni sevdâ-yı gam-ı 'aşk ile bîdâr itdüñ

3. Baña tedbîr-i devâ eylemedüñ vaşluñla
Elem-i keşmekeş-i bahrile bîmâr itdüñ
5. Gerçi çok va‘de-i luţf eyledüñ ammâ âhir
Döndüñ ey mey yine ikrâruñı inkâr itdüñ
6. Şakın ey sûh şakın âh-ı şerer-bârımdan
Nâle-i berķ-rev-i şâ‘ıka-i reftârımdan

V

1. Beni dil-ħaste iden dîde-i bîmâruñ çün
Ruħ-baħş-ı dil ü cân ‘İsi-i güftâruñ çün
2. Dilden ârâm alıcı cünbiş-i hem-vâruñ çün
Tîr-i ğamzeñle dü-ebur-yı gümân-dâruñ çün
3. Servi hayretde koyan kâmet-i reftâruñ çün
Sünbülü pür-ħam iden zülf-i siyeh-kâruñ çün
4. Beni başdan çıkararı turre-i tarrâruñ çün
Ğonceyi derhem iden şîve-i dest-yâruñ çün
5. İtme kurbânuñ oları baña bu cevri itme
Meded ağyâre olup râh-ı cefâya gitme

VI

1. Saña maţlûb iken evvel beni dil-şâd itmek
Şimdi lâyıķ mı yine giryeye mu’tad itmek
2. Beni ser-tîşe-i ħasretle yakup inşâf it
Ne revâdur ki iylik ħâtırın âbâd itmek
3. Ne bilür kıymet-i ihsânı rakîb-i nâdân
Zulmdür öyle ħure ehl-i dile dâd itmek
4. Âh bir şuh-ı sitem-kâruñ olup meftûnı
Sende görseñ ne imiş ‘âşıkı bî-dâd itmek
5. Dil-i bî-çâreye lutf it ki saña ‘âşıkdur
‘Âşık ammâ ki efendim yoluña şâdıķdur

VII

1. Her zamân ħüsnuñ ile gün gibi ferzân olasıñ
Ya‘ni hurşîd-i ziyâ-güster-i devrân olasıñ
2. Dâ’imâ tâc-ı ser-i fırķa-i ħubân olasıñ

- Şeh-i naḥvet-sipeh-i memleket-i ân olasin
3. Serv-i ser-sebz gibi dil-keş olup hem-vâre
Her zemân böyle ser-efrâz-ı civânân olasin
4. Feyz-i şâdâni-i nahvetle olup tâze ü ter
Gönce gibi açılup gül gibi ḥandân olasin
5. **Rahmi**-i zâr senüñ ‘abd-i şenâ-ḥânuñdur
Luṭf u iḥsâna maḥal bende-i fermânuñdur

2.3.Terkîb-i Bendler

Terkîb-i Bend-i Neylî Efendi⁴⁵Berây-ı Midḥat Ḥazret-ı Şehen-Şâh-ı Mu‘azzamü’s-sultân İbnü’s-sultânü’s-sultân Ahmed Ḥân⁴⁶

Fe‘ilâtün/Fe‘ilâtün/Fe‘ilâtün/Fe‘ilün

I

1. Feyz-i nûr itmede ḥûrşîd-i cihân-efrûzı⁴⁷
Böyle sâl-i ṭarabuñ böyle olur nev-rûzı
2. Cephe-i ṭâli‘-i sa‘dinde bu sâl-i şerefüñ
Gün gibi oldı ‘ayân bâriqa-i firûzı
3. Dehre tâb-efgen olup neyyir-i sa‘d-i iḳbâl
Lem‘a-i feyzle şeb virdi ğınâ-yı rûzı
4. Germ idüp tâb-ı hevâ açdı dil-i ezḥârı
Bülbülüñ oldı mü‘eşşir nefes-i pür-sûzı
5. ‘İd-gâh-ı ṭarab itdi çemeni ḥükm-i bahâr
Rûze-dârân-ı ğama oldı meserret rûzı
6. Câme-i sebz ile baḳ cilvesine şimsâduñ
Nev-be-nev ḥüsni ziyâd⁴⁸ olmada Sa‘d-âbâduñ

II

⁴⁵ Asıl adı Ahmed’dir. İstanbul’da doğmuştur. Kadı Mirza Mehmed Efendi’nin oğlu olduğu için Mirzazâde lakabıyla anılır. Müderrislik ve kadılık yapmıştır. Arapça ve Farsça’dan tercümeler yapmıştır. Şiirlerinde Nâbî ve Nedîm’in etkisi görülmektedir. el- Fazlû’l-vehbî fi tercemeti’l-Cânibi’il-garbî, el-Efvâ fi tercemeti’l-Vefâ, Mâ lâ büdde minhü li’l-edîb mine’l-meşhûri ve’l-garîb, Dîvân, Aynî Tarihi Tercümesi bilinen en önemli eserleridir. 1161/1748 yılında vefat etmiştir (Erdem, 2007).

⁴⁶ FŞM. vr. 304a-305a.

⁴⁷ Erdem, S. (2005). *Neylî ve Dîvânı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları. (s. 201-204).

1. Var iken sâha-i ‘âlemde o cây-ı hurrem
Seyr idenler dimesün eylemedük seyr-i İrem
2. Almış encüm gibi eṭrâfi kuşûr-ı eşrâf
Mâh-ı pür-nûr u ziyâ kaşr-ı şehen-şâh-ı ümem⁴⁹
3. Sebz kâlîçesin itmiş yolına pây-endâz
Dîde-i hasret ile muntazır-ı hâk-i kadem
4. Demidür eyleye teşrîf o Neşât-âbâdı
‘İzz ü iqbâl ile sultân-ı hümâyûn-mağdem
5. Şehr-yâr-ı ‘azamet-güster-i Dârâ-mesned
Şâh-ı Cem-kadr-i celî-menkabe Sultân Aḥmed

III

1. O şehen-şeh ki degül saṭḥ-ı firâz-ı gerdûn
Süllem-i kursi-i iqbâline bir pâye-i dûn
2. Gördi devlet yüzini cümle mülûk-i aqtâr
Ḥak-i pâk-i kademini itmegile kuhl-i ‘uyûn
3. Eylemiş şeş-cihet-i ‘âleme hükmin cârî
Eylesin⁵⁰ devlet ile dâver-i rub‘-ı meskûn
4. Kefi deryâ-yı himem luṭfi mühim-sâz-ı ümem
‘Ahdî nev-rûz-ı kerem mekremeti rûz-efzûn
5. Gelmedi mişli ‘adâletünde-i iclâle⁵¹
Ḥaḳ ḥaṭalarda ide zâtını maḥfûz u maşûn⁵²
6. O şeh-i ekremi devletle Süleymân-âsâ
Kıldı bir Âşaf-ı zî-şâna muvaffaḳ Mevlâ

IV

1. Nice âşaf ki mekârimde olup mişli ‘adîm

⁴⁹ FŞM’de eksik beyit: 3/ab Hikmet-i şun‘-ı Ḥaḳuñ oldu riyâziyyâtı
Cedvel-i Sîm ile bir nüshâdur ol reşk-i İrem SEN

3/b eylesin: eyleyen SEN

⁵¹ SEN’de eksik beyit: 5/ab Gelmedi mişli ‘adâletünde-i iclâle
Ḥaḳ ḥaṭalarda ide zâtını maḥfûz u maşûn FŞM

⁵² FŞM’de eksik beyit: 5/ab Râḥat-ı ḥalkı bilüp kendüye aḳşâ-yı murâd

Dâ’imâ olmagıla niyyeti ḥayra maḳrûn SEN

- Hüsn-i tedbiri ile oldı cihân bâğ-ı na‘îm
2. Şadr-ı a‘zam şeref-i mesned-i izz ü iqbâl
Dâver-i ekrem ü dâmâd-ı şehen-şâh-ı kerîm
 3. Hilâkatinde komış ahlâk-ı Halîlu’llâhı
İsm-i sâmîsin iden rûz-ı ezel İbrâhîm⁵³
 4. Re’y ü tedbiri müselleme ‘alem-efrâz-ı himem
Cûd u ihsânı dem-â-dem kerem ü luţfi ‘amîm
 5. Re’y-i bârîk-teri vâsıtâtü’l-‘ağd-i nizâm
Nuţkı manzûme-i⁵⁴ hikmet sühânı dürr-i nazîm
 6. Gelmedi kârûña devlete bundan aqdem⁵⁵
Şâhib-i seyf ü kalem böyle vezîr-i a‘zam

V

1. **Neyliyâ** der-geh-i Mevlâya olup dest-güşâ
Elümüzden bu gelür eyleyelüm hayr-du‘â
2. Sâye-i luţfi olan pâdişeh-i devrânı
Haşre dek eyleye Haq devlet ile kâm-revâ
3. Bir işâretle biñ efgendeyi ihyâ eyler
Bir günün biñ ide iqbâl ü sa‘âdetle Hudâ
4. Güni günden yeg ola devlet ile ‘izzet ile
İde her rûzını nev-rûz şerefle Mevlâ
5. İde şeh-zâdelerin revnağ-ı bâğ-ı iqbâl
Her biri gül-şen-i luţfinda bula neşv u nemâ
6. Âşaf-ı dehre vire gönli murâdın Bârî
Gün gibi maşşere dek eyleye hükmin cârî

Terkîb-i Bend-i Seyyid Vehbî Çelebi Der-sitâyiş-i Hazret-i Şadr-u’ş-sudûr Şehen-şâh-ı ‘Adâlet-mevfûr es-Sulţân İbn-i Sulţân Ahmed Han Eyyedehu’llâhu ‘Âlî⁵⁶

Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘ilü/Fâ‘ilün

⁵³ FŞM’de eksik beyit: 4/ab Hüsn-i tedbiri müselleme ‘alem-efrâz-ı himem
Cûd u ihsânı dem-â-dem kerem ü luţfi ‘amîm SEN

5/b manzûme: mecmû‘a SEN

6/a Gelmedi kârûña devlete bundan aqdem: Haq bu kim gelmedi ol mesnede bundan aqdem SEN

⁵⁶ FŞM. vr. 310a-311b.

I

1. İtdi bahâr-1 şevk ile leb-rîz dilleri⁵⁷
Yokdur gamı derûna getürmekligüñ yiri
2. Nev-rûz irişdi eyledi âfâkı garğ-1 nûr
Buldı ‘arûs-1 dehr sepîdeyle zîveri
3. Nev-rûz için tabîb-i bahâr itdi tehniye
Ma‘cûn-1 kırmızı yirine verd-i aḡmeri
4. Açıldı tûğ-1 şâhî fezâ-yı riyâzda
Yir yir kurlıldı şâh-1 bahâruñ mu‘askeri
5. Bâd-1 şimâli itdi şolâk şâh-1 nev-bahâr
Oldı öñince peyk kaḡife çiçekleri
6. Ordû-yı şâh-1 gül çemen-istâna çıktı hep
Yâran kümeyt-i câm ile seyrâne çıktı hep

II

1. İtseñ nola şabâ gibi geşt ü güzâr-1 bâğ
El şalmada gelüñ diyü berg-i çınâr-1 bâğ
2. Nergis olup müzehheb-i evrâk-1 gül-sitân
Cedvel çeker kenâresine cûybâr-1 bâğ⁵⁸
3. Ser-cümle başı taşrada ebkâr-1 gıncenüñ
Şıklık çalup dil itse ‘aceb mi hezâr bâğ
4. İtdükce cezr ü meddini izhâr lâle-zâr⁵⁹
‘Ayniyle döndi sâhil-i bahre kenâr-1 bâğ
5. Tûbâ-yı kad-ḡamîde-i reşk itse vechi var
Her naḡl-i nev-resîde pür-berg ü bâr-1 bâğ
6. Demdür olup refik nesîm-i şimâl ile
Gülzâra toğrı şalmalum bir nihâl ile

III

1. Nev-rûz irişdi germi-i ülfet zemânıdur

⁵⁷ Hamit Dikmen, age. s. 441-443

⁵⁸ FŞM’de eksik beyit: 3/ab Çün naḡl-i sür oldı müzeyyen nihâller
Beytü’l-‘arûsa döndi disem vechi dâr-1 bâğ HDT

5a lâle-zâr: lâlenüñ HDT

- Zerrin kadehle bâğda 'işret zemânıdır⁶⁰
2. Dönsün ko lâle tahtesine sîne dağıla
Târḥ-ı şükûfe-zâr-ı maḥabbet zemânıdır
 3. Bîdâri-i şükûfeye aç çeşm-i 'ibreti
Gerçi seherde ḥâb-ı ferâgat zemânıdır
 4. Eyyûb'a olsa naql-i hümâyun vaḳtidür
Taḥvîl-i âfitâb-ı sa'âdet zemânıdır
 5. İskender-i zemâne nola rağbet eylese
Sâhil-serây-ı baḥre 'azîmet zemânıdır
 6. Ol şeh ki mâh-ı bedridür evc-i sa'âdetüñ
Ne mâh mihrdür felek-i şân u şevketüñ

IV

1. Hân Aḥmed-i sipihr-'azamet zıll-ı Kirdigâr
Dâdâr-ı ins ü cân ü Süleymân-ı rûzgâr
2. İskender-i zemâne ki ez-şarḳ tâ be-ğarb
Maḥkûm emr ü nehyine şâhân-ı rûzgâr
3. Ol şâhbâz-ı 'arş-mesîr-i Celâl kim
İsterse nesr-i tâ'ir-i çerḫi ider şikâr
4. Luṭfi nemâ virürse gelür şîr-i ner kadar⁶¹
Dest-i çınâra kuvvet-i bâzû-yı iktidâr
5. Bir pâdişehdür ol ki virür feyz-i himmeti
Faşl-ı şitâya ḥâlet-i nev-rûz u nev-bahâr
6. Olsa dehân gonçe-i terde eger lisân
Olurdı 'andelîb ile medḫinde hem-zebân

V

1. Bir pâdişehdür ol ki virür ebr-i himmeti
Rûy-i zemîne gül-şen-i cennet tarâveti
2. Takvim-i köhne gibi zemânında ol şehüñ
Tayy oldı gitdi Ḥâtem-i Tayy'üñ ḫikâyeti

⁶⁰ FŞM'de eksik beyit: Zâhid yeter bu küşe-nişînî-i şavma'a
Pîr-i muğâna var ki ziyâret zemânıdır HDT

⁶¹ HDT'te 4.ve 5. beyitlerin yerleri değışmiştir.

3. Âfâka çıkdı sıyt u şadâ-yı mekârımı
Dünyâyı tutdı velvele-i kûs-i şevketi
4. Şeh-zâdegân mihr-i cebîniyle tâ be-ğaşr
İtsün vücûdı burc-i Hâmel taht u devleti
5. Ol burc tahta vire şeref hem-çü âfitâb
Meh gibi müstenîr ola şadr-ı felek-cenâb

VI

1. Ol şadr-ı kâm-kâr ki Hâllâk-ı lem-yazel
Sihriyyet-i şehen-şeh görmiş anı maħall
2. Mi'mâr-ı re'yi eyledi teşyîd-i memleket
Yir yir esâs-ı âleme gelmiş iken hâlel
3. Sîr-âb-ı feyz iden çemen-i devleti odur
Luţfiyla açılır dehen-i gönce-i emel
4. Nâ'il olunca devlet-i eyyâm-i 'adline
Eylendi tâli'yle felek her gice cedel
5. Kaşr-ı celâl ü bâm-ı felek tağ-ı kadrine
İrmez kemend ü süllem-i efkâr mâ-ğaşal
6. **Vehbî** du'â-yı hayr idelüm luţf-ı Kirdigâr
İtsün hemîşe şadr-ı sa'âdetde ber-ğarar

**Şihhat-Nâme-i Nedîm Çelebi Berây-ı Şehen-şâh-ı Zamân Hazret-i Sulţân Ahmed Han
Halledu'llâhu Mülkehu⁶²**

Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün

I

1. Bi-ğamdi'llâh ki 'âlem yine mesrûrû'l-cinân oldu⁶³
Açıldı gül gibi maħzûn gönüller şad-mân oldu
2. Efendimiz bulup şihhat pür itdi 'âlemi behcet
Şafâ vü zevk ü şöhet 'âlem içre rây-gân oldu
3. Olup her gecemiz kadr oldu her bir rûzumuz bayrâm
Ruğ-ı zîşt-i keder âyîne-i dilden nihân oldu

⁶² FŞM. vr. 147b-149a.

⁶³ Muhsin Macit, age. s. 208-211

4. K s f-1 ‘illet olup ber-araf cism-i Őerifinden
Yine  n mihr-i enver ‘ leme pertev-feŐ n oldu
5. Am n Őevketl  h nk rım bu  amla biz neler ekdik
Gece g nd z iŐim z n le v   h u fiĒ n oldu
6. Efendim cum‘alarda g rmey p vech-i h m y nu n
G z m z  anlu yaş a ıtmadın⁶⁴  n erguv n oldu
7. O g nlerde  oyup y z yirlere derg h-1 B ride
Der id k kim il hi h lim z  ayet yam n oldu
8. Veliyy-i ni‘metim z p diŐ hımız efendim z
MiŐ l-i n r-1 nezz re g z m zden nih n oldu
9. Der-i H kda bi- amdi’ ll h du‘ muz m stec b olmuŐ⁶⁵
Hele cism-i Őerif n Őih at ile k m-y b olmuŐ⁶⁶

II

1. Gid p el- amd li’ ll h cism-i p kinden o ‘illetler
Zuh r itdi sa‘ detlerle Őih atler sel metler
2. Bi- amdi’ ll h kederler ge di  ayri va tid r olsun
BiniŐlerde Őaf lar zev ler dil-c y Őohbetler
3. Sef f u hab yeter va t oldu  ayrı yens n i  ls n
M rebb lar mu‘anber  ahveler p k ze Őerbetler
4. ‘Ad nu n b Ēri ŐemŐ r-i hasedle   k   k olsun
Cih nda g ster p Őevketl  h nk rım cel letler
5. Otursun p diŐ hım haşmet   devletle ta t  zre
Gel p  ılsun derinde H srev   CemŐ d hidmetler
6. Keder eyy mı  am ev atı ge di ba‘d-ez- n y  Rab
Ziy d olsun Őaf lar d ‘im olsun ‘izz   devletler
7. İl h  sa n   amd olsun yine bu g nleri g rd k
Nice g nden beri derd ile t k olmuşdı t katlar
8. Olup derd    am ile halk-1  lem b -dil   b -c n
Cih nı b -Şu‘ r itmiŐdi mi netler keŐ fetler

6/b a ıtmadın: akıtmada MMN

9/a olmuş: oldu MMN

9/b olmuş: oldu MMN

9. Yerine geldi cânı hamdüli'llâh rub'-ı meskûnuñ
Efendim buldı şıhhat çok şükür cism-i hümayunuñ

III

1. Cihâna gelmedi bir sen gibi sultân-ı 'âlî-câh
Haşadan şaklasun zât-ı şerîfüñ dâ'imâ Allâh
2. Senüñ nâm-ı şerîfüñdür tırâz u sikke vü minber
Senüñ zât-ı hümayûnuñla fahr eyler bu 'izz ü câh
3. Bu kudret ile sen 'anqa-menîşsin düşmenüñ 'uşfür
Bu heybet ile sen şîr-i jiyânsın düşmenüñ rûbâh
4. Senüñ hâk-i derüñdür İşfahânî sürme 'âlemde
Kör olsun işidüp derd ü hasedle İşfahânda şâh
5. O altun tās ile meh peyküñ olmuşdur rıķâbuñda
Anuñçün dâ'imâ gitmez yüzünden böyle gerd-i râh
6. Bakup tûğ-ı hümayûnuñdaķi zerrîn mancûķa
Felek itmekdedür hurşîd-i rahşânından istikrâh
7. Fezâ-yı câhuñ içre muhtaşar bir haymedür gerdün
İki altundan topdur anuñ üstünde mihr ü mâh
8. Senüñ vaķt-i şerîfüñde geleydi dehre Keyhüsrev
Gelüp cârû-keş olurdı der-i iķbâlüne nâ-hâh
9. Bu ma'nî cümleñüñ ma'lûmudur cümle cihân içre
Ki mislüñ gelmedi dünyâya bu devr-i zamân içre

IV

1. Efendim sen cihânda pâdişâh-ı bende-perversüñ
Hudâ eksikligüñ göstermesün hurşîd-i enversüñ
2. Nizâm-ı din ü devletdür senüñ zât-ı hümayûnuñ
Bu tâc u tahta ârâyış bu mülke zîb ü zîversüñ
3. Şehen-şâh-ı muzaffer şîr-i ner sultân-ı sa'd-aķter
Hidiv-i baħr u berr fermân-revâ-yı heft kişversüñ
4. Olur pür-hîre çeşm-i mihre farķ-ı ferr ü tâbuñdan
Firâz-ı tâc-ı iķbâl üzre bir yek-dâne gevhersüñ
5. Seni gördükçe bu haşmetle der İskendere gerdün
Efendüñdür senüñ bu sen anuñ bâbında çâkersüñ

6. Didim ol demde ammâ ben kuluñ da aña bî-pervâ
Behey mecnûn felek sen haddüñi bilmezsuñ ebtersuñ
7. Sikender kim ki anuñ dergehinde ide çâkerlik
Turursun da bu gûne hâlt ider⁶⁷ yâbâne söylersuñ
8. O bir sulţân-ı a‘zamdur ki sen her şeb gelürsuñ de
Cebîn-i mâh ile anuñ derinde secde eylersuñ
9. Şehen-şâh ibn-i şâhen-şâh sulţân ibn-i sulţândur
Ebâ-‘an-ced Hudavend-i cihân Haķân-ı devrândur

V

1. İlâhî sen bilirsuñ kalbini ol şâh-ı zî-şânuñ
Ki dâ’im i‘timâd u i‘tikâdı sañadur anuñ
2. Tevekkül eyleyüp şıdķ ile luţf u cûduña dâ’im
Recâ eyler hulûş-ı kalb ile ifzâl u ihsânuñ
3. Pes imdi ey Hudâ-yı lem-yezel ‘izz ü celâlüñ çün
Vücûd-ı pâkini hıfz it haţâlardan o sulţânuñ
4. Cemâlin dâ’imâ yavuz nazardan şakla yâ Rabbî
Gözün hem çün çerâğ-ı mürde bî-nûr eyle a‘dânuñ
5. İlâhî dâ’imâ bi’l-cümle evlâd-ı kirâmınuñ
Huşûşâ kim büyük şeh-zâdesi Sulţân Süleymânuñ
6. Kılup zât-ı şeref-pîrâların âfâtdan maħfûz
Ziyâd eyle şafâsın anlaruñ sûriyle dünyânuñ
7. Vekîl-i muţlakı Dâmâd İbrâhîm Paşayı
Karîn it dâ’imâ luţfuna ol sulţân-ı zî-şânuñ
8. Kılûb-ı nâsı celb itmekdedür çün kim şehen-şâha
Ziyâd it dâ’imâ iķbâlin ol şadr-ı cihân-bânuñ
9. Haţadan eyle yâ Rab pâdişâh-ı ‘âlemi te’mîn
Nedîmâ bendesi kılusun du‘â biz diyelüm âmîn

7/b hâlt ider: her zaman MMN

**Terkîb-i Bend-i Kâmî Efendi⁶⁸ Berây-ı Tebrîk-i Sâl Der-sitâyîş-i Hâzret-i Şadr-ı
A'zam İbrâhîm Paşa Eyyedehu'llâhu Te'âlâ Fî-şadrihi'l-a'lâ⁶⁹**

Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilün

I

1. Bâreka'llâh zihî sâl-i hümâyûn-âşâr⁷⁰
Geldi nevrûz ile at başı berâberce bahâr
2. Rû-nümâ olmaya mı 'ıyş u tarab 'âlemde
Feyz-i envâr⁷¹ ile âyîneye döndi eşcâr
3. Olmasa Hızır ile dem-sâz eger bâd-ı nesîm
Böyle feyz ile açılmaz idi rûy-ı ezhâr
4. Böyle eyyâm-ı tarâb seyr-i kenâr itmeyenün
Oldı inşâf ile da'vâcısı sağf u dîvâr
5. Kağrı dâmânı tuta dest-i Züleyhâ-yı zamân
Mâh-rûlarla bütün şahın-ı çemen Yûsuf-ı zâr
6. Tatalum tab'ımızuñ var imiş isti'dâdı
Nice vaşf eyleyeyüm gül-şen-i Sa'd-âbâdı

II

1. Cedvel-i sîmi ki dil-teşnesidür mâ'-i ma'în
Reşk ider hâk-i 'ıtır-nâkine Bulğar-zemîn
2. Buña beñzer mi meger luğf-ı hevâ-yı Tibbet
Her siyah-seng-i şadef-pâresi bir nâfe-i Çin
3. Ey perî gelmeye yânuñca meded bunda rağîb
Girmeye da'ire-i cennete şeytân-ı la'în
4. Zevka çarbü'ül-meşel olmuşdı ki dâğ üstine bâğ

⁶⁸ Asıl adı Mehmed'dir. Edirne'de doğmuştur. İbrâhîm Gülşenî'nin oğludur. Edirneli Efendi ve Edirneli Çelebi olarak da bilinir. İyi bir tasavvuf eğitimi almıştır. Özellikle gazel, kaside, tarih ve lügazlarıyla bilinir. Şiirlerinde Nâbî ve Nedîm'den etkilendiği görülür. Dili oldukça sadedir. Müderrislik, kadılık, müfettişlik, görevlerinde bulunmuştur. Dîvân, Behcetü'l feyhâ, Tuhvetü'z zevrâ, Fîrûznâme, Fetâvâ-yı Kâ'idiyye Mehâmmü'l- fukahâ fî Tabakâti'l- Hanefiyye, Nefise-i Uhreviyye, Riyâzü'l- kâsımîn, Şerh-i Hicv-i Şifâi bilinen en önemli eserleridir. 1136/1724 yılında vefat etmiştir (Yazıcı, 2001).

⁶⁹ FŞM. vr. 322a-323a.

⁷⁰ Erişen, G. (1998). *Edirneli Kâmî ve Dîvânunun tenkitli metni*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara (s. 107-109).

- Mâ-şadağ oldu bu nüzhet-geh-i ra'nâya yakîn
5. Varalum zevk idelüm fırsatı fevt itmeyelüm
Böyle eyyâm-ı tarab böyle hevâ-yı müşkîn
6. Ol hüdâvend-i cihân hazret-i Sultân Ahmed
Muntazır pâyını rû-mâle bu cây-ı emced

III

1. Zıll-i elîf-ı Hudâ revnâk-ı taht-ı vâlâ
Bendesi olmağa şâyeste Sikender Dârâ
2. Merkez-i dâ'ire-i salţanat u câh u celâl
Ced-be-ced pâdişeh-i pâdişehân-ı dünyâ
3. Âsmân-ı 'azamet neyyir-i burc-ı şevket
Buldı zatiyla şeref kişver-i rûy-ı dünyâ
4. Hağğ mübârek ide bu sâl-i sürûr-encâmı
Gün cemâli ola dünyâyâ sa'âdet-bağşâ
5. Tûl-i 'ömr ile mu'ammer ide şeh-zâdelerin
Hâfız-ı dâ'iresi ola cenâb-ı Mevlâ
6. Habbezâ mazhar-ı tevfik-ı Hudâ-yı Hallağ
Âşaf oldu aña bir zât-ı mekârim ahlâğ

IV

1. Hem vezîr-a'zam ü hem şıhr-i hüdâvend-i kerîm
Şadr-ı Cem mertebe hem-nâm-ı Halîl İbrâhîm
2. Var iken böyle kadîr-dân vezîr-i dâna
Kime 'arz ide güher nâdire-sencân-ı fehîm
3. Yâd olsun⁷² mı zamânında cevâd-ı eslâf
Bir eli altun oluğ bir eli de cedvel-i sîm
4. Dest-gîr-i za'ifâ mertebe-bağş-ı 'uzmâ
Dest-i te'yîdine vâ-beste umûr-ı tanzîm
5. Açılur re'yi ile 'uğde-i mâ-lâ-yünhâl
Eylemiş destine Hağğ feyz-i bahârı teslîm
6. Tâ ki nevrûz ide her sâl-i hümâyûnı cedîd

Gün-be-gün devlet-i ikbâlini Hakk ide mezîd

V

1. İtdi ol şadr-ı mu'allâ-yı mekârim mu'tâd
Bir vezîr ibn-i vezîr-âşafı şıhr ü dâmâd
2. Dürr-i deryâ-yı ma'ârif Kapudan Paşa kim
İbn-i 'Abbâd siyer-i seyyid ü sa'd isti'dâd
3. Hüsni ahlâkı güşâyışde⁷³ ezhâr-ı kulûb
Luţf-ı tab'ıyla cihân halkım ider isti'bâd
4. Kâmîyâ vaqt-i du'âdur idelüm ez-dil ü cân
Tâli'-i devleti mes'ûd ide ol Rabb-i 'ubâd⁷⁴
5. Gül-şen-i 'âlemi açduqça bahâr-ı her-sâl
Saltanat revnakı günden güne olsun müzdâd
6. Haşre dek bâ-eser-i luţf-ı Hudâ-yı müte'âl
Bâg-ı devlet ola şâd-âb-ı bahâr-ı ikbâl

Terkîb-i Bend-i Lem'î Çelebi Der-sitâyîş-i Hazret-i Şadr-ı A'zam u Dâmâd-ı Şehen-Şâh-ı Mu'azzam İbrâhîm Paşa⁷⁵

Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilün

1. Minnet Allâha cihân oldı tarab-hâne-i Cem⁷⁶
Cümle ebnâ-yı zamân muğtenim-i hân-ı kerem
2. Minnet Allâha ki bu kec-reviş-i çarh-ı felek
Râst-ı devr itmede ber-vefk-i murâd-ı 'âlem
3. Minnet Allâha ki esbâb-ı tarab âmâde
Dehen-i nâzik-i dilber gibi gam 'ayn-ı 'adem
4. Gösterüp gurre-i şevvâli yine sâki-i çarh
Tarh-ı esbâb-ı tarab eyledi çün meclis-i Cem
5. Bu ne keyfiyyet olur ki felek-i şu'bede-bâz
Bir tehî sâgâr ile 'âlemi kıldı hürrem
6. Bu neşât u bu ferah cümle cihân halkında

3/a güşâyışde: güşâyîş-dih GET

4/b 'ubâd: 'ibâd GET

⁷⁵ FŞM. vr. 323a-324a.

⁷⁶ Şekil olarak bir kasidedir, ancak FŞM'de terkîb-i bend olarak kaydedilmiştir.

- Sebebi n'ola didim didi sipihr-i efham
7. Eser-i ma'delet-i mihr-i cihân-ârâyı
Reviş-i şadr-ı felek-pâye-i ferhunde kadem
 8. Maṭla'-ı mihr-i sehâ mâh-ı sipihr-i iclâl
'Arş-ı temkîn-i felek rütbe-i seyyâre-ḥaşem
 9. Kâmil-i nükte ıtrâzende-i erbâb-ı kemâl
'Ârif-i nâdire-sencân-ı Aristo-yı hikem
 10. Âsmân-ı 'azîmet ma'reke-ârâ-yı hüner
Güher-i tâc-ı fûrûz-ı şadef-i baḥr-i himem
 11. İftihâr-ı vüzerâ Ḥazret-i Şadr-ı a'zam
Ya'ni dâmâd-ı şeh-i memleket-i Rûm u 'Acem
 12. Nigeh-i luṭfi nevâzende-i erbâb-ı suhen
Nazâr-ı heybeti lerzişde Keyû vü Nîrem
 13. Teng olur 'arşa-i cûdına göre heft-iqlîm
Pestdür kadrine nisbetle bu çarḥ-ı a'zam
 14. İtse nuḳḳâd-ı felek naḳd-i nücûmın der-pîş
Destine alsa 'uṭârid daḥi taḥrîre kalem
 15. Yine ta'dâd idemezler kerem ü ihsânın
İtseler şafḥa-i icrâm semâvâta raḳam
 16. Keremâ-yı selefûñ eyledi Tayy menkabetin
Gerçi çıkmışdı beyâz üstine nâm-ı Ḥâtem
 17. Âşafâ dâd-gerâ dâver-i şâhib-nüzerâ
Ey şinâsende-i kadr-i fuзалâ-yı 'âlem
 18. Nûkhet-i sünbül-i evşâfuñ ide peyk-i şabâ
Cilve-gâh eyler ise vâdi-i çinî ber-dem
 19. Nâf-ı müşkîni ru'âf ile olurdu lebrîz
Âhuvân-ı çemen-istân-ı Ḥoten eylese şemm
 20. Geçse ḥâtırdan eger ebr-i ḥayâl-i luṭfuñ
Berg berg-i gül-i ümmîdim olur pür-şebnem
 21. Şevḳ-i medḥüñle ser-efgende-i endîşe iken
Oldı bir tâze gâzel ḥâtır-ı şevka mülhem
 22. Yok amân gûşe-i çeşm-i siyehinden bir dem

- Nice bir gamze çeke üstime şemşîr-i sitem
23. Nice mümkün görüp ol şâh-levend-i hüsni
Olmamağ cilve-i cevânına pâ-mâl o dem
24. Öğredür şîve-i reftârı beyân-ı şehre
Her ne dem itse hürâm ol şeh-i müşkîn perçem
25. Cûşîş-i girye sefid itdi sevâd-ı çeşmim
Kime şekvâ ideyim baht-ı siyehden bilmem
26. Ğonce-i maţlabım eylerse tebessüm **Lem'î**
Açılır dilde olan 'uğde-i râz-ı müphem
27. Bir zamân olmuş idi serme-i gerd-i ğamla
Dehen-i nâdire-sencân-ı me'ânî ebkem
28. Gül-i zâtuñ olalı zîver-i bâğ-ı iclâl
Oldılar her biri bir bülbül-i pâkîze nağam
29. Vaşf-ı zâtuñ beni de eyledi bir bülbül kim
Nağme-i şi'rimi biñ cân ile diñler 'âlem
30. Benim ol reşha-tırâz-ı çemen-istân-ı suhan
Şafha-i nazmım olur reşk-i gül-istân-ı İrem
31. Tûti-i nâţıkam olduca şeker-rîz-i hayâl
Olmada âyine-i tab'ıma ma'nâ mülhem
32. Neş'e şahbâda ne keyfiyyet ile muzmer ise
Nazm-ı şûhumda dañi ma'na-i rengîn müdğam
33. Satır-ı beccîde-nümâ-yı suhen-i rengînim
Görünür dîde-i hıssâde mişâl-i erķâm
34. Tayy-i tûmâr-ı suhen kıl nice bir hod-râyı
İrdi encâma söz âğâz-ı du'âdur elzem
35. Nitekim dâ'ire-i nüh-felek-i mînâda
Mihir ü meh devr ide nâhid-i nağam-sâz ola hem
36. Zât-ı ber-cûduñı Hâk şadr-ı sa'âdetde müdâm
Eyleye bâ'is-i âsâyîş-i halk-ı 'âlem

**Terkîb-i Bend-i Vehbî Efendi Berâ-yı Beyt-i Müfred-i Veliyyü'n-ni'am Der-vaşf-ı
Hümâyûn⁷⁷**

Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

I

1. Bâreka'llâh ey cihânuñ dâveri ⁷⁸
'Âlemüñ şâhib-ķırân-ı şaf-deri
2. Gelmedi evreng-i şân u şevkete
Mişlüñ İskender zemânından beri
3. Ğâlibâ ser virmek ister eyleyen
Sen тұrurken iddi'â-yı serveri
4. İşte Eşref Hân ki Afġânîlerüñ
Olmuş iken cümleden⁷⁹ nâm-âveri
5. Saña serkeşlik murâd itmekle ol
Kıldı Mevlâ kaħr u ġizlân mażharı
6. İbtidâ bâlâda pervâz eyledi
Soñra oldı riħte bâl ü peri
7. Saña baş egmezken itdi mültecâ
Üstine ta'yîn olan ser-'askeri
8. Hûn-ı nâ-pâk ile öyle düşmenüñ
İtmeden âlûde tîġ u ġaçeri
9. Eşref-i şâhan benem dirken saña
İde 'arz-ı nûkerî vü çâkerî
10. Bundan a'lâ ola mı fevz ü felâħ
Ğâlibâne olasın şulħ u salâħ

II

1. Pâdişahum şükriñ it bu ni'metüñ
Hâķ füzûn itsün şükûh u şevketüñ

⁷⁷ FŞM. vr. 489a-491b.

⁷⁸ Hamit Dikmen, age., s. 450-455.

⁷⁹ 4b cümleden: eşher HDT

HDT'de tercî'-i bendler kısmında yer almaktadır. Vasıta beyti deġişmediġi için tercî'-i bend olduġu düşünölmektedir. Ancak FŞM'deki başlıġı terkîb-i bend olduġundan şiire terkîb-i bendler bölümünde yer verilmiştir.

2. Düşmenüñ kûh olsa al' u am' ider
uvvet-i bâzû-yı baht ü himmetüñ
3. Çün meges eyler perîşan haşmuñı
Cünbiş itdükce livâ-yı nuşretüñ
4. İtdi Hâk tûguñ megesrân-ı zafer
Mirvaa bâl-i hümdan râyetüñ
5. Düşmenüñ ye'cüc-i pür-şûr olsa da
Sedd-i İskenderdür aña savetüñ
6. Da'vi-i şâhib-ırânı eyleseñ
Hüccet-i işbât besdür şavlatüñ
7. Oldı Eşref Hân-ı Afğânî-nijâd
Şâhidem maźmûnına bu hüccetüñ
8. Kim idüp izhâr-ı tuğyân ba'd-ez-în
İtdi şul için tazarru' şefatüñ
9. Fâ'iz-i gencîne-i naşr olduğuñ
Remz ider bu beyti şâhib-devletüñ
10. Bundan a'lâ ola mı fevz ü felâh
Ĝâlibâne olasın şul u şalâh

III

1. Ey şeh-i Cem-aker ü Dârâ-gulâm
Bâd-ı ahrûñ Rüstem-i destâne Sâm
2. Eşref itmekle tecâvüz haddini
İtdüğüñde seyf ile harbe ıyâm
3. İtdi fermânuñla şadr-ı a'zamuñ
Şol adar techîz-i ceyš ihtimâm
4. Yir götürmez 'asker irsâl eyleyüp
İtdi her menzilde a'dâd-ı mehâmm
5. Hâriku'l-'âde idüp tayy-ı mekân
Çâr-mâha râhdan ceyš-i be-nâm
6. Mevc-i deryâ gibi adı fevc fevc
Düşmene itdürdi nâ-çâr iltiyâm
7. Ĝara-i girdâb-ı hayret oldılar

- Ey kerâmet gördi a'dâ-yı li'âm
8. Kahramanlık ancak olur eyledün
Bî-te'ab düşmenden ahz-ı intikâm
 9. Şulha baş egdi efendüm sen dahı
El-aman şemşîrûñ eyle der-niyâm
 10. Bundan a'lâ ola mı fevz ü felâh
Ġâlibâne olasın şulh u şalâh

IV

1. Mîr-i Maḥmûd eyleyüp şedd-i vişâk
Çözmedi râh-ı tağallübde kuşâk
2. Şâh Mansûr olmayup Dâvûd idüp
Nây-i nîze ile ser-âğâz şikâk
3. Şu'be-i Kürdî iken cây-i qarâr
Oldı Maḥmûd'a Şifahân u 'İraq
4. Şeh Hüseynüñ ḥanları beyninde hem
Olmamağ ile bu⁸⁰ eşnâda vifâk
5. Ḥil'at-i iḳbâl andan ḥal' olup
'Arş-ı mülke ḥal' ile virdi ṭalâk
6. Aldı Maḥmûd aña da ḥayr itmedi
Düşdi sevdâ ile mâ-beyne firâk
7. Ba'd-ez-in idüp tevassuṭ Şeh Hüseyn
İtdi ol delleyle Eşref i'tinâk
8. Aña mağrûr evveli bağy eyleyüp
İtmiş iken devlete teklîf-i şâkḳ
9. Gördi ḳahruñ bildi ḥaddin eyledi
Ger dinine sulh için bend-i vişâk
10. Bundan a'lâ ola mı fevz ü felâh
Ġâlibâne olasın şulh u şalâh

V

1. Allâh Allâh neydi evvelki ğurûr

- Şimdi ‘arz-1 ma‘zeret terk-1 gurûr
2. Hırkaya çekdi serin hem-çün keşef
Devlete kaşd eylemişken şer ü şûr
3. Çıkdı ma‘nâ-yı “*asâ en tekrahû*”
Şûr-1 sûr oldı⁸¹ şürûr oldı sürûr
4. Neydi evvel da‘vi-i İskenderî
Şimdi tâ bu mertebe ‘acz ü fütûr
5. Neydi evvelki sebât-1 maqđemi
Şimdi tâ bu resme pâ-lağzî-i kûr
6. Neydi evvel pîl-i⁸² mest-âsâ hüçûm
Şimdi ‘arz-1 meskenet mânend-i mûr
7. Neydi istid‘â-yı tevsî‘-i hudûd
Şimdi kaşr-1 yed ile tezyîk şanur
8. Eşrefûñ⁸³ kopdı kıyâmet başına
Şandı bang-1 kürre nâyî nefh-i şûr
9. Pâdişâhum bildi haddin ba‘d-ez-în
Lâzım oldı eylemek ‘afv-1 kuşûr
10. Bundan a‘lâ ola mı fevz ü felâh
Ġâlibâne olasın şulh u şalâh

VI

1. Ey şehen-şâh-1 kerâmet-dest-gâh
Hem veliyyu’llâhsuñ hem pâdişâh
2. Hırka-i fahr-i cihânuñ dâmenin
Komayup elden iderken bûse-gâh
3. Dâmen-i mülküñ ‘adû-yı devlete
Öpmege virmez Hudâ bî-iştibâh
4. Ol hü mâ-yı Hak’da maḥfûz u emîn
Çünkü sensin ey şeh-i ‘âlem-penâh
5. Hâzin-i gencîne-i kabr-i Nebî

3/b oldı: olup HDT

6/a pîl: fil HDT

8/a Eşrefûñ: nâgehân HDT

- Hâmi-i din hâfız-ı beyt-i İlâh
6. Olur Allâh u Resûlün düşmeni
Kim olursa saña hâsm-ı kîne-hâh
 7. Hakk olur mânend-i a‘câm-ı ğalat
Saña bir merdüm ki ola kec nigâh
 8. Sende iken râyet-i fahr-i cihân
Cünd-i ğaybî saña olmaz mı sipâh
 9. İdesin te’yîd-i Rabbânî ile
Gâh istîşâl-i düşmen gâh gâh
 10. Bundan a‘lâ ola mı fevz ü felâh
Ġâlibâne olasin şulh u şalâh

VII

1. Hağ mu‘ammer ide Sultân Aħmedi
Luğf u kahruñ⁸⁴ hükmin icrâ eyledi
2. Düşmene bildürdi hem miğdârını
Hem suçın ‘afv itdi ısrâr itmedi
3. Kevkeb-i şemşîri itdi devrden
Ehl-i bağıyi râh-ı Hağka mühtedî
4. İtdürüp aħkâm-ı şer‘a ittibâ‘
Hem imâm-ı ‘aşra kıldı müktedî
5. Ebher ü Sincân ü Sultâniyyeyi
Virdi hem çekdi Huveyzeden yedi
6. Pes o şâhen-şâh-ı Keyhüsrev-ğulâm
Kim mülûke kıble-gehdür mesnedi
7. Buldı Eşref Hânı server-pîş-i ‘acz
Hem revayı⁸⁵ meskenetle mürtedi
8. Tâc-ı şâhiyle ser-efrâz eyleyüp
İşfehan mülkin aña bağısladı
9. **Vehbiyâ** şad-şükür bî-sefk-i dimâ’

1/b kahruñ: ğahrın HDT

7/b revâ: edâ HDT

Hâsıl oldı cânibinüñ maqşadı

10. Bundan a‘lâ ola mı fevz ü felâh
Ğâlibâne olasın şulh u şalâh

Terkîb-i Bend-i Râzî Efendi⁸⁶ Der-sitâyiş-i Hâzret-i Şehri-yâr-ı ‘Âlem-penâh⁸⁷

Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

I

1. Şâh-ı ‘âlem dâver-i âlî-güher⁸⁸
Zîb-bahş-ı mesned-i tâc ü kemer
2. Ya‘ni Ahmed Hân-ı Ğâzi kim odur
Dâver-i encüm-sipâh-ı baır ü berr
3. Kâam‘-ı ehl-i bid‘at ü tuğyân için
Eyledi iklîm-i İrâna sefer
4. Sebķ-i istîlâ ile Afgâniyân
Buldıldardı nice büldâna zafer
5. Yedlerinden cümlesin nez‘ eylemek
Pâdişâh-ı dîne âsân bî-keder
6. Lîk anlar cümle şenî i‘tikâd
Her tarafdan küşte İslâma zarar
7. ‘Afv u ibķâ ile ihsân eyledi
Şulhı tecvîz eyleyüp ol nîk-eşer
8. Âşaf-ı Cem-ķadrı şıhr-ı ekremi
Virdi bu beyt ile halka müjdeler
9. Bundan a‘lâ olamaz fevz ü necâh
Ğâlibâne olasın şulh u şalâh

II

1. Luţf u ihsân ile ol şâh-ı cihân

⁸⁶ İstanbulludur. Asıl adı Abdüllatif’tir. Darussaade Ağası Yusuf Ağâ’nın yazıcısı Abdullah Efendi’nin oğudur. Yazıcı Abdullah Efendizâde Abdüllatif Râzî olarak bilinir. Müderrislik, kassamlık, naiblik, müfettişlik, kadılık görevlerinde bulunmuştur. Dîvân, Terceme-i İkdü’l-Ceman, Ehlü’l Haber, Min Kelâm-ı Seyyidi’l Beşer, El-Fülkü’l-Meşhûn Bi’l-Lü’lûi’l-Meknûn, Câmîu’l-Hikâyât bilinen en önemli eserleridir. 1146/1733-34 yılında vefat etmiştir (Kesik, 2014).

⁸⁷ FŞM. vr. 491b-492b.

⁸⁸ Vasıta beyti değışmediğı için tercî‘-i bend olduğu düşünölmektedir.

- Eyledi âfâkı cümle şâd-mân
2. Pâdişehlerde nazîrin görmedi
Sad hezârân dîde ile âsmân
 3. Dâd-güster ehl-perver pür-hüner
Pûr-1 destân-1 diyâr-1 ‘izz ü şân
 4. ‘Afvı ile her taraf râhat bulup
İrdi halk-1 ‘âleme emn ü amân
 5. Şimdi rezmi bezme tebdîl itdiler
Çâr-pâre oldı meclisde sinân
 6. Hâk Te‘alâ ide ‘ömr ü devletin
Berter-i a‘dâd-1 inât-1 zamân
 7. Sâye-i luğfinda her şeh-zâdesi
Ola ber-ğurdâr-1 ‘ömr-i câvidân
 8. Ma‘nî-i *es-şulh-ı hayrûñ* hâsılın
Halka tefhîm itdi şadr-1 nükte-dân
 9. Bundan a‘lâ ola mı fevz ü felâh
Ğâlibâne olasın şulh u şalâh

III

1. Dâ’imâ şâh-1 cihân mesrûr ola
Mîl-i kahr ile ‘adûsu kûr ola
2. Zûr-1 bâzû-yı celâl ü şavveti
Kıyruvan tâ Kıyruvan meşhûr ola
3. Berk-i bîzân-1 havâdiş tâ-be-ğaşr
Gül-sitân-1 devletinden dûr ola
4. Rây u Kısrâ rîze-çîn-i ni‘meti
Kâse-lîsi Kıyşer ü Fağfûr ola
5. İtmeyin şehler sipihre ser-fürû
Bende-i dergâhı zûr-â-zûr ola
6. Her günü ‘ıyd-1 sürûr u ibtihâc
Her şebi kadr ü berât u sûr ola
7. Çevresinde serv-veş şeh-zâdeler
Her biri mağbûñ-1 nañl-1 Tûr ola

8. Şadr-ı Cem-câhı lisânından müdâm
Böyle rûh-efzâ sühan mezkûr ola
9. Bundan a'lâ ola mı fevz ü felâh
Gâlibâne olasın şulh u şalâh

Terkîb-i Bend-i Râzî Efendi Der-sitâyîş-i Hazret-i Veliyyü'n-ni'am-ı 'Âlî-şân ⁸⁹

Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü/Fâ'ilün

I

1. 'Arz-ı cemâle pencereler dîde dîdedür
Her çift ü tâk-ı 'izzet idüp kad hamîdedür
2. Bâd-ı sürûr u behçet-i şadî vü zîdedür
Tâ mâr-ı rây-ı kâf 'adem-i gam remîdedür
3. Cây-ı selâma pîr u civân şaf-keşîdedür
Ugruñ mübârek ola sipihre resîdedür
4. Varısa ol vezîr-i kerem-kârdur gelen
Dâmâd-ı pâdişâh-ı cem-âşardur gelen

II

1. Ol âşaf-ı yegâne ki zerrât-ı kâ'inât
Mihir-i 'inâyetünden o her feyz-i iltifât
2. Memnûn-ı luţfi heft-i eķâlîm ü şeş cihât
'Ayn-ı 'itâsı 'âleme bahşende-i hayât
3. Re'y-i rezîni devlete ser-mâye-i sebât
Fikr-i raşîni menba'-ı hayrât-ı hâlişât
4. Bahr-i muhîr-i cûd-ı semî-i Halîl-i Hâk
Kim dest-i re'fetinden olur bahr u kân-ı sebķ

III

1. Vaķt-i şitâye luţfi virüp revnaķ-ı bahâr
Soĥbetler oldu ta'ne-zen-i seyr-i dem-güzâr
2. Ezhâr-ı gül-şene ķomadı ķadr u 'itibâr
Ol dest-i kân-ı bahşîş ü ol keff-i zer-nişâr

⁸⁹ FŞM vr. 510a-510b.

3. Meclisde tabla tabla müheyyâ şukûfe-zâr
Helvâ-yı lâle-gûn ki maḥsûd-ı ḥadd-i yâr
4. Helvâya itse lâle ‘aceb mi eger pesend
Kim anda şem-i zevk u başar cümle hişşe-mend

IV

1. Âşâr-ı luṭf u ‘âtıfeti eyleyüp zuhûr
Şıhr-ı güzînin itdi kudûmiyle pür-sürûr
2. Kıldı o câyı pertev-i iclâli ğarḳ-ı nûr
Râvî-i eymen eyledi mânend-i şem‘-i Tûr
3. Ol leyle-i mübâreke ol rûz-ı pür-hûr
Reşḳ-i Berât u Ḳadr idi maġbûṭ-ı ‘ıyd u sûr
4. Buldı ḥayât-ı tâze idüp kesb-i iftiḥâr
Şıhr-ı ḥüceste maḳdemi pâşâ-yı kâm-kâr

V

1. Yâ Rab hemîşe şadr-ı vüzârında şâd ola
İḳbâl ü câh u devlet ü ‘ömri ziyâd ola
2. Tâ ḥaşre ‘adl u dâd u fütüvvetle yâd ola
Ḥalka şenâ-yı zâtı semîr-i fu’âd ola
3. Dergâhı gevher-i bây kılup ‘abâd ola
Luṭfiyla bir murâdı olan ber-murâd ola
4. **Râzî** gibi cemî‘-i cihân ḥalkı şubḫ u şâm
İtsün du‘â-yı devletine ihtimâm-ı tâm

Terkîb-i Bend-i Râzî Efendi Der-medḫ-i Cenâb-ı Şadru’ş-şudûr-ı Vüzerâ⁹⁰

Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

I

1. Ğıbṭa-fermâ-yı şeb-i vaşl-ı dil-ârâdur bu şeb⁹¹
Ta‘ne-i endâz sevâd-ı zülf-i Leylâdur bu şeb
2. Vesme-i ebrû-yı maḥbûb-ı temennâdur bu şeb

⁹⁰ FŞM. vr. 575a-575b.

⁹¹ Vasita beyti deġişmediġi için tercî‘-i bend olduġu düşünölmektedir.

Leyle-i Kıadr u Berâta hayret-efzâdur bu şeb

3. Şoĥbet-i teşrîf-i şadr-ı mülk-pîrâdur bu şeb
Merdüm-i çeşm-i zemânım dirse ber-câdur bu şeb

II

1. Eyledi teşrîf-dâr-ı şıhr-ı bî-hem-tâsına
Kethudâ-yı mekrümet zây-ı kerem peymâsına
2. Ten-perestân taldı elvân-ı ni'am deryâsına
Bende-gân seyr oldı enva'-ı kerem helvâsına
3. Şoĥbet-i teşrîf-i şadr-ı mülk-pîrâdur bu şeb
Merdüm-i çeşm-i zemânım dirse ber-câdur bu şeb

III

1. Kîne-gâmı pâydâr olmaz kefi ihsânına
Kâse-i yemm tengdür in'âm-ı bî-pâyânına
2. Rif'at-ı Behrâm o nâ-rütbedür der-bânına
Zühre gelmiş ceng-i ber-keff muntazır fermânına
3. Şoĥbet-i teşrîf-i şadr-ı mülk-pîrâdur bu şeb
Merdüm-i çeşm-i zemânım dirse ber-câdur bu şeb

IV

1. Zatıdur sermâye-i dâd u nizâm u intizâm
Haĥ vucûdun mesned-i devletde eylesün müdâm
2. Hâb-ı râĥat dîde-i bed-hâhına olsun ĥarâm
Bu suĥan her sâl ola vird-i zebân-ı ĥaş u 'âm
3. Şoĥbet-i teşrîf-i şadr-ı mülk-pîrâdur bu şeb
Merdüm-i çeşm-i zemânım dirse ber-câdur bu şeb

V

1. Görmedi rüyâda böyle bezm-i ĥaş-ı sofrâ
Gerçi oldı meclisi afv ahde şöhret-i nemâ
2. Hocası kemter gulâmî-yi dirîne nâ-sezâ
Görse Câmî dirdi bu bezm-i şafâya **Râziyâ**
3. Şoĥbet-i teşrîf-i şadr-ı mülk-pîrâdur bu şeb
Merdüm-i çeşm-i zemânım dirse ber-câdur bu şeb

Terkîb-i Bend-i Şâkir⁹² Der-vaşf-ı Hümâyûn Hazret-i Şehri-yâr-i Rub‘-ı Meskûn⁹³
Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

I

1. Hayr-ı maqdem ey cihânuñ pâdişâh-ı a‘zamı
Ey ‘ulüvv-i şân ile cümle şehânuñ aqdemı
2. Ey sipihr-i haşmetüñ tâbende bedr-i efhamı
Âsmân-ı şevketüñ mihr-i münîr-i ekremi
3. Ey zafer iklîminüñ merd-i şecâ‘at hem-demi
Ey gazâ vâdîsinüñ şîr-i şalâbet maḥremi
4. Şahñ-ı rezmüñ Qahramânı fenn-i fetḫüñ ‘âlemi
Rüzgârüñ hâmrâ-i şâhib-kırânı Rüstemi
5. Şarḫ u ğarbuñ berr ü baḫruñ şehri-yâr-ı aḫkamı
Rub‘-ı meskûnuñ hüdâvend-i hümâyûn maqdemı
6. Ber-devâm itsün hüdâvend-i kerem mu‘tâduñı
Maqdem-i pakuñla mesrûr eyledüñ dâmâduñı

II

1. Sensin ol pîrâye baḫşâ-yı serîr-i ma‘delet
Kim senüñ zatuñla revnaḫ buldı âsân saltanat
2. Taḫt-ı iḫbâle idilden vaz‘-ı pâ-yı meymenet
Eyledüñ her vech ile âfâka neşr-i ‘âtîfet
3. Eyleseñ taḫrîk-i râyet her ne semte ‘âkıbet
Fetḫ idersin hâ‘il olmaz ḫamleñe bir memleket
4. İtmeyedyüñ za‘f-ı hâl-i ḫaşmuña ger merḫamet
‘Ömri oldukça gözi görmezdi rûy-ı ‘âfiyet
5. Dest-i lutfüñdur kilîd-i ḫufl-ı genç-i mekremet
Hep yüzüñden fetḫ olur dünyâya bâb-ı menfa‘at
6. Yümn-i teşrîfüñle oldı şîhr-ı ḫâsmuñ kâm-yâb
Eyledi Mevlâ bu yüzden daḫi aña fetḫ-i bâb

⁹² Asıl adı Hüseyin’dir. İstanbul’da doğmuştur. Kadı Mustafa Efendi’nin oğludur. Medrese eğitimi almıştır. Gümrükçü Hüseyin Paşazâde Hüseyin Şâkir Bey olarak da bilinir. Müderrislik, muhaddislik, vakanüvislik, naiplik ve kadılık gibi görevlerde bulunmuştur. Fâ‘iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası’nın müstensihlerinden biridir. Dîvân ve Târiḫ bilinen en önemli iki eseridir. 1157/1744 yılında vefat etmiştir (Kesik, 2014).

⁹³ FŞM vr. 578b-580a.

III

1. Çetr-i iqbâlün iden merbûṭ-ı evtâd-ı devâm
Eylemiş zıll-ı zalîlün sâye-bân-ı hâş u ‘âm
2. Sâye-i ‘adlünde öyle oldu râḥat kim enâm
‘İyd u kâdr olmaḡdadur âfâka her bir şubḡ u şâm
3. Maḡhar-ı te’yîd idüp zâtuñ Hudâ-yı lâ yenâm
Baḡt-ı bîdâruñ uyutdı fitneyi ‘alâ-keîâm
4. Tıḡ-ı tîz-i cân şikâr-ı ḡahruña ḡaşm-ı lişâm
ḡaşyetinden baş eger daḡı ṭuruken der-niyâm
5. Lîk-i pâ-yı istiḡâmet üzre kim kılsa kıyâm
Gül-şen-i devletde çün serv-i bülend eyler ḡırâm
6. Rûy-mâl iden tarâb-ı pâkine ḡoş ḡâl olur
Serv-i âzâde ḡırâm-ı ravza-i iqbâl olur

IV

1. Ey cihânuñ dâd-ı küster şehri-yâr-i emcedi
Vey zemânuñ ma‘delet-ger ḡüsrev-i ced-ber-cedi
2. ḡaḡ saña tefvîz idildün bu serîr-i mesnedi
ḡaḡ budur kim oldu icrâ şer‘-i pâk-i Aḡmedi
3. ‘Aḡd-i cûduñdur bugünüñ mevsim-i müsta‘idi
Devr-i ‘adlündür cihânuñ feyz-i vaḡt-i es‘adı
4. Ğayretu’llâḡ ḡâr-ı mil-i ḡahr ile kör eyledi
Gül-şen-i iqbâlüne egri baḡan çeşm-i bedi
5. Bende-ḡâne maḡdemün virmekle ‘izz-i sermedi
Şadr-ı zî-şânuñ oḡur ḡuş it bu beyt-i müfredi
6. Gel benim ser-mâye-i ‘ömrüm efendim devletim
Bâ‘iş-i efrâş-ı ḡadrim vü veliyyü ni‘metim

V

1. İsterüz ḡaḡdan ki efzûn ola ‘izz ü rif‘ati
Pür ziyâ kılsun cihânı âfitâb-ı ṭal‘ati
2. Her kimün varsa simât-ı meclisinde ni‘meti
Oldı biñ pâre anuñ âşâr-ı ḡân-ı râfeti
3. Ni‘met-i vâlâsınuñ tâ öyledür kim keşreti

- Aldılar helvâ-yı hakânîden 'âlem lezzeti
4. Hamdu'llâh yine geldi zevk ü şâd-ı nevbeti
Bâ'is-i germiyyet-i şevk oldu helvâ şöhbeti
 5. Mağdem-i pâkiyle mesrûr itdi şâhib devleti
Oldı mağbûl-i hümâyûmı ricâ-yı da'veti
 6. Ârzû-yı hâhişi gördükde taltîf eyledi
Hâtırın aldı ola lutf itdi teşrîf eyledi

VI

1. Şevket ü haşmetle çünkim ol Süleymân-ı zemân
Kıldı devlet-hâne-i destûrına 'atf-ı 'inân
2. Yümn ü devlet 'izz ü rif'at baht u emn-i der-miyân
Aldılar etrâfını mânende-i peyk-i revân
3. Piş-gâh-ı devletinde pîr ola şeh-zâdegân
Encüm-âsâ virdiler ol mah-ı tâbândan nişân
4. Toldı yanun hayr-ı mağdem birle gûş u âsmân
Çıkdı 'ayyûka şedâ-yı şânekallâh nâgehân
5. Birbirin sebğ ü teğaddüm iderek müjde-künân
Didiler kim dîde-rûşen ey vezîr-i kâr-dan
6. Hâk-i pâ-yı tûtyâ-yı çeşm-i cânuñdur gelen
Mağdemi ser-mâye-i iqbâl ü şânuñdur gelen

VII

1. Ol Mesîhâ-menkâbet çün istedi ihyâsını
Şâd u handân eyledi düstûr-ı bî-hem-tâsını
2. Lutf ile tebyîz idüp müsvedde-i hulyâsını
Rûz-ı rûşen kıldı cevri ile şeb-i yeldâsını
3. Tal'atıyla maşrıq-ı nûr eyledi me'vâsını
Genc-i şevk itdi derûn-ı âşaf-ı dânâsını
4. Da'vet itdi pâdişâh-ı ma'delet-i fermâsını
Âşiyân-ı câne aldı gûyiyâ 'anğâsını
5. Eyleyüp tahrike himmet pâ-yı gam-fersâsını
Kıldı devletle müşerref şöhbet-i helvâsını
6. Hağ kemâl-i kuvvet ihsân eyleyüp iqbâline

Ba‘d-ez-în yüz yıl dağı irişdire emşâline

VIII

1. Hüsrevâ dâ‘im qarîn-i ‘avn-i yezdân olasın
Mazhar-ı tevfiķ ü tâyîdât-ı sübhân olasın
2. Gerdiş itdükçe felekler şâh-ı devrân olasın
Âfitâb-ı âsumân-ı şevket ü şân olasın
3. Sen hemişe iftiĥâr-ı âl-i ‘Oşmân olasın
Tâ-be-maĥşer mâlik-i mülk-i Süleymân olasın
4. Görmeyüp bâd-ı keder hem-vâre şâdân olasın
Gül-şen-i ‘âlemde güller gibi ĥandân olasın
5. Dâ‘im ‘adl ü dâd ile dillerde destân olasın
Mertebe baĥşâ-yı ĥayl-i ehl-i ‘irfân olasın
6. **Şâkir-i** pes-pâye bir ‘abd-i ġarîbüñdür senüñ
Neşr-i evřâfuñda bî-şabr u řekîbüñdür senüñ

2.4.Gazeller

Ėazel-i ‘İdiyye-i Na‘tî⁹⁴Der-Midĥât-ı Ėâzret-i Sultân-ı Cihân Aĥmed Ėan vü Cenâb-ı Aşâf-ı Devr-i Zamân İbrâĥîm Pařa⁹⁵

Mef‘ûlü/Fâ‘ilâtü/Mefâ‘îlü/Fâilün

1. ‘Uřřâķ-ı zâr kesb idemezler şafâ-yı ‘îd
Cânâ senüñle itmeyicek merĥabâ-yı ‘îd
3. Şaġ ol cihânda ‘izz ile ġurbânuñ olduġum
Olsun yerüñde ‘açık-ı şeydâ fedâ-yı ‘îd
4. Eyler hilâl ħaşını reşkden dü-tâ
Ol mâĥ-pâre giydüġi demde ħabâ-yı ‘îd
5. Göster cemâl-i meh-veřüñi burc-ı nâzdan
Tolsun ħo ĥây ü hu ile cânâ ħazâ-yı ‘îd
6. Bu nev-ķumař-ı kâruña nazme olmaġa

⁹⁴ Anteplidir. Kaynaklarda hakkında pek fazla bilgi bulunmamaktadır. Kunduracılık yaptıġı bilinmektedir. Na‘tî Efendi olarak tanınır. Eserleri hakkında bilgi yoktur. 1200/1785-86 yılında hayatta olduġu bilinmektedir (Kesik, 2014).

⁹⁵ FŞM. vr. 14b-15a.

- Lâyık degül mi bir nıgeh-i âşınâ-yı ‘îd
7. Bir âşaf-ı kerem-şiyemüñ piş-gâhına
‘Arz it bu nazmı şevk ile Na‘tî berây-ı ‘îd
8. Ol âşaf-ı cenâb-ı şehen-şâhı baır u berr
Kim hâk-i âsitânesidür bûse cây-ı ‘îd
9. Ol âşaf-ı gayûr u o zî-ğadr u cây-ı kim
Ednâ nigâhıdur sebeb-i rûşenâ-yı ‘îd
10. Hân Ahmed-i yegâne ki olmağda resîdem
Hırşîd-i şân ü şevketi revnağ-fezâ-yı ‘îd
11. Ol şâh-ı Cem-ğaşem ki odur hâk-i dergehi
Çeşm-i ‘alîl-i cân u dile tûtyâ-yı îd
12. Olsun o rûtbe-i sûr ile lebrîz ‘aşrı kim
‘îd eylesün derinden o şâhuñ ricâ-yı ‘îd
13. Gird-i kederden eyleyüp âsûde gün be gün
Mir‘ât-ı tâb‘ına vire Hâğğ incilâ-yı ‘îd

Gazel-i Râzî Efendi Tahmîs-i Nedîm⁹⁶

Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/Fâ‘ilün⁹⁷

1. Dehrüñ âb-ı rûyusuñ bu hâk-dan turduğca⁹⁸dur
‘Âlem içre muşhaf-ı mu‘ciz-nişân durduğca dur
Sidre vü Cibrîl ü Tûbâ vü cinân durduğca dur
Ey sehî serv-i kerem bâğ-ı cihân durduğca dur
Gül-şen-i pür-ziynet-i kevn ü mekân durduğca dur
2. Çarğa ferr ü tâb şalsun râyet-i meh-peykerüñ
Mıhr ü mehden bâc-hâh olsun nigînüñ hançerüñ
Fevz ü nuşret hem-‘inânüñ baht-ı yârüñ⁹⁹ yâverüñ

⁹⁶ FŞM. vr. 76b-77b.

⁹⁷ Muhsin Macit, age., s. 219-220

1/a turduğca: durduğca MMN

2/c yârüñ: yârî MMN

Dâ'im olsun tuğ-ı tevfiğ-i 'inâyet rehberüñ
Ol revân oldukça sen de ol revân durduğça dur

3. Târem-i iclâlüne pervâza¹⁰⁰ vâlâ-yı şafağ
Hayme-i câhuñla gerdûn-ı çehârum yek-nesak
Mihri-i mencûk-ı otağ itmiş saña Rabbü'l-felâk
Zâtuñı kılmış sutûn-ı hayme-i ikbâl Hakk
Bâr-gâh-ı nüh-kıbâb-ı âsman durduğça dur
4. Zemzem-âsâ feyz-i cûduñ 'âleme icrâdesüñ¹⁰¹
Herkes¹⁰² hân-ı Halîlu'llâh gibi âmâdesüñ
Ka'be-veş dîn-i mübînüñ kadrini i'lâdesüñ
Rûz-ı şeb kesb-i rızâu'llâh için istâdesüñ
Mescid-i nüh-târem-i nüh-âsitân¹⁰³ durduğça dur
5. 'Uğdeden dönmüşdi diller kâkül-i ham-der hama¹⁰⁴
Hoş güşâyış verdi tedbîrüñ o kâr-ı derheme
Pertev-i re'yüñ cihânı döndürüp bezm-i Cem'e
Lem'a-pâş olmağdadur der şem'-i vücûduñ 'âleme
Meclis-i gerdûn u şem'-i ahterân durduğça dur
6. Dâ'im ol ikbâl-i Sultân Aḥmed Ğâzi gibi
Çarḥa hem-düş ol anuñ tuğ-ı ser-efrâzı gibi
Tâ Nedîmüñ kumrî-i kilik-i sühân-sâzı gibi
Sâye-i luḫfuñda¹⁰⁵ 'âlem diyeler Râzî gibi
Ey sehî serv-i kerem bâğ-ı cihân durduğça dur

3/a pervâne: pervaza MMN

4/a feyz-i cûduñ 'âleme icrâdesüñ: âb-ı luḫfun herkes icrâdesin MMN

4/b herkes: âleme MMN

4/e âsitân: âsman MMN

¹⁰⁴5a-5b ile 5c-5d MMN'de yer değıştirmiş şekildedir.

6/d luḫfuñda: cûduñda MMN

Ġazel-i Vehbî Efendi Der-Ĥaĥĥ-ı Tezyîn-i Menâr-hâ Berây-ı Midĥat Paşa-yı ‘Âlem-ârâ¹⁰⁶

Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

1. Şeb-i ‘ıyd içre ĥandîl zeyn olup şehrüñ menârında¹⁰⁷
Ĥazân faşlı çerâĝân oldı rahmet lâle-zârında
2. Çiçek gibi tonandı her menâre âl ĥandîller
Nihâl-i ergavân açıldı ‘ıydüñ nev-bahârında
3. Muraşsa‘ naĥle döndi her menâre gice zînetle
Zifâf-ı ‘ıyd içün sûr oldı İstanbul diyârında
4. Toĝurdı¹⁰⁸ mâder-i eyyâm tıfl-ı ĝurre-i ‘ıydi
Cihân tekbîr oĝur anuñ yemîninde yesârında
5. Şeb-i Ĥadr içre gökden nâzil olan nûr içün ĝüyâ
Zeminde ĥarşuluk gösterdi şeb hengâm-ı târında
6. Cemâdâta bile ‘ıydiye çıĥdı âteş-i¹⁰⁹ câme
Şehen-şâh-ı cihân-bânuñ zebân-ı hoş-ĝüzârında
7. Cenâb-ı Ĥazret-i Sultân Aĥmed Ĥân ki devrânuñ
Aña ĥul olmaduĝ yokdur mülûk-ı tâc-dârında
8. Devâm-ı devlet ile çeşm-i dünyâyı ĥarîr eyle
Îlâhî müstedâm it anı taĥt-ı zer-nigârında

Ġazel-i Pâk-i Mühürdâr¹¹⁰-ı Veliyyü’n-ni‘am¹¹¹

Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

1. Beni meftûn-ı ĥüsn ü ân iden dil-dâre söz var mı
Perî-rev-ĥaddi dil-cû serv-i hoş mekkâre söz var mı
2. Ġül ile bülbülüñ eylersin ehl-i vaşfını ammâ
O şûĥ-ı nâz-perver âteşin ruĥsâre söz var mı

¹⁰⁶ FŞM. vr. 443a.

¹⁰⁷ Hamit Dikmen, age., s. 102

4/a toĝurdı: doĝurdı HDT

6/a âteş-i câme: âteşin câme HDT

¹¹⁰İstanbuldur. Mühürdâr Hacı Abdî olarak bilinir. Babası Hocapaşalı Hacı Mustafa Aĝa’dır. Bazı kaynaklarda III. Ahmed’in bazı kaynaklarda ise Damat İbrâhim Paşa’nın mühürdârı olduĝu yazılıdır. Birĥaç defa reisülküttâplık yapmıştır. Bilinen tek eseri Abdî Tarihi’dir. 1178/1764 yılında vefat etmiştir (Özcan, 1988; Kaplan, 2013).

¹¹¹ FŞM. vr. 590b.

3. Unutdı hayli demdür mâcerâ-yı şimdi ol âfet
Nigâh-ı âşinâ-yı eylemez inkâra söz var mı
4. Ayag elde muhabbet dilde dâğ-ı ‘aşk ise serde
Nesîm-i âh ile ser-sebz olan gül-zâra söz var mı
5. Semen-bû çeşmi âhû hâşıl-ı etvârı hep dil-cû
Götürmez kıl u kâli mûmiyân-i yâre söz var mı
6. Şeref buldı kudûm-ı Hâzret-i Sultân Aḥmedle
Bu demde kaçır-ı sa‘d-âbâd-ı yümn âşâra söz var mı
7. Hemîşe dürr-i ‘adl-i mâye-dâr-ı zevk ü şevk olsun
Bu ferr u haşmet ü iclâl ile hünkâra söz var mı

2.5. Gazel-i Müzeyyeler

Gazel-i Müzeyyel-i Na‘tî Der-vaşf-ı Pâk-i Hâzret-i Veliyy’ün-ni‘am-ı Keşîrû’l-himem İbrâhîm Paşa¹¹²

Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

1. Ârzû-yı kâkülün cânâ dili şeydâ ider
Hayf kim tûl-ı emel bir bitmedük sevdâ ider
2. Ğamze-i Tâtâr-ı âşûb-ı dil-ârâdan hazer
Bir aķında milket-i cân u dili yağma ider
3. Hâne-i aĝyârı teşrif eylemekdür meşrebi
Dâ‘imâ luţfin o şûh-ı kec-‘atâ bî-câ ider
4. Lezzet-i kand-ı hayâlün ile yazduķca kalem
Nüşa-i zîbâ-yı hüsnuñ hallini helvâ ider
5. Na‘tiyâ bir âşaf-ı ‘âlî-cenâbuñ şevkle
Bâğ-ı vaşfi ‘andelîb-i tab‘umı ĝuyâ ider

¹¹² FŞM. vr. 31a-31b.

6. Ya'ni İbrâhîm Paşa-yı müşîr ü muhterem
Görse âşaf-1 bezm-i 'âlîsinden istihyâ ider
7. Virse beyt-i 'ankebûta kuvvet-i baht-1 sebât
Revzeni kaçır üzre telden bir kafes peydâ ider
8. Birbirin ta'kîb ile pür şevk olub gelmekdedür
Kaşd-1 rû-mâl-i rikâbın mevce-i deryâ ider
9. Hüsni hulkı şöyle cezbe itdi kulûb-1 halkı kim
Şıdk ile hayr-1 du'â-yı devletin dünyâ ider
10. Himmet-i vâlâsı gayruñ nuţkına hâcet komaz
Kendi ehl-i hâceti bi'z-zât-1 istikşâ ider
11. Bendeñi luţfuñla ihyâ itdün ey kân-1 kerem
Ecrini ancak Cenâb-1 Hazret-i Mevlâ ider
12. Nâ'il-i kâm eyledün hâhum üzre luţf idüp
Ba'd-ez-în dil ârzû-yı maqşad-1 aqsâ ider
13. Âcizem şükrâne-i luţfuñda ancak kilik-i ter
Dergeh-i vâlâña 'arz -1 bendegi inhâ ider
14. Mûcibât-1 mağfiretdendür dile bahş-1 sürûr
Bu müberhen hücceti fahr-i rusûl imzâ ider
15. Hamdüli'llâh 'âlemi luţfuñla mesrûr eyledün
Maţlabuñ dünyâ vü 'uqbâda Hudâ 'itâ ider

Ġazel-i Müzeyyel-i Râzî Efendi¹¹³

Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü/ Fâ'ilün

1. Şâh-1 serîr-i izz ü 'alâdur gedâ-yı şeb
Cemşide bezl ü daħme ider bî-nevâ-yı şeb
2. İdrâk olunsa nükte-i en-nûru fi's-sevâd
Hurşîd gibi zâhir olur müdde'â-yı şeb
3. Seyr eyle şûr-1 'aşkı ki her şubħ çâk olur
Bir âfitâb-1 şevkına şeyb ü kabâ-yı şeb
4. Şâm-1 şebâb-1 şubħ şeyb oldı hayf kim
Ġafletle geçdi fırsat(um) itdük bakâ-yı şeb
5. Yoħ sende ihtimâm-1 taleb yoħsa **Râziyâ**
Birdür metâ'-1 kâm ile zîr-i 'abâ-yı şeb
6. Def'-i ğubâr-1 râh-1 cüyûş-1 hüdâ için
Gelsün zuhûra ebr-i maşîr-i bükâ-yı şeb
7. Lâ-siyyemâ o merd-i ğüzîn ola pîşvâ
Kim bâr-ĝâh-1 şubħa odur reh-nümâ-yı şeb
8. Yektâ vezîr-i a'zâm u ekrem ki dergehin
Cây itse rûza ĝâlib olurdı mesâ-yı şeb
9. Hurşîd-i luşf u re'feti nûr-1 çeraĝ-1 rûz
Merrîh-i kahr u saşveti zulmet-fezâ-yı şeb

¹¹³ FŞM. vr. 71b.

10. İcrâ-yı ‘adl ü def’-i mazarrât-ı zulmdür
Endîşesinde râhat-ı rûz u şafâ-yı şeb
11. Yâ Rab be-sâkinân-ı çemen-şuffa-i şuhûd
Dürdî-keşân-ı maştaba-i hoş-fezâ-yı şeb
12. Yâ Rab be-sâlikân-ı reh-i қа‘be-i şafâ
Dil-dâdegân-ı şâhid-i halvet-sarây-ı şeb
13. Olsun refîk u hem-demi dem-sâz u maḥremi
Şubḥ u mesâ niyâz-ı seḥer-geh du‘â-yı şeb

Gazel-i Müzeyyel-i Şâhib Efendi¹¹⁴ Der-Midḥat-ı Vezîr-i Ḥâtem-şiyem İbrâhîm Paşa¹¹⁵

Mef‘û lü/Mefâ‘îlü/Mefâ‘îlü/Fe‘ûlün

1. Mir’ât-ı ḥâsen kim ruḥ-ı vuşlat var içinde¹¹⁶
Nezzâre-i çeşm-i dile ruḥşat var içinde
2. Sûzîş-figen ol ḳadd-i ḥurâmân ruḥ-ı tâbân
Kim pertev-i ḥurşîd-i kıyâmet var içinde
3. Endîşe-i gül-şekker-i la‘liyle o şuhûñ
Teng-i suḥenûñ başka ḥalâvet var içinde
4. Mektûb-ı dürer-bârını gördüm o perînûñ
‘Uşşâka nevâzişle taḥiyyat var içinde

¹¹⁴ Bursalıdır. Asıl adı İsmail’dir. Hacı Mehmed Ağa-zâde ya da Hammâmî-zâde olarak bilinir. Mevlevî bir şairdir. Tarih düşürmeleriyle ünlüdür. Küyahya Mevlevî-hânesinde şeyhlik yapmıştır. Çeşitli seyahatlere çıkmıştır. Bilinen tek eseri Dîvânı’dır. 1140/ 1726(?) tarihinde vefat etmiştir. (Gedik, 2014)

¹¹⁵ FŞM. vr. 283b-284a.

¹¹⁶ Büyüktosunoğlu, M. (1991). *Sahib Dede Divânı(hayati, edebî kişiliği ve divânının tenkitli metni)*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya. (Bu gazel-i müzeyyel Sahib Dede Divânı’nda yoktur.)

5. Haţţ-1 lebi bir hâşiyedür vaşf-1 dehende
Ma'nâsı hafî müşkil ibâret var içinde
6. Güftâr-1 müdâhin diyü red itme kelâmım
Taşîl-i emel hayra delâlet var içinde
7. Baĸ âyine-i mihr ile şandûĸ-1 sipihre
Âşâr-1 'acîbe nice şûret var içinde
8. Mecnû'a-i evşâfî o tûba-yı behiştüñ
Bir nüshâdur ahvâl-i kıyâmet var içinde
9. 'Örfî sözi Şâ'ib suheni gibi bu nazmuñ
Esrâr-1 mezâyâ-yı belâgat var içinde
10. Evşâf-1 kemâlâtı ile âşaf-1 dehrün
Şad nükte-i bârîk-i leţâfet var içinde
11. Dâmâd-1 şehen-şâh-1 cihân şadr-1 mu'azzâm
Takrîr-i kelâm itse beşâret var içinde
12. Hem-nâm-1 Hâlîl ol gül-i gül-zâr-1 şehâ kim
Tedbîr-i umûr itse işâbet var içinde
13. Ser-maţla'-1 dîvân-1 şehâ mışra'-1 bâlî
Mażmûn-1 kerem ma'ni-i himmet var içinde
14. Hülĸ-1 haseni muşhaf-1 te'yîd-i İlâhî
Her safhasınuñ âyet-i rahmet var içinde
15. Ârâste-i der-benddür 'irfân keremiyle

- Kâlâ-yı girân-ı kâdr-ı ‘inâyet var içinde
16. Hâk-i der-i iqbâli ki iksîr-i ğmâdur
‘Âcizlere ser-mâye-i devlet var içinde
17. Tefîk-i kâfâ-dârı olur rehberi tâyydur
Bir emre şürû‘ eylese nuşret var içinde
18. ‘Âlî himemâ âşaf-ı zî-şân ü kerîmâ
Ey dergehinüñ luţf ü mürüvvet var içinde
19. Âyîne-i tab‘uñdur o meclâ-yı muşaffâ
Kim şûret-i ilhâm u başîret var içinde
20. Rayuñdur o hırşîd-i ziyâ bahş-ı cihân kim
Her zerresinüñ mihr-i sa‘âdet var içinde
21. Luţfuñdur o deryâ-yı güher-rîz-i ‘atâ kim
Her kaçresinüñ lücce-i rahmet var içinde
22. Mir’ât-ı münîr olsa da vaşfuñla mücellâ
Ammâ yine şad-jeng-i hacâlet var içinde
23. Eyyâm-ı ‘adâlet eşer-i şadr-ı kerîmüñ
Bil kadrini **Şâhib** ki ğanîmet var içinde
24. Kaşr-ı Sa‘dâbâda şitâb it ne turursuñ
Feyz-i kerem âşâr-ı sa‘âdet var içinde
25. Rağ-sûde olup hâkire-i âşafa anda
Çeşm-i dile kühl it ki başîret var içinde

26. Demdür idelüm şıdk ile bir hayr du‘â kim
Feyz-i eğer-i hüsn-i icâbet var içinde
27. Tedbîrini taqdîre muvâfık idüp Allâh
Re‘y itsün o emri ki isâbet var içinde

**Ġazel-i Müzeyyel-i Seyyid Vehbî Çelebi Der-sitâyiş-i Hazret-i Âşaf-ı ‘Âlî-mağâm
Dâmâd-ı Sulţân Aĥmed-i Dârâ-gulâm İbrâhîm Paşa ¹¹⁷**

Mef‘û lü/Mefâ‘îlü/Mefâ‘îlü/Fe‘ûlün

1. Ĥaţţ-ı ruĥı kim ma‘ñi-i vuşlat var içinde¹¹⁸
Bir nâmeye beñzer ki beşâret var içinde
2. Bir dil ki anuñ ĥâhiş-i vuşlat var içinde
Şan mey-kededür meclis-i ‘işret var içinde
3. Esrâr-ı ĥaţ-ı rûyını herkes idemez derk
Menşûrdur erkâm-ı siyâkat var içinde
4. Ĥaţ nuşa-i vuşlat deheni noĥta-i şekdür
Bir bûse gibi çıkmaz ‘ibâret var içinde
5. Zann itme niĥâb itdi nihân ĥaţţ-ı ‘izârın
Bir maĥfazadır ‘itĥuma¹¹⁹ ĥüccet var içinde
6. Şandûĥ-ı ‘acâyib gibidür günbed-i gerdûn
Birbirine uymaz nice şûret var içinde
7. Ĥelvâ-yı leb-i dil-bere beñzer dehen-i yâr

¹¹⁷ FŞM. vr. 292a-293b.

¹¹⁸ Hamit Dikmen, age. s. 213-216

Manzume, HDT’de kasîde olarak geçmektedir.

5/b ‘itĥuma: ‘unĥuma HDT

Pek şanma ki dârû-yı maḥabbet var içinde

8. Şîrîni-i düşnâm-ı bütân gibi şarâbuñ
Telḥ-âbe iken gizlüce lezzet var içinde
9. Pistânı¹²⁰ ḥayâl ile görüñ şîşe-i çeşmüm
Utrunc¹²¹ nice şıgdı ne şan‘at var içinde
10. Bir nokṭa-i nâçîz kâdârkên dil-i ‘âşık
Ṭağlar kâdar âlâm ü melâlet var içinde
11. Şabr ile mürekkeb gibi ma‘cûn-ı maḥabbet
Şîrin görinür lîk merâret var içinde
12. Ol serv kâdüñ fikr-i ḥatıyla ten-i zerdüm
Altun kütüdur Muşḥaf-ı râyet var içinde
13. Ebrûsı ider ḥatṭ-ı leb ile dili teşḥîr
Ber-vefk-ı murabba‘dur o âyet var içinde
14. Cân virmeyicek yâre açılmaz dil-i pür-derd¹²²
Şanduk-ı muḳaffeldür emânet var içinde
15. Fânûs-ı ḥayâl oldu ten-i zerd ü nizârum
Dil nâmına bir şem‘-i maḥabbet var içinde
16. Şîrin gelür şanma¹²³ ḥurşîd-i felekden
Ol kâse-i billûr ki şerbet var içinde

9/a pistân: büstân HDT

9/b utrunc: etrenc HDT

14/a pür-derd: perverd HDT

16/a şanma: şâ‘ime HDT

17. Luṭf u sitem-âmîḥte bir nâmesi geldi
Ağyâra daḥı ‘arz-1 maḥabbet var içinde
18. Künc-i¹²⁴ zekanuñ şavma‘adur câmi‘-i ḥüsne¹²⁵
Yüz mu‘tekif-i perde-i ḥayret var içinde
19. **Vehbî** yine bir nazm-1 selîs eyledi inşâ
Görseñ ne feşâḥat ne belâgat var içinde
20. Tezyîl idüp vaşf-1 şerîfiyle¹²⁶ ḥuşûsâ
Ol şadr-1 kerem-güstere midḥat var içinde
21. Hem-nâm-1 Ḥalîl-i şamedî kim der-i cûdı
Bir maştabadur ḥalka ziyâfet var içinde
22. Şıḥriyyet-i şâhî ile menşûr-1 şerefde
‘Unvânınuñ elkâb-1 qarâbet var içinde
23. Ol gelmeyecek lafz-1 kerem olmadı me‘nûs
Bir vaḥşî kelâm idi ğarâbet var içinde
24. Re‘yiyle kader şîr ile şekker gibi memzûc
Fermânınuñ aḥkâm-1 şerî‘at var içinde
25. Dîvânda şükûh ile gören nazm-1 umûrın
Mecmû‘a şanur maṭla‘-1 şevket var içinde
26. Açsa dehenin her sözi esrâr-1 kazâdur

18/a künc: genc HDT

18/a şavma‘adur câmi‘-i ḥüsne: şavma‘-i câmi‘-i cennet HDT

20/a şerifiyle: şerîfüñle HDT

- Güftârınıñ ilhâm u hidâyet var içinde
27. Gâhice dili mihr-i hamûşî be-leb olsa
Negşûde şadefdür dür-i hikmet var içinde
28. Envâr-ı şeref matla'ıdur sîne-i şâfi
Hürşîd gibi hâtem-i devlet var içinde
29. Ol mühr-i mübârek ki şehen-şâh-ı be-nâmuñ
İsmi gibi ber-vefk-ı sa'âdet var içinde
30. Şer'a uyar ahkâmı n'ola nâfız olursa
Şemşîrdür o âyet-i nuşret var içinde
31. Emniyyeti 'ahdinde cihânuñ o kadar kim
Ne âfet-i düzdân ü ne gâret var içinde
32. Hurrâs-ı kazâ itmege hâb-ı güzerânın
Her kûçesinüñ kûşe-i râhat var içinde
33. Halk itse n'ola kıble-nümâ gibi teveccüh
Dergâhına kim kıble-i hâcet var içinde
34. Her teşne-i ümmîde meţâf oldu serâyı
Bir Ka'bedür ol zezem-i himmet var içinde
35. Hâkine cebînin süren eyler işin altun
Dergâhınıñ iksîr-i sa'âdet var içinde
36. El-hağ o veliyyü'n-ni'amuñ himmet-i cûdı
Bir gûne keremdür ki kerâmet var içinde

37. ‘Aks-efgen olur dilde olan şâhid-i maşşûd
Âyîne midür tab‘ı ne şafvet var içinde
38. Vehbî yetişür kâfiye-veş tengdür evkât
İtnâb-ı suhan eyleme sıklık var içinde
39. Sen nazmuñı ‘arz eylemeden hâl bilindi
Ahvâlünü taşrîhe ne hâcet var içinde
40. Şimden girü ihlâş ile kıl şöyle du‘â kim
Her harfinüñ âşâr-ı icâbet var içinde
41. Her gicesini kâdr u günin ‘îd ide Mevlâ
Ol şart ile kim feyz-i meserret var içinde
42. Maşşûş ola zâtına o esbâb-ı¹²⁷ şeref kim
‘Azz-i ebedî mecd ü sa‘âdet var içinde
43. Âmîn diyelüm şıdk ile bu hayr du‘âya
Kim ‘amme-i halka sirâyet var içinde

Gazel-i Müzeyyel-i ‘Âşım¹²⁸ Çelebi Der-sitâyiş-i Hâzret-i Şadr-ı A‘zâm-ı Hâtem-şiyem İbrâhîm Paşa¹²⁹

Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

1. Ne hâletler var ol çeşmüñ nigâh-ı nîm-hâbında
Neler yokdur gör ol mey-hâne-i nâzuñ şarâbında

42/a esbâb: âyîn HDT

¹²⁸ İstanbulludur. İsmail Asım Efendi, Küçükçelebizâde veya Çelebizâde olarak da bilinir. Müderrislik, kadılık, vakanüvislik, şeyhülislamlık, görevlerinde bulunmuştur. Üslubu sade ve açıktır. Şiirleri, dönemin ünlü şairleri Nedîm, Vehbî ve Neylî kadar beğenilmemiştir. Hat sanatıyla da uğraşmış, özellikle ta‘lik kırması’nda ün kazanmıştır. Dîvân, Tarih, Münşeat, Acâ‘ibü’l-Letâif bilinen en önemli eserleridir. 1173/1760 yılında vefat etmiştir (Özcan, 1991).

¹²⁹ FŞM. vr. 295a-296a.

2. Seherden şaldı pertev meclise bir câm ile sâkî
Güni toğdı yine rindüñ yaturken câme-hâbında
3. Teğâfûl gibi derd-i çâre-sûzuñ eylemiş pinhân
Devâsını tabîb-i nâ-müselmânum 'itâbında
4. Hezârân sâl olurdı 'ömr-i 'âşık Nûhdan ezfûn
Eger kim rûz-ı hicrân şayılaydı gün hîşâbında
5. Yine bir zerre-perverlik görindi müjde ey 'Âşım
Sipihr-i devletüñ mâhında bahtuñ âftâbında
6. Şehen-şâh-ı cihân Sulţân Aħmed Hân-ı zî-şânuñ
Güzide şadr-ı 'âlî-câh-ı sıhr-ı kâm-yâbında
7. Cenâb-ı şadr-ı âşaf-pâye İbrâhîm Paşa kim
İki peyk-i devâtdur devlet ü 'izzet rikâbında
8. O kim menşûr-ı iķbâl üzre yazmış münşî-i takdîr
Vekîl-i muţlak u dâmâd-'unvânın hîtâbında
9. Şifâ-bağş-ı mizâc-ı mülk-i devlet kim olur 'âciz
Su'âl itdükde Kânûn üzre Eflâtûn cevâbında
10. Hıdîv-i âsmân-mesned ki keyvân bunca rif'atle
Kemîne pâs-bândur dergeh-i devlet-me'âbında
11. Gözine kûr-ı mâder-zâd çekse bâz olur çeşmi
Ne hâşıyyet konılmış gör o dergâhuñ türâbında
12. O dâd-ı endîş kim zincir-i 'âdl eylerdi 'âşıklar

Eger kim zülf-i dil-berden söz açsa şekve bâbında

13. O deryâ-keffe hiç tanzîr olur mı baħr-ı ihsânda
Gözi ardınca gitmek âşkâr iken ħabâbında
14. O deñlü zîr-dest-i ħükmidür ma‘mûre-i ‘âlem
Ki gûyâ naqş-ı ħâtemdür zemîn zeyl-i kitâbında
15. Vuķûfı şöyledür aħvâl-i ħaşma kim ider çâre
‘Adû-yı kûr-baħtuñ gördügi tedbîre ħâbında
16. Olurdı ħâtem-i elmâsına âyîne-i sîmîn
Kelefler olmasa yer yer sipihruñ mah-tâbında
17. İderdi mîr-i iştâblına çokdan âsmân ihdâ
Eger zerrîne-sağl-ı mihr olsaydı nişâbında
18. Kõnurdı sîne-bend-i rahşına pîrûze-i gerdûn
Eger kim olmasaydı ‘aybı zâhir reng ü âbında
19. Ĥidîvâ bu ne re’fetdür mürüvvetdür ‘inâyetdür
Ki ‘abd-i kemterînuñ ‘**Âşım**-ı zâruñ gıyâbında
20. Tarîķında yolınca idesün taħrîkine himmet
Hem ihsâna ola va‘adüñ bu vaķt-i ıztırâbında
21. Cenâb-ı devletüñden gördügi luķfi o bî-çâre
Daħı bir kimseden görmiş degüldür belki ħâbında
22. Ĥulûş-ı ħalb ile saña du‘âsı böyledür her dem
Diye ħalk-ı cihân cümle du‘â-yı müstecâbında

23. İde Allâh şadr-ı ‘azamı tâ haşre dek dâ‘im
Şadâretde şehen-şâh-ı cihân-bânuñ riķâbında

Gazel-i Müzeyyel-i Şâkir Çelebi Der-sitâyiş-i Hâzret-i Şadr-ı a‘zâm İbrâhîm Paşa¹³⁰

Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

1. Virür ebrû-yı ğarrâ-yı cüvânândan nişân hâçer¹³¹
Anuñçün mâh-rûyâna olur zîb-i miyân hâçer
2. Şuyı serd olmasa server-i hevâ-yı ‘aşka böyle
Olur mıydı bu deñli dâl-i bî-nâl her zamân hâçer
3. Firengîdür ne bilsün tarz-ı güftâr-ı Sitanbulı
O kâfir mâcerâya söyleñ olsun tercemân hâçer
4. Delikanlı civândur bir yaluñ yüzlüye urgundur
Nola dil-hûn olub her demde eylerse me‘ân hâçer
5. Kesem şandı harîdarân-ı vaşlıyla idüp bâzâr
Meyâncısını buldı ara yerde râyegân hâçer
6. Harâmîdür öte yakaya geçmişdür şikâr özler
Belî bel bekleyüb bozmağdadur şad kârîbân hâçer
7. İder bir baş ser-i ‘uşşâka îmâ şart-ı sekteni
Ne keskin olduğın gördüñ mi ey şûh-ı cihân hâçer
8. Cigerde oynadı yalman-ı tıg-ı baħr-i cânânuñ
‘Aceb endâm şavurdı ehl-i ‘aşka hûn-feşân hâçer

¹³⁰ FŞM. vr. 300b-301b.

Şekil olarak bir kasidedir, ancak gazel-i müzeyyel olarak kaydedilmiştir..

9. Niçün kayd-ı hayât-ı ‘âşıkı terkîn ider ammâ
Neden üftâdesün tâ böyle kılmağlı nişân hançer
10. Boyunca anı altuna batarsañ yine nerm olmaz
Kati hiddetledür ol âfet-i şad hânnumân hançer
11. ‘Aceb bir söz mi çıtlatduñ hıraş-ı sîneye dâ’ir
Saña çîn-i cebîn-i kîn ider ey dil ‘ayân hançer
12. Nedür bu çâk-ı sîne köstegi kırduñ geçer zîrâ
Vücûduñ lâgar olmuş cismüñ olmuş nâ-tuvân hançer
13. Bıçaklar açmaz ağzın‘âşık-ı zâr-ı ciger-hûnuñ
Dilin yutardı gûyâ kim olup mühr-i dehân hançer
14. Toyuğa oğşayup dâne döküp şayd itmedür kaşdı
Nigâr-ı murğ-ı câna oldı zerrîn âşiyân hançer
15. Tabanın kaldırıp bir hoşça zağın virmese üstâd
Küsendiden ferâgat eylemez ateş zebân hançer
16. ‘Aceb ebr-i ‘atâ-yı şadr-ı devrândan mı öğrendi
Gümüş şuyı ağıttı demre zerrîn nâvdân hançer
17. Nice şadr-ı mükerrem şıhr-ı hağân-ı mu‘azzam kim
Müsellem kabza-i iclâline her vaqt u ân hançer
18. Felek-rütbe vezîr-i a‘zam İbrâhîm Paşa kim
Meyân-ı kadrine lâyıkdur olsa Kehkeşân hançer
19. İden hâk-i rehin kühl-i cilâ-yı dîde-i ihlâş

- Olur çeşm-i temâşâ pîşesine sermedân hançer
20. Kılar icrâ-nüvâz şikâri-i dest-i müvâlâtı
Muţî' hükmüne olmağda her dem hazr-ı cân hançer
21. Velî gerden-keşân-ı emrine bir naşş-ı kâtı'dır
Meyân-ı gayrete bend eyledikçe zer-nişân hançer
22. Ne kadar kimseyi dil-hûn-ı âzâr ide devrinde
Çeker târîki-i mihnetde havf-ı risimân hançer
23. Meger feyz aldı ol hâşiyet-i iksir-i zâtından
Yüreklendirmese itmezdi gerçü her 'ayân hançer
24. Kesici nâmı oldu münkaţî' gâret-gerân nâ-bûd
Kim oldu hıfz-ı hâl-i reh-revâne pâs-bân hançer
25. Bu demde neşter-i fessâd ider sefk-i dimâ yoğsa
Ne cânı var k'ide bir kaţre-i hûnî revân hançer
26. Acıtmaz kimseyi 'ahdinde kaţ'â belki rahmetden
Şunar zağm-ı derûna merhem-i şihhat-resân hançer
27. Fezâ-yı kâfiye teng oldu **Şâkir** tevsen-i taḫ'a
Reh-i hayr-ı du'âya itdirür âtf-ı 'inân hançer
28. Hatalardan Hüdâ âsûde kılsun cevher-i zâtuñ
Ola tâ zîver-i müyü miyân-ı pür-dilân hançer
29. Hemîşe dûstânı hurrem olsun düşmeni pür-gâm
Olunca 'âlem içre alet-i sûd û ziyân hançer

Müzeyyel Ğazel-i Vehbî Efendi Der-tebrîk-i ‘Îd-i Eğha Ğazret-i Veliyyü’n-ni‘am¹³²

Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

1. Ğurre-i Zî‘l-ħicce şanmañ eyledi şâhın ‘ıyân¹³³
Kendin İsmâ‘ile kırbân eyleyen kebş-i cinân
2. Sevri sâtûr-ı hilâl ile felek zebh eyleyüp
Vaķtidür olsa şafaķdan peştemâli âl kıan
3. Kim Ğalîlu‘llâhdan kıalma ziyâfetdür bu ‘id
Beyt-i Ğaķķa cem‘ olur da‘vetle bî-ħad mihmân¹³⁴
4. Reşķ o dâru‘z-zayf-ı luţf u rahmetüñ mihmânına
Kim aña Ğaķ zât-ı İbrâhîmi itmiş mîz-bân
5. Öyle Ğan sâlâr ni‘met-ħane-i rahmet k‘ânuñ
Sofra-i cûdında olmuş mâh-ı nev bir nîme nân
6. Cûdınıñ âşârıdur kim aña hem-nâm olalı
İsminüñ te’sîri eyler mün‘im-i bî-imtinân
7. Şâhid-i ‘âdil bu da‘vâma yeter şadr-ı güzîn
Ya‘ni İbrâhîm Paşa-yı mekârim-dâsitân
8. Şadr-ı ‘âlî-ķadr-i zi-şân şıhr-ı Ğâķân-ı zemân
Ğâtem-i devrân veliyy-i ni‘met-i Ğaķķ-ı cihân
9. Beyt-i ma‘mûrın İlâhî eyleyüp Ğaķķa meţâf

¹³² FŞM. vr. 483a-483b.

¹³³ Ğamit Dikmen, age., s. 222-223

3/b bî-ħad: nice HDT

Eyle eyyâm-ı şerîfin ‘îd-i edhâdan nişân

10. Yolına qurbân olup **Vehbî** gibi biñ haste-dil
Haşre dek şîhhatle olsun mesnedinde kâmurân

Müzeyyel Ğazel-i İmâm-ı Sultânî Şâhib Efendi Der-vaşf-ı Hazret-i Veliyyü’n-ni‘âm¹³⁵

Mef‘ûlü/Fâ‘ilâtü/Mefâ‘îlü/Fâ‘ilün

1. ‘Âlem firûzdur ol mehûñ mihr-i tal‘atı¹³⁶
Hûrşîdi yakdı tâbiş-i mihr ü maḥabbeti
2. Olduḡca serv-i kaddi ser-efrâz-ı hüsn ü ân
Naḥvet-perest-i nâz olup arturđı kâmeti
3. Olmazsa sîm-i eşk ile naḡd-i cân ile
Kâlâ-yı hoş kumâş-ı dil-âvîz-i vuşlatı
4. Şavm-ı vişâlden ġarażı vaşl-ı yâr imiş
Zühhâd-ı ‘aşruñ oldı celî sû’-i niyeti
5. **Şâhib** nesîm-i ‘âtıfeti-şadr-ı Cem-gulâm
İtdi küşâde ġonce-i bâġ-ı tabî‘atı
6. Şadr-ı semûḡ u âşaf-ı memdûḡ u muḡterem
Âfâḡı tutdı tañtana-i şân u şöhreti
7. Pîrâye-baḡş-ı kubbe-i dîvân-ı salṡanat
Virdi şeref şadârete ḡat ḡat vezâreti

¹³⁵ FŞM. vr. 505a-505b.

¹³⁶ Mahmut Büyüktosunoġlu, age. (Bu ġazel-i müzeyyel Sahîb Dede Dîvânı’nda yoktur.)

8. Hem-nâm-ı cedd-i a'zâm-ı hatm-i peyemberân
İtdi her işde 'umde kitâb ile sünneti
9. Ma'mûre-i kemâl ü hüner mâlikânesi
Meşrûtası kalem-rev-i himmet eyâleti
10. Ol kâr-sâz-ı mesned-i 'izz ü veķâr kim
Virdi şebât fûlk-i umûra metâneti
11. Kâmil o deñlü zâtı ki kâbil degül beyân
Rûh-ı mücerredüñ bilinür mi haķîkati
12. Fağfûr-ı Çine balta ucıyla virür cevâb
Heyzüm-keşân-ı maţbağ-ı dâru'z-ziyâfeti
13. Ser-mâye-i hayâtıdur erbâb-ı dânişüñ
Hüsn-i teveccühi nazâr-ı luţf u şefķati
14. Kâlâ-yı nazma böyle harîdâr var iken
Bâzâr-ı ma'rifetde kimüñ var zarûreti
15. Cem' eyleyüp veķâr ile hüsn-i tevâzu'ı
Cezb eyledi kulûb ricâli maķabbeti
16. Da'vetlere icâbet idüp iķtidâ ider
Sulţân-ı dîne eyleyüb ihyâ bu sünneti
17. Teşrif-i maķdemiyle bu şeb oldı feyz-âb
Şihr-ı necîbi hâ'iz şadr-ı vekâleti
18. Luţf idüp itdi bende-i dîrînlerin dağı
Şîrîn-mezâķ-ı lezzet-i gül-ķand şoķbeti

19. Şîrâze bend-i nüh-varağ-ı nüşâ-i felek
Tedbîrine menûṭ idüp esbâb-ı hikmeti
20. Hıfz eyleye nevâ'ib-i reybü'l-menûndan
Ol kâr-sâz-ı maşlahat-ı dîn ü devleti

Ġazel-i Müzeyyel-i Vehbî Efendi Der-vaşf-ı Cemîl-i Ĥazret-i Düstûr-ı Bî-'adîl¹³⁷

Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

1. Sükker-i şükr-i mükerrerle pür olup mahbere¹³⁸
Tehniyetde döndi ḥâmem meblağ-ı gül-şekker
2. Ben şafâ-yı bâl ile karış karış bağ bağladum
Ĥâsidüñ ammâ eridi bağı yağ yek-sere
3. Eyleyüp 'örfe ri'âyet düzdüm üstüm başımı
Yeñlerüm öpdürdüm ol ḥaşmetle benden yeğlere
4. Mûşileyle vâşıl-ı kâm olmasam bu silsile
Yirüm olurdu Süleymâniyede bir pencere
5. 'Ömrüm oldukça du'â-yı ḥayrı vâcibdür baña
Ĥızr-ı himmet-res olan şadr-ı merâḥim-güster
6. Ya'ni Sultân Aḥmedüñ dâmâdı şadr-ı a'zamı
Âşaf İbrâḥîm Paşa-yı ehâlî-pervere
7. Ol kerem-ver kim imâme gibi olur ser-bülend

¹³⁷ FŞM. vr. 528a-528b.

¹³⁸ Hamit Dikmen, age., s. 223-224

Dâne-i tesbîh-veş cem‘ olsa ‘âlem bir yere

8. Viridi ol dâd u dihişde Ma‘n ü Hâtem dâdını
Vehbiyâ anuñ da her maqşûdını Allâh vire

Ġazel-i Müzeyyel-i Vehbî Efendi Der-medh Ġazret-i Veliyyü’n-ni‘am-ı ‘Amîmü’l-kerem¹³⁹

Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘ilü/Fâ‘ilün

1. Hoş düşdi ħaṭṭ u ħâl leb-i dil-ber üstine¹⁴⁰
 Gûyâ ki düşdi mûr u meges sükker üstine
2. Evvel lebini soñra ħaṭ-ı müşg-fâmın öp
 İnkâr olur mı ħahvede gül-şekker üstine
3. Mehtâbda ħayâlüme hem-ħâbe oldı yâr
 ‘Aks-i ‘izârı gül döşedi pister üstine
4. Virmezse naqd-i câna metâ‘ı vişâli yâr
 Eyle miyâncı ħaçeri şor n’ister üstine
5. Ansuz miyân-ı yâri der-âĝûş ne ihtimâl
 Yok yire mi cihân kırılır ħaçer üstine
6. Yâr eylemiş raķîb-i girân-cânı iltizâm
 Böyle şaķîl ħamlı alup¹⁴¹ neyler üstine
7. Püşt-ı lebinde ol ħaṭ-ı sebz oldı **Vehbiyâ**
 Târîĥ-i Ġızr çeşme-i İskender üstine

¹³⁹ FŞM. vr. 528b-529a.

¹⁴⁰ Hamit Dikmen, age., s. 634-635

6/b olup: olur HDT

8. Sen de nazîre eyle de **Vehbî** kaşîde yaz
‘Ayn-ı ‘atâ-yı şadr-ı kerem-güster üstine
9. Ger yüz bulup düşerse yiri eyle ‘arz-ı hâl
Düş hâk-i pâyine yüzüñi sür yir üstine
10. Tefîş idüp murâduñı eyler müsâ‘ade
Budur düşen o şadr-ı gedâ-perver üstine

Ġazel-i Müzeyyel-i Vehbî Efendi Der-vaşf-I Ġazret-i Veliyyü’n-ni‘am-ı ‘Âlî-himmet¹⁴²

Mef‘û lü/Mefâ‘îlü/Mefâ‘îlü/Fe‘ûlün

1. Mest itdi beni dâ‘ire-i şâgar mı nedür bu¹⁴³
Deldi yüregüm nağme mi hañçer mi nedür bu
2. Ağzuñ mı ya tûfî-i suhan-ver mi nedür bu
Lebler mi yañud kand-i mükerrer mi nedür bu
3. Muṭrib idiyor câna eşer tîr-i kemânuñ
Peykân-ı kazâ ġamze-i dil-ber mi nedür bu
4. Ma‘cûn-ı cevâhir mi o leblerle dehânuñ
Ġâlûñ mi o ma‘cûndaki ‘anber mi nedür bu
5. Sünbül mi karanfil mi o ġisû ile bu hâl
Rûy-i ‘arağ-efşân mı gül-i ter mi nedür bu
6. **Vehbî** ney-i hâmeñde ne bu lezzet-i ġuftâr

¹⁴² FŞM. vr. 529a.

¹⁴³ Hamit Dikmen, age., s. 632-633

Hayret geliyor söz mi ya sükker mi nedür bu

7. Deryâ-yı ‘Adenden mi ya çemenden mi gelürsin
Gül-deste midür rişte-i gevher mi nedür bu
8. Eş‘âr ise eş‘ârda olmaz bu selâset
Âb ise eger Lücce-i Kevşer mi nedür bu
9. Her lücce-i pür-cûşda olmaz bu leţâfet
Vaşf-ı kerem-i hâzret-i dâver mi nedür bu
10. Yek şemme-i ahlâkıını derk eyleyen añlar
‘Aql-ı küle üstâd-ı suhan-ver mi nedür bu
11. Bir kerre hele şohbet-i cân eyle de seyr it
Başdan ayağa rûh-i muşavver mi nedür bu

Ġazel-i Müzeyyel Bî-Nükaţ-ı Vehbî Efendi Der-vaşf-ı Cenâb-ı Hâzret-i Veliyyü’n-ni‘am¹⁴⁴

Mefâ‘ilün/Fe‘ilâtün/Mefâ‘ilün/Fe‘ilün

1. Revâdur olsa gönül ‘âleme ehemmi umûr¹⁴⁵
Dem-i mesâ vü seherde du‘â-yı şadr-ı şudûr
2. Esâs-ı ‘adl ü keremdür ‘imâd-ı mülk ü milel
Ser-â-ser olmada ‘âlem mü‘esses ü ma‘mûr
3. Kemâl-i hilm ü kerem ‘adl ü ‘ilm ü dâd u himem
O şıhr-ı ekrem-i dâdâr-ı ‘âleme maşşûr

¹⁴⁴ FŞM. vr. 551a-551b.

¹⁴⁵ HDT’de yer almamaktadır.

4. O resme ‘âlem-i esrârdur olur âgâh
Ger olsa levha-i dilde muharrer ü mestûr
5. Der-i mekârim-i şadru’ş-şudûra var **Vehbî**
Dilerseñ ola kelâl ü melâl sûr u sürûr
6. Elüñde dehr ola şadruñda mihr-i kâm-verâ
Müdâm ‘adlûñ ola hâris-i mehâmm-ı umûr

Ġazel-i Müzeyyel-i Ćelebi-zâde Der-medh-i Ķurretü’l-‘ayn-ı E’âlî Ķuvvetü’l-ķalb-i Ehâlî Ĥazret-i Şadr-ı ‘Âlî¹⁴⁶

Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün

1. Bakılmaz diyü mir‘ât-ı cemâl-i şâf-ı dil-dâre
Ķaraltı aşdılar kehhâller çeşm-i remed-dâre
2. Geçid virmez hayâl-i yâre seyl-i eşk-i hûnînüm
Dirîgâ bağlandı hayli demdür râh-ı enzâre
3. Revân olmazsa seyl-i eşk gerd-i ĝam virür âzâr
Ķöz açdurmaz bu gül-şende felek bir dem dil-i zâre
4. Müjeyle merdüm-i çeşmüñ su sızmazken miyânından
Remedden oldu peydâ arasında baħr-ı hûn-hâre
5. Yine ‘Âşım görürdüm şâhid-i maķşûdı bî-perde
Ćekeydüm tûtiyâ-yı hâk-i pâyin çeşm-i hûn-bâre
6. O düstûr-ı Felâtûn-fiŗratuñ kim nuŗķ-ı cân-baħşı
Degül şıħhat hayât-ı nev virür şad-sâle bîmâre

¹⁴⁶ FŞM. vr. 556b-557a.

7. Vezîr-i a‘zam u dâmâd-ı şâhen-şâh-ı ‘âlem-gîr
Ki ğalibdür anuñ feyz-i ‘atâsı ğâyş-ı midrâre
8. Göñül yapmak aña dâd-ı Hudâdur şevke hâcet yok
Binâ-yı Ka‘be-i dilde bakılmaz resm-i mi‘mâre
9. ‘Atâsından anuñ hep hisse-mend olmağdadur ‘âlem
Şu‘â‘-ı mihr olur vâşıl belî vâdî vü küh-sâre
10. Hudâ zât-ı şerîfin şadr-ı devletde idüp dâ‘im
Anuñ dergâhına yol virmesün âfât u ekdâre

Ġazel-i Müzeyyel-i ‘Âşım-ı DîĠer Der-vaşf-ı Ġazret-i Şadr-ı Kerem-perver¹⁴⁷

Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘ilü/Fâ‘ilün

1. Ġatt-ı ‘izârı melâhat şuyındadır
Bir top benefşedür ki le‘âfet şuyındadır
2. Bigânelerle ‘âlem-i âb eylemiş bu şeb
Deryâ-dil oldı bildük ol âfet şuyındadır
3. Bizler ki cirk-i ma‘şiyet-âlûdeyüz henüz
Ġakkâ ki şeyh efendi tahâret şuyındadır
4. Kıymet olur mı sen dahı inşâfa gel göñül
Yâkût lebleri ki tarâvet şuyındadır
5. Çâk-ı kabâ-yı ‘işmet ider bir ğün ol perî
Neş‘üfte gonce gibi nezâfet şuyındadır

¹⁴⁷ FŞM. vr. 557a-557b.

6. ‘Âşım tabî‘atında benüm âb u tâb var
Kilk-i siyâh-câme belâgat şuyundadır
7. Deryâ-yı cûd-ı hazret-i düstûr-ı ekremüñ
Mecrâ-yı tab‘ı ‘ayn-ı sehâvet şuyındadır
8. Bahrî fişek gibi n’ola kaç kaç boğulsalar
A‘daları şerm ile hacâlet şuyındadır
9. Mevlâ hatâsız eylesün ol zât-ı ekremi
Zirâ dürüsti kûlzüm-i şefkat şuyındadır
10. Ola vezân hevâsı fu‘âdınca rûzigâr
Fülk-i du‘â-yı câhı icâbet şuyındadır

Ėazel-i Muzeyyel-i ‘Âşım-ı Diger Der-midhat-ı Hazret-i Düstûr-ı Kerem-güster¹⁴⁸

Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘ilü/Fâ‘ilün

1. Aşlı o düzd-ğamzesinüñ Çaldıranlıdur
Çeşm-i siyâhınüñ revîşi İşfahânlıdur
2. Ser-tâ-ğadem tenâsüb-i a‘zâ yerindedür
Balcıklı yanlı hayli o şeh etli cânlıdur
3. Ol nev-zuhûr devlet-i hüsnüñ nazîri yok
Hân-ı vişâli neyleyeyüm imtinânlıdur
4. Ol kebk-i ‘îşve-bâzı görüp kıyruğın şalar
Duyduğ raķîb-i seg-menişi ihtimânlıdur

¹⁴⁸ FŞM. vr. 590a-590b.

5. Pek mest-i nâz u 'işve imiş 'Âşîma şaķın
Kılma kuşûr ğamzesine velî kanlıdır
6. Dâmâd-ı Ekrem âşaf-ı 'âlî-tebâr kim
'Âlî-cenâbdur o kadar 'izz ü şânlıdır
7. Ya'nî semiyî-i cedd-i rasûl Hudâ anuñ
Devrinde halk belde-i emn ü emânlıdır
8. Desti o nüşadur ki me'ânîsi hep kerem
Rîĝ-i mürüvvet ile bütün zer-feşânlıdır
9. Tatlı tekellüm itmededür telhî ğama
Mevlâ mu'ammer eyleye şîrîn-zebânlıdır

Ĝazel-i Müzeyyel-i Mühürdâr-ı Me'ârif-Penâh-ı Şadr-ı Âşaf-câh 'Abdi Aĝa¹⁴⁹

Mef'û lü/Mefâ'îlü/Mefâ'îlü/Fe'ûlün

1. İzhâr ideli sûzişini bu dil-i zâruñ
Oldum yine âşüftesi bir lâle-'izâruñ
2. Her bir nigeħi nîze-i rummânîye döndi
Dil-teşne olup kanına 'uşşâķ-ı nizâruñ
3. 'İd ile bahâr oldu açıldı gül-i gül-şen
Sen daħı açıl demleridür seyr-i kenâruñ
4. Sular gibi 'azm eyle çemen-zâra hırâm it
Ham-geşte ola kâmeti serv ile çinâruñ

¹⁴⁹ FŞM. vr. 596b-597a.

5. Her lâle-ḥadûñ küştesidür ‘âşıkı şimdi
İnkâr olunur mı bu demi faşl-ı bahâruñ
6. ‘İdiyye birer bûsesin al dişle dehânun
Hûbân-ı cihân ola zaḥm-ı hûrde-şikâruñ
7. İbrâm-ı vişâl eyle o meh-rûya niyâz it
Âmed-şudına bakma şaḳın leyl ü nehâruñ
8. Dem-beste vü medhûş idiyor bülbüli ‘Abdî
Gül yüzlülerüñ şevḳi ile nâle vü zâruñ
9. ‘Ârz it bu müzeyyel gazel-i pâk edâyı
Manzûrı ola âşaf-ı pâkîze tebâruñ
10. Ol âşaf-ı ferḥunde-şiyem kim kefi cûdı
Ġâlib geliyor şimdi seḥâ’ibine bahâruñ
11. Âyîne-i ilhâm-ı Hudâ zihn-i laṭîfi
Ser-levḫa-i ṭab‘ında ‘ayân şûreti kâruñ
12. Ḳalbi meḥek-i zer gibi mümtâz olalıdan
Bildürdi doġal-pîşelere ḳadr u ‘ayâruñ
13. Tedbîrine tevfiḳ-i Hudâ olmada yâver
Nazm-âveridür cümle-i aḳṭâr u diyâruñ
14. Her rûzını ‘îd ü şebini ḳadr ide Mevlâ
Almaḳda du‘âsını şıġar ile kibâruñ

Ġazel-i Müzeyyel-i Münîf¹⁵⁰ Der-vaşf-ı Cenâb-ı Veliyü'n-ni'am-ı 'Âlî-şân¹⁵¹

Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü/Fâ'ilün

1. Öpdüm ol âfetüñ lebini rûze-dâr iken¹⁵²
Bozdum bu gün¹⁵³ mühürlü 'aķîdeyle şavmı¹⁵⁴ ben
2. Dikmiş o şûha süzen-i gülli ne hoş kabâ
Maħfûz-ı dîde-i bed-i aġyâr ola diken
3. Semmûrı dâmenin yakalarsañ¹⁵⁵ ol âfetüñ
Düş ayaġına başla tîz¹⁵⁶ elden niyâza sen
4. 'Akd-ı lisân imiş tatalum rûze hâhişe
İmsâkı ço efendüm amân 'iddür gelen
5. Kalyoncı bir bütüñ¹⁵⁷ nîgeh-i serdi¹⁵⁸ 'âlemi
Ammâ beni o kâmet-i şimşâddur seren
6. Her merħabâya kâyil iken 'îdde Münîf¹⁵⁹
El virmez oldu şimdi uzaġdan o sim-ten

¹⁵⁰ Asıl adı Mustafa'dır. Antakyalıdır. Antakî veya Antakyalı Münîf Mustafa Efendi olarak bilinir. Mehmed Efendi'nin oġludur. Kadılık, kâtiplik, yazıcılık, ruznamçeçilik, maliye tezkireciliġi, mektupçuluk görevlerinde bulunmuştur. Hikemî tarzda şiirler söylemiştir. Daha çok kasideleriyle ünlüdür. Dîvân ve Hadîs-i Erbâin Tercümesi bilinen en önemli iki eseridir. 1156/1743-44 yılında vefat etmiştir (Kesik, 2014).

¹⁵¹ FŞM. vr. 620a.

¹⁵² Kılıç, M. (1995). *Münîf Antakî hayatı, edebî kişiliġi, eserleri, dîvânının tenkitli metni ve incelemesi*. Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum (s. 171-172). (Bu manzume, MKT'de kasîde olarak geçmektedir.)

1/b bu gün: yine MKT

1/b şavmı: şavmı MKT

3/a yakalarsañ: yakalarsaġ MKT

3/b tîz: tez MKT

5/a bütüñ: bütün MKT

5/a serdi: serv-i MKT

¹⁵⁹ MKT'de eksik beyit: 6/ab Her merħabâya kâyil iken 'îdde Münîf

7. Şaldı fūrûğ¹⁶⁰ ‘âleme hūrşîd-i tal‘atı
Çün luţf-ı bî-dirîğ-i kerem-kâr-ı mü‘temen
8. Ol gurre-i ümîd ki gül-mîh-i bâbıdur¹⁶¹
Reşk-âver-i kevâkib ü dâğ-ı dil-i peren
9. Ol şaf-der-i hizebr-i şalâbet ki rezmdede
Tâb-âver olamaz aña Rûyînten u Peşen
10. Hem-reng-i ravza-i himemidür riyâz-ı ‘adn
Hem-seng-i gevher-i keremidür dūr-i ‘aden
11. Olsa eşer-pezîr-i nem-i hulkı ger zemîn
Hâke gelürdi hâşiyet-i nâfe-i Hutun
12. Hâmem du‘âya itse ser-âgâz¹⁶² ger n’ola
Mefrûzdur¹⁶³ du‘â iricek ahire suhan
13. Her şâmı¹⁶⁴ kâdr u her günü ‘îd-i sa‘îd ola
‘Ömrin füzûn-ter eyleye hallâk-ı zü’l-minen

Gazel-i Müzeyyel-i Mezbûr(Münîf) Der-midhat-ı Cenâb-ı Hâzret-i Şadru’s-şudûr¹⁶⁵

Mef‘ûlü/ Fâ‘ilâtü/ Mefâ‘ilü/Fâ‘ilün

1. Târ-ı nigâh-ı mûr mıdur ol miyân mıdur¹⁶⁶

7/a fūrûğ: fūrûğ-ı MKT

7/a hūrşîd-i: hūrşîd MKT

8/a bâbıdur: bâmıdur MKT

8/b dâğ-ı dil-i peren: dâğ ü dil-i püren MKT

12/a ser-âgâz: ger-âgâz MKT

12/b mefrûzdur: mefrûz olur MKT

13/a şâmı: şâm-ı MKT

¹⁶⁵ FŞM. vr. 620a-620b.

¹⁶⁶ Muharrem Kılıç, age., s. 254-255.

- Yahûd hayâl-i şâ'ir-i sâhir-beyân mıdur¹⁶⁷
2. Rûyında hatt-ı puşt-ı leb ü ebruvân mıdur
Yahud ki çâr-mevc-i yem-i hüsn ü ân mıdur¹⁶⁸
3. Biñ naqd-i cân¹⁶⁹ kâ'il imiş bûs-ı la'line
Böyle metâ'-ı vaşlı dahı râygân mıdur
4. Çok va'de-i dürûguña¹⁷⁰ oldum firîfte
Sen toğrı¹⁷¹ söyle ey gül-i ra'nâ yalan mıdur
5. İtdüñ kemân-ı kabza-i cevruñde kaddümi
Kaşduñ bu gec-mu'âmeleden imtiñân mıdur
6. Mülk-i dile dü-çeşm midür şûr-ı bahş olan
Yâ necm-i fitnede eşer-i iktirân mıdur
7. Sîmîn¹⁷²-kemer mi sebz kabâ üzre beste yâ
Tarf-ı çemende cedvel-i âb-ı¹⁷³ revân mıdur¹⁷⁴
8. Bilmem dehen midür ser-i mîm-i 'adem midür
Yâ mîm¹⁷⁵ lafz u hem de cezim-i 'ayân mıdur

¹⁶⁷ Bu manzumenin beyitleri MKT'de farklı şekilde sıralanmıştır.

2/b Yahud ki çâr-mevc-i yem-i hüsn ü ân mıdur: Yah çâr-mevce-i yem-i pür-cüş-ı ân mıdur MKT

3/a cân: cânla MKT

4/a dürûguña: dirîguña MKT

4/b toğrı: doğru MKT

7/a sîmîn: simün MKT

7/b âb-ı revân: âh-ı revân MKT

¹⁷⁴ FŞM'de eksik beyit: 8/ab Ser-şâr-ı hayretüm hele farkında anlaruñ

Bilmem gamuñla tıfl-ı dilüm tev'emân mıdur MKT

8/b mîm: mîm-i: MKT

9. Çıkmaz hayâl-i gird-i haþı dîdeden¹⁷⁶ **Münîf**
Hâk-i der-i hıdîv-i felek-âsitân mıdur
10. Ol kim dem-i keremde nazar-ı farkdan kalur
Deryâ-yı pür-güher mi kefi dest-i kân mıdur
11. Yektâ süvâr-ı dehr ki fark idemez felek
Zer-pâlehang rahşımı mihr-i cihân mıdur
12. Ebr-i güher-nişâr dimek¹⁷⁷ keff-i destine
Hâk-ı edâ-yı midhat u hüsn-i beyân mıdur
13. Zîrâ hemîşe ebr-i ‘umûm üzre ‘âleme
Bu¹⁷⁸ gûne zer-nişâr u cevâhir-feşân mıdur
14. Olsun bülend o mertebe kim çarhı bilmeye¹⁷⁹
Hâk-i cenâb-ı bâbı mıdur lâ-mekân mıdur

Gazel-i Müzeyyel-i ‘İdiyye-i Şâkir Der-sitâyîş-i Hazret-i Velîyyü’n-ni‘am¹⁸⁰

Mef’û lü/Mefâ’îlü/Mefâ’îlü/Fe‘ûlün

1. Çeşmüm ki meh-i ‘îd-i ziyâ-güstere düşdi
Kandîli koyup dest-i heves sâgara düşdi
2. ‘İdiyye şarup başına destâr-ı hilâli
Dehre feleküñ tâb-ı ruḥ-ı yek-sere düşdi
3. ‘İd irdi bahâr oldı gönül şevk ile tıldı

9/a gird-i haþı dîdeden: gerd-i haþ-ı deyre hâr MKT

12/a dimek: du‘â MKT

13/b bu: her MKT

¹⁷⁹ Bu beyit MKT’de yok.

¹⁸⁰ FŞM. vr. 630a-631a.

Esbâb-ı ıarab zevk ü safâ bir yere düşdi

4. Manzûr-ı cihân gurre degül reşk ile gerdûn
Ebrû-yı gec-i yâri görüp hançere düşdi
5. Âyîne-i endâma dönüp sine-i şâfi
Kendin o perî-çehre hemân göstere düşdi
6. Dilerse 'arağ-zîb-i 'izâr oldı inanma
Şeb-nemdür o kim berg-i gül-i aħmere düşdi
7. Gird-i ruħ-ı âlinda görüp sebze-i ĥattı
Mûy-ı beden-i cân u dilüm ör yere düşdi
8. Ey dil yine mi dâ'ıye-i ĥâme-i nazmuñ
Evşâf-ı velî-ni' met-i dâd-âvere düşdi
9. Herkes düşecek bir yer arar **Şâkir**-i kem-ter
Ĥâğ-i kadem-i şadr-ı kerem-güstere düşdi
10. Hem-nâm-ı Ĥalîl âşaf-ı devrân ki şadâret
Mevlâya şükür böyle bülend aħtere düşdi
11. Ğayret-keş-i nâmûs-ı şadâret ki hemîşe
Meyli nesak-ı memleket ü leşkere düşdi
12. 'Ahdinde irer şübhe mi dar menzil-i kâma
Ĥızr-ı himemî gibi cihân rehberere düşdi
13. Devrinde n'ola bây u gedâ râħat olursa
İklîm-i zamân re'yi gibi dâvere düşdi

14. Eşdâfa dür ü kân güher-i reşha-i kilki
Nîsân-ı keremdür o ki baır u berre düşdi
15. İmkânda olan luţfi dirîğ itmedüğinden
Rûy-i emel ‘âlem o hâk-i dere düşdi
16. Hıavf u elem-i tîğ-ı ser-endâz-ı ‘itâbı
Kıalb-i siyeh-i ehl-i fesâd u şere düşdi
17. Mâyil dil-i pâki o kıadar bezl-i nevâle
Kim ni’met-i ihsânı hezârân yere düşdi
18. Şâmil himem-i ni‘meti aqtâr u bilâda
Zıll-i kerem ü re’feti her kışvere düşdi
19. Kâmil o kıadar mâ’rifet-i fenn-i şehâda
Âşârı nice nüşha-i vâlâ-tere düşdi
20. İcâz idelüm medhını zîrâ ki du’âda
Nevbet reviş-i hâme-i çâbük-tere düşdi
21. Her rûzını Hıağ ‘îd u bahâr eyleye tâ kim
‘İd ile bahârâ diyeler bir yere düşdi

SONUÇ

Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası; XVIII. yüzyıl şairlerinin şiirlerini barındıran, 636 varaktan oluşan hacimli bir eserdir. Bu çalışma, mecmuadaki fihrist bölümü, tercî'-i bend, terkîb-i bend, gazel ve gazel-i müzeyyellerin transkribine yöneliktir. Mecmuada tercî'-i bend başlığı altında 5 adet şiir bulunmaktadır. Terkîb-i bend nazım şekline, tercî'-i bende nazaran daha fazla yer verildiği ve mecmuada 10 adet terkîb-i bend olduğu görülmüştür. Bu nazım şekliyle en çok şiir yazan şair ise Râzî Efendi olmuştur. Mecmuada kendisine ait 3 terkîb-i bend bulunmaktadır. Mecmuadaki gazel sayısı ise diğer nazım şekillerine göre daha azdır. Râzî'nin Nedîm tarafından tahmis edilen bir gazeli de gazellerin içine dâhil edilmiş ve toplamda 4 adet gazel üzerinde çalışılmıştır. Ele aldığımız nazım şekilleri içerisinde en çok şiir yazılan nazım şekli ise gazel-i müzeyyeldir. Mecmuada 19 adet gazel-i müzeyyele rastlanmıştır. En çok gazel-i müzeyyeli bulunan şair ise Seyyid Vehbî'dir. Mecmuada yalnız kendisine ait 6 gazel-i müzeyyeli olduğu görülmektedir. Seyyid Vehbî'nin ardından 4 gazel-i müzeyyel ile 'Âşım gelmektedir. Çalışmada ele alınan tercî'-i bend, terkîb-i bend, gazel ve gazel-i müzeyyellerin içerisinde en çok şiiri olan şair ise Seyyid Vehbî'dir. Toplamda 10 adet şiiri üzerinde çalışılmıştır. Fihrist bölümü incelendiğindeyse FŞM'de en çok şiiri bulunan şairin, 62 şiiriyle Seyyid Vehbî olduğu görülmektedir.

Bu çalışmayla, mecmuada toplamda 15 şairin 38 şiiri üzerinde çalışılmıştır. 21 şiirin de ulaşılabilen dîvânlarla karşılaştırma çalışması yapılmıştır. Geriye kalan 17 şiir (ulaşılamayan dîvânlar hariç) daha önce çalışılmamıştır. Bu şiirler ilk defa bu çalışmayla gün yüzüne çıkarılmıştır.

Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası, Lâle Devri'nde yaşamış olan şairlerin, bu şairlerin şiirlerinin ve şiir anlayışlarının tespit edilmesine olanak sağlayan kıymetli bir eserdir. Mecmuanın içerisindeki kasidelerin çoğu ve tarih manzumeleri üzerinde daha önce çalışılmıştır. Bu tez çalışması ile de FŞM'deki fihrist bölümü, tercî'-i bend, terkîb-i bend, gazel ve gazel-i müzeyyellerin edebiyat dünyasına tanıtılması amaçlanmıştır. Ancak, mecmuada halen çalışılmamış pek çok şiir mevcuttur. Hem tarihe hem de edebiyata kaynaklık eden şiir mecmualarının neşredilmesi bu nedenle oldukça önemlidir. Kütüphanelerde keşfedilmeyi bekleyen çok sayıda mecmua, cönk ve dîvân bulunmaktadır. Nasıl ki Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası Lâle Devri hakkında bilinmeyenleri açığa çıkardıysa her yeni keşfedilecek kaynak da farklı bir dönemin aydınlatılmasına yarar sağlayacaktır. Zira geçmişimizi bilmek geleceğimize yön vermemizi sağlayacak ve bize yol

gösterecektir. Bu durum ise ancak kütüphanelerdeki tüm kaynakların gün yüzüne çıkartılmasıyla sağlanmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akkaya, H. (2010). Süleyman. Erişim: 22 Mart 2020, *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 22 Mart 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/suleyman>
- Albayrak, N. (1993). Cem. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 22 Mart 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/cem--efsanevi-hukumdar>
- Algar, H. ve Alparslan, A. (1998). Hüseyin Baykara. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 22 Mart 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/huseyin-baykara>
- Biltekin, H.(1993). *Vak‘anüvis Râşid Efendi ve Divanının tenkitli Metni*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Büyüktosunoğlu, M. (1991). *Sahîb Dede Dîvânı(hayati, edebî kişiliği ve dîvânının tenkitli metni)*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Demirel, Ş. (2009). XVII. yüzyıl klasik Türk şiirinin anlam boyutunda meydana gelen üslup hareketleri: klasik üslup- sebk-i hindî-hikemî tarz-mahallileşme. *Turkish Studies*, C 4, S 2, 279-305.
- Dikmen, H. (1991). *Seyyid Vehbî ve Divanının karşılaştırmalı metni*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dikmen, H. (2009). Seyyid Vehbi. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 10 Nisan 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/seyyid-vehbi>
- Erdem, S. (2005). *Neylî ve Dîvânı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Erdem, S. (2007). Neylî. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 10 Nisan 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/neyli>
- Erişen, G. (1998). *Edirneli Kâmî ve Dîvânının tenkitli metni*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gedik, N. (2014). Sâhib. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim: 27 Nisan 2020, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sahib-hammamizade-haci-mehmed-agazade>
- Gıynaş, K. A. (2011). Şiir mecmuaları hakkında yapılan çalışmalar bibliyografyası, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S 25, 245-260.
- Günay, F. (2007). Râşid Mehmed Efendi. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 10 Nisan 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/rasid-mehmed-efendi>
- Gündüz, T. (2008). Safevîler. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 22 Mart 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/safeviler>
- Hakverdioğlu, M. (2012). *Nevşehirli Damat İbrâhim Paşa için yazılan Lâle Devri Kasideleri*. Ankara: Sage Yayınları.

- Hakverdioğlu, M. ve Sevim, M. (2020). Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası'nda fihrist, terci-i bend, terki-i bend, gazel, gazel-i müzeyyeller ve Seyyid Vehbî'nin bilinmeyen bir gazel-i müzeyyel-i bî-nukadı, *Kesit Akademi Dergisi*, S 22, 157-169.
- Hakverdioğlu, M.(2019). *Ebced Çözümlemeleri ile Fâ'iz Efendi-Şâkir Bey Mecmuasından Lale Devri Tarih Manzumeleri*. Ordu: Gece Kitaplığı.
- Harman, Ö. F. (2000). İbrâhim. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 22 Mart 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibrahim--peygamber>
- Harman. Ö. F. (2000). İsa. Erişim: 22 Mart 2020, *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 22 Mart 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/isa#3-turk-edebiyati>
- Harman. Ö. F. (2007). Nûh. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 22 Mart 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/nuh>
- Kandemir, M. Y. (1995). Fehrese. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 10 Nisan 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/fehrese>
- Kaplan, Y. (2013). Abdî. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim: 27 Nisan 2020, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/abdi-muhurdar-haci-abdi>
- Kesik, B. (2014). Münîf. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim: 27 Nisan 2020, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/munif-antaki-antakyali-munif-mustafa>
- Kesik, B. (2014). Râzî. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim: 27 Nisan 2020, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/razi-yazici-abdullah-efendizade>
- Kesik, B. (2014). Na'tî. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim: 27 Nisan 2020, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nati-nati-efendi>
- Kesik, B. (2014). Şâkir. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Erişim: 27 Nisan 2020, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sakir-gumrukcu-huseyin-pasazade>
- Kılıç, M. (1995). *Münîf Antakî hayatı, edebî kişiliği, eserleri, dîvânının tenkitli metni ve incelemesi*. Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Köksal, M. F. (2017). *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Köksal, M. F., vd. (hızl.). (2018). *Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Kutlar, F. S. (2006). Mustafa Sâmi Bey. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 10 Nisan 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mustafa-sami-bey>
- Kuzucular, Ş. (2015). Dârâ ve İskender. *Edebi Yâd ve Sanat Akademisi*. Erişim: 22 Mart 2020, <https://edebiyatvesanatakademisi.com/edebiyat-terimleri-mazmunlar/d-r-ve-iskender/5020>
- Macit, M. (1997). *Nedîm Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Macit, M. (2007). Nedîm. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 10 Nisan 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/nedim--divan-sairi>
- Ocak, A. Y. (1988). Âb-ı Hayât. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 12 Nisan 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ab-i-hayat#1-tasavvuf>
- Özcan, A. (1988). Abdi. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 10 Nisan 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdi>
- Özcan, A. (1991). Âsım Efendi. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 10 Nisan 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/asim-efendi-celebizade>
- Özcan, A. (2003). Lâle Devri. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 7 Mart 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/lale-devri>
- Öztürk, S. (2012). Kıymetli Rahmi ve Divanı. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C 14, S 1, 237-268.
- Sevgi, A. (2011). Nevşehirli Damat İbrâhim Paşa'nın emriyle tertip edilen kaside mecmuasındaki müzeyyel gazeller. *1. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Sempozyumu Bildirileri*, C 1. 61-84.
- Şentürk, A. A. (2016). Aristo. *Osmanlı şiiri kılavuzu*, (C 2, 348)İstanbul: Osedam.
- Tanyıldız, A. (2012). Şiir mecmualarının neşri hakkında, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C 5, S 21, 224-239.
- Tülücü, S. (1997). Hâtim et-Tâi. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 7 Mart 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hatim-et-tai>
- Uzun, M. İ. (2003). Mecmua. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 6 Ağustos 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mecmua>
- Yazıcı, G. (2001). Kâmî. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 10 Nisan 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kami>
- Yıldırım, N. (2008). Rüstem-i Zâl. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 22 Mart 2020, <https://islamansiklopedisi.org.tr/rustem-i-zal>

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Münevver SEVİM

Doğum Yeri: Akçaabat

Doğum Tarihi: 15.05.1994

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi: Artvin Çoruh Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi: Amasya Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

a) Yayınlar: Hakverdioğlu, M. ve Sevim, M. (2020). Fâ'iz Efendi ve Şâkir Bey Mecmuası'nda fihrist, tercî'-i bend, terkîb-i bend, gazel, gazel-i müzeyyeler ve Seyyid Vehbî'nin bilinmeyen bir gazel-i müzeyyel-i bî-nukadı, *Kesit Akademi Dergisi*, S 22, 157-169.

İLETİŞİM

E-posta Adresi : munevver.sevim61@gmail.com

YER VE KİŞİ ADLARI İNDEKSİ

- ‘Abdî, 8, 9, 10, 16, 17, 72, 150
 ‘Abdullah Molla, 10, 67
 ‘Abdülgânî, 10, 74
 ‘Afvî, 10, 42, 57, 71
 ‘Âtıf, 10, 44, 73
 ‘Avnî, 10, 54
 ‘Azim, 10
 ‘İrağ, 108
 ‘İlmî, 10, 32
 ‘İsâ, 23, 91
 ‘İsmet, 10, 56
 ‘İzzet, 10, 53, 72, 77
 ‘İzzetî, 29
 ‘Osman, 24, 36, 39, 59, 119
 Ahmet Atilla Şentürk, 24
 Ahmet Sevgi, 17
 Ali Şir Nevâî, 19
 Aristo, 24
 Âsaf, 20, 24, 65, 74, 88, 94, 102, 111, 142
 Âşım, 8, 9, 10, 46, 63, 64, 66, 68, 73, 134, 146, 148
 Avusturya, 2
 Aydınli Visalî, 4
 Baykara, 19, 159
 Behçetî, 11, 65
 Behrâm, 18, 19, 115
 Belgrad, 3
 Belig, 11, 55, 64
 Bermekî, 72
 Beşiktaş, 3
 Boğaz, 3
 Câzim, 11, 52, 54, 63, 65
 Cebrâil, 22
 Cem, 18, 19, 20, 51, 56, 65, 72, 79, 85, 86, 93, 102, 103, 107, 111, 113, 121, 140, 141, 159
 Cemşîd, 18, 19, 98
 Çin, 27, 101
 Çubuklu, 3, 66
 Çubuklu Merkez Camii, 3
 Dahhak, 18
 Dârâ, 20, 52, 93, 102, 107, 161
 Davut, 23
 Derviş Muştafa, 11, 35
 Dürrî, 11, 54, 56, 57, 59, 69
 Ebher, 110
 Ebî-Selûl, 88
 Ebu’l-Es’âd, 11, 33, 41, 58
 Edhem, 11, 48, 75
 Edîb, 11, 70
 Edirneli Nazmî, 4
 Eflâtun, 24
 Emînî, 11, 59, 70
 Erdebil, 52
 Erzurumî Ahmed Ağa, 11
 Es’âd, 11, 39, 41, 42, 69
 Eşref, 18, 21, 32, 49, 50, 61, 87, 106, 107, 108, 110
 Eyyüb, 31, 47
 Fâ’iz, vii, xii, 4, 6, 11, 36, 40, 42, 43, 50, 52, 59, 64, 65, 73, 75, 107, 160, 162
 Fâ’iz Efendi, vii, xii, 4, 6, 36, 40, 43, 59, 160, 162
 Faşihî, 11, 46
 Fâtıma Sultân, 51, 52, 61, 76
 Feyzî, 11, 31, 34, 36, 39, 40, 44, 54, 57, 58, 63, 70
 Ğanî, 11, 46
 Gence, 31, 32, 33, 37, 51, 52, 56, 66, 67, 73
 Gülgün Erişen, xiii
 Haliç, 3
 Halilullah, 22
 Halisâ, 11
 Hamdî, 11, 65
 Hamit Dikmen, xiii, 95, 106, 122, 129, 139, 142, 143, 144
 Hâsib, 11, 51, 53, 62
 Hâsim, 11, 50
 Hâşim, 11, 29
 Hâtem-i Tâyi, 26
 Hâtif, 11, 49
 Herat, 19
 Hıfzî, 11, 63
 Hızır, 25, 86

- Hilmî, 11, 31, 33
 Hindistan, 4
 Hüseyin Mirza, 18
 Hz. İbrâhim, 22
 I. Mahmud, 4
 III. Ahmed, iii, v, 2, 4, 10, 15, 18, 19, 23, 27, 122
 İsfahân, 88
 İbrâhim Müteferrika, 3
 İbrâhim Paşa, iii, vii, 2, 3, 4, 7, 10, 17, 18, 19, 22, 23, 25, 27, 122, 160, 161
 İbrâhim Paşa Çeşmesi, 3
 İmâm-ı Evvel, 11, 50
 İrân, 3, 18, 19, 45, 80, 84, 87, 89
 İshâk, 11, 57
 İskender, 18, 24, 25, 26, 78, 81, 82, 96, 106, 143, 161
 İstanbul, 3, 4, 24, 44, 78, 80, 82, 89, 92, 116, 161
 Kâbe, 22
 Kâmî, 9, 11, 15, 41, 47, 58, 65, 72, 101, 159, 161
 Kâmil, 11, 24, 55, 104, 141, 156
 Kayravan, 112
 Kâzım, 11, 35, 44, 47, 71
 Kazvîn, 37, 88
 Kelîm, 11, 43, 49, 63, 69
 Kum, 37, 88
 Lâle Devri, iii, iv, vii, 2, 3, 4, 7, 8, 14, 82, 84, 157, 160, 161
 Lebîb, 11, 51
 Lem'î, 9, 11, 15
 Luristân, 73
 Mâcid, 11, 53, 65
 Mâdih, 11, 64
 Mahmut Büyüktosunoğlu, 140
 Me'âlî, 5
 Mektubî Kapudan Paşa (Sâlim), 11
 Mesih, 23
 Meşhed, 88
 Midhat, 11
 Mir Mahmud, 18
 Mora Yarımadası, 2
 Muḥammed Paşa, 31, 47, 66, 72, 75
 Muharrem Kılıç, xiii, 152
 Muhlîs, 11, 59
 Muhsin Macit, xiii, 97, 120
 Muşib, 11, 35, 36, 45, 53, 57, 69
 Müfid, 11, 45
 Münîf, 9, 10, 11, 17, 18, 77, 151, 154, 160
 Na'tî, 8, 10, 11, 35, 39, 120
 Nâdir, 12, 35, 37, 49
 Nahîfî, 12, 51, 57, 72
 Nailî, 4
 Nazîm, 12, 35, 48, 64, 65, 66
 Nebîh, 12
 Necîb, 12, 51
 Nedîm, 4, 5, 9, 10, 12, 14, 15, 16, 19, 20, 23, 26, 32, 33, 40, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 54, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 64, 70, 72, 74, 75, 76, 78, 82, 84, 92, 101, 133, 157, 161
 Nemrûd, 22
 Neşâti, 4
 Nev'i-zâde Atâyî, 4
 Nevşehir, 7, 32, 49, 56, 60, 68, 74, 75, 76, 161
 Neylî, 9, 10, 12, 15, 20, 23, 24, 49, 59, 71, 73, 75, 92, 133, 159
 Patrona Halil, 2, 3, 82
 Raḥmi, 9, 10, 92
 Râmî, 12
 Râsim, 12, 47, 66, 73
 Râşid, 6, 9, 10, 12, 14, 25, 29, 31, 32, 33, 37, 44, 46, 48, 49, 50, 56, 59, 60, 64, 67, 68, 70, 72, 74, 76, 80, 159
 Râzî, 8, 9, 10, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 27, 32, 34, 36, 37, 40, 41, 44, 45, 56, 66, 111, 114, 121, 157, 160
 Ref'î, 12, 31
 Reşid, 12, 29, 30, 40, 42, 55, 66
 Revân, 38, 48, 66, 88, 146
 Rey, 88
 Rif'at, 12, 19, 32, 69, 115
 Rüstem, 19, 20, 107, 161
 Sa'dî, 12, 30, 31, 34, 35, 41, 42, 43, 47, 54, 55, 62, 67, 69, 70
 Şa'id, 12
 Şâbih, 12
 Şâbir, 12, 39
 Sabit, 4
 Sadık Erdem, xiii
 Şadîk, 12, 29, 77

- Şadrî, 12, 41
 Şâhib, 8, 12, 20, 30, 31, 48, 51, 55, 57,
 60, 63, 71, 73, 74, 76, 86, 94, 128, 140
 Said Efendi, 3
 Salâhî (Kapudan Pir), 12
 Sâlim, 11, 12, 31, 43, 45, 48, 51, 58, 60,
 66, 73, 74
 Sâmi, 9, 10, 12, 14, 19, 21, 24, 25, 27, 34,
 35, 37, 40, 42, 43, 55, 60, 61, 62, 89
 Selanik, 3
 Sincân, 110
 Subhî, 12, 76
 Sultân Bâyezîd, 36, 59, 64
 Sultâniyye, 110
 Süleymân, 23
 Şâkir, ii, iii, iv, vi, vii, xii, xiii, 1, 4, 6, 7,
 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20,
 22, 23, 24, 31, 32, 33, 38, 39, 42, 43,
 48, 55, 56, 60, 61, 76, 116, 119, 138,
 155, 157, 160, 162
 Şâkir Bey, ii, iii, iv, vi, vii, xii, 1, 4, 6, 7,
 8, 13, 14, 16, 18, 116, 157, 160, 162
 Şehdî, 12, 45, 47, 56, 61, 72, 76
 Şehrî, 12, 32, 50, 52, 58, 59, 72
 Şerîf, 12, 30, 34, 42, 51, 52, 56, 58, 62,
 65, 71, 76
 Şeyh Galip, 4
 Tâ'ib, 12
 Tâlib, 12, 41, 71
 Tatavlı Mahremi, 4
 Tebrîz, 38, 60, 73
 Tekfur Sarayı, 3
 Tibbet, 101
 Tophâne, 36, 55
 Ünsî, 12, 32
 Üsküdâr, 46, 47
 Vâhib, 12, 41
 Vâhid, 13
 Vâkıf, 13, 39, 71, 75
 Vâsıf, 13, 36, 43, 45, 47, 70
 Vehbî, 3, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 18,
 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 30,
 33, 34, 36, 37, 38, 41, 43, 46, 47, 48,
 49, 50, 51, 52, 54, 56, 57, 58, 60, 61,
 62, 63, 66, 67, 68, 69, 72, 73, 75, 76,
 77, 78, 97, 131, 133, 140, 144, 146,
 159, 160, 162
 Vehhâb, 32
 Venedik, 2
 Veyzevî, 13
 Yalova, 3
 Yümnî, 13, 33, 38, 40
 Zâtî, 13
 Zekî, 13, 30
 Zühdî, 13, 73
 Züleyhâ, 101